

Meldcode

Huiselijk Geweld en

Kindermishandeling

Een meldcode voor huiselijk geweld en kindermishandeling helpt professionals goed te reageren bij signalen van dit soort geweld.

Inleiding

Sinds 1 juli 2013 zijn organisaties en zelfstandigen verplicht een meldcode te hebben. Dit staat in de wet [Verplichte meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling](#). De wet geldt voor de sectoren: gezondheidszorg; onderwijs; kinderopvang; maatschappelijke ondersteuning; jeugdzorg en justitie. Ook de leerplichtambtenaar valt onder de wet Meldcode.

Veilig opgroeien en veilig samenleven

Een kind heeft een veilige omgeving nodig om zich te kunnen ontwikkelen. Een veilige omgeving biedt kinderen de ruimte om zich te ontwikkelen. Ouder/verzorgers en kinderen zijn altijd met elkaar verbonden. Toch gaat opvoeden en veilig opgroeien soms niet vanzelf. Wanneer professionals in hun werk tegenkomen dat een kind wordt verwaarloosd of mishandeld, hoort het tot hun verantwoordelijkheid om dit op tijd te signaleren en ervoor te zorgen dat er hulp komt. De rechten van het kind zijn daarbij leidend.

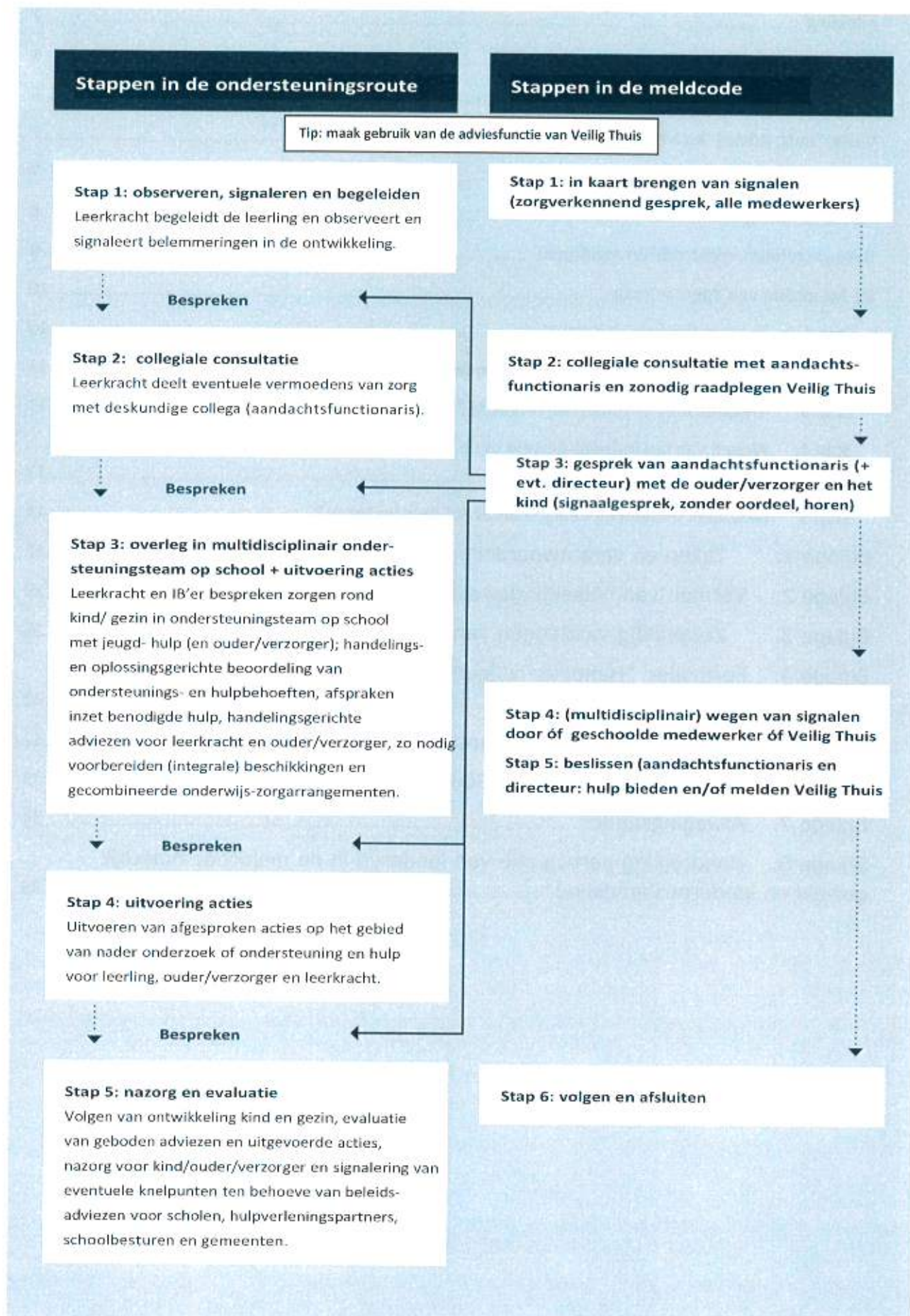
Niet alleen voor kinderen, maar ook voor volwassenen zijn veilige relaties belangrijk. Iedereen heeft recht op respect en veiligheid. Als respect en vertrouwen weg zijn, ruzies telkens weer oplaaien, rechten worden geschonden en er misschien zelfs klappen vallen, dan is die relatie niet veilig. De schade die kinderen ondervinden wanneer zij getuige zijn van geweld tussen hun ouder/verzorgers / opvoeders is groot. Ook dan is het jouw taak om deze problemen tijdig te signaleren en hulp in gang te zetten.

Volgens het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK, door Nederland ondertekend in 1995) zal het belang van het kind altijd de eerste overweging moeten zijn wanneer er beslissingen worden genomen die een kind raken (artikel 3 IVRK). Het is essentieel dat kinderen in het hele proces van signaleren en de daarop volgende beslissingen betrokken worden, dat wil zeggen dat er naar hun visie gevraagd en geluisterd wordt, dat hun mening meeweegt in beslissingen en dat zij informatie krijgen. In dit kader is in mei 2018 een handreiking gepubliceerd door AUGEO en de overheid, "*Handreiking participatie van kinderen in de Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling*". Voor zover mogelijk en van toepassing, zijn de actiepunten van deze handreiking verweven in onze Meldcode. Raadpleeg bij twijfel de handreiking op <https://www.augeo.nl/nl-nl/meldcode/handreiking/>.

Xpect Primair is verantwoordelijk voor een goede kwaliteit van zorg- en dienstverlening aan leerlingen en ouder/verzorgers. Deze verantwoordelijkheid is ook aan de orde wanneer leerlingen (vermoedelijk) te maken hebben met huiselijk geweld of kindermishandeling.

Xpect Primair heeft daarom een versie van de Meldcode opgesteld die aansluit bij de werkp praktijk van onze organisatie.

Stroomschema meldcode:

Inhoudsopgave

Inleiding	2
Wat is de meldcode?	5
Voor wie geldt de Meldcode binnen Xpect Primair	6
Veilig Thuis: Advies- en Meldpunt	7
Verwijsindex risicojongeren	7
Dossiervorming	8
Beroepsgeheim, meldcode en meldrecht	9
De Meldcode van Xpect Primair	10
Stap 1. In kaart brengen van signalen	10
Stap 2. Bespreken van signalen met de aandachtfunctionaris	11
Stap 3. Gesprek met de ouder/verzorger(s) / en met het kind	11
Stap 4. Wegen van het huiselijk geweld of de kindermishandeling. Bij twijfel altijd Veilig Thuis raadplegen	13
Stap 5. Beslissen: melden bij Veilig Thuis én/of hulp verlenen?	14
Bijlage 1. Taken en verantwoordelijkheden in de meldcode	17
Bijlage 2. Vormen van huiselijk geweld en kindermishandeling	19
Bijlage 3. Zorgvuldig vastleggen van signalen	21
Bijlage 4. Formulier "Handelen volgens de stappen van de Meldcode voor de aandachtsfunctionaris"	22
Bijlage 5. Balansmodel Kindermishandeling	32
Bijlage 6. Balansmodel Huiselijk Geweld	33
Bijlage 7. Afwegingskader	34
Bijlage 8. Handreiking participatie van kinderen in de meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling	39

Wat is de meldcode?

De meldcode is een **vijfstappenplan**, waarin staat wat medewerkers moeten doen als zij in hun werk te maken krijgen met het vermoeden van kindermishandeling of huiselijk geweld. De stappen helpen om een goede afweging te maken over al dan niet (zelf) hulp organiseren of melden bij Veilig Thuis.

- Stap 1: in kaart brengen van signalen;
- Stap 2: collegiale consultatie en zo nodig raadplegen van Veilig Thuis.
- Stap 3: gesprek voeren met betrokkene(n), ouder/verzorgers en kind;
- Stap 4: wegen van aard en ernst van huiselijk geweld of kindermishandeling en bij twijfel altijd raadplegen van Veilig Thuis. Wegen door Veilig Thuis of door een daartoe geschoolde medewerker.
- Stap 5¹: Afwegingskader. beslissen: melden bij Veilig Thuis en/of zelf hulp verlenen.

1:

Per 2019 wordt stap 5 van de meldcode aangescherpt. In de oude meldcode bleek er onvoldoende expliciete aandacht voor afwegingen t.a.v. de ernst van geweld, dreigende schade door geweld en (structurele) onveiligheid. Daarom geldt voor beroepsgroepen per 1 januari 2019 de verplichting om een afwegingskader in hun meldcode op te nemen en te verduidelijken in welke situaties het melden van (dreigende) onveiligheid en/of (dreigende) schade door huiselijk geweld of kindermishandeling **altijd noodzakelijk is**, ook al schat de beroepskracht in zelf hulp te kunnen bieden of organiseren. Een eigen afwegingskader biedt de mogelijkheid optimaal aan te sluiten bij de eigen professie en tegelijkertijd aan te sluiten bij de kaders van ketenpartners of zelfs gezamenlijk kaders te ontwikkelen. Zie bijlage 7.

Doel van de Meldcode is NIET om tot een melding te komen, maar om problemen in een zo vroeg mogelijk stadium te signaleren en te bezien of en zo ja welke hulp in een vrijwillig kader in gang gezet kan worden, zodat situaties niet uit de hand lopen en het (weer) veilig wordt.

De stappen zijn in een bepaalde logische volgorde gerangschikt, maar deze volgorde is niet dwingend. Waar het om gaat, is dat de beroepskracht zorgvuldig handelt en dit ook kan verantwoorden. De 5 stappen zijn hierbij een hulpmiddel. Niet altijd worden alle stappen doorlopen en ook niet altijd een besluit genomen tot melden.

Tijdens de stappen 1 tot en met 4 kan altijd Veilig Thuis geraadpleegd worden voor advies.

Het stappenplan schetst in algemene zin de stappen in geval van signalen van huiselijk geweld of kindermishandeling. Bij specifieke vormen van geweld, zoals eengerelateerd geweld b.v. bij vrouwelijke genitale verminking, huwelijksdwang, moeten de stappen vanaf stap 2 met behulp van VT nader worden ingekleurd omdat dan een andere aanpak nodig kan zijn.

Voor wie geldt de Meldcode binnen Xpect Primair

De Meldcode geldt voor alle medewerkers en vrijwilligers van Xpect Primair, maar niet iedereen heeft dezelfde verantwoordelijkheden.

Alle medewerkers hebben een **signaleringsverantwoordelijkheid**.

Zij doorlopen stap 1. en stap 2. van de meldcode.

Zij moeten deskundig zijn in het herkennen van signalen die mogelijk kunnen wijzen op huiselijk geweld en kindermishandeling.

Directeuren hebben een **signalerings- en bespreek- en handelingsverantwoordelijkheid**. Zij nemen op grond van ingewonnen advies bij de aandachtsfunctionaris en/of Veilig Thuis, een besluit over het al dan niet doen van een melding bij Veilig Thuis.

Het College van Bestuur draagt de **eindverantwoordelijkheid** voor de **uitvoering van de meldcode** en dat deze aansluit op de werkprocessen binnen de organisatie.

Omdat het om zeer kwetsbare en ingewikkelde zaken kan gaan, heeft Xpect Primair **aandachtsfunctionarissen** aangesteld. Zij hebben een centrale rol in het doorlopen van de stappen in de meldcode en het adviseren van medewerkers en leidinggevenden.

→ Zie bijlage 1. voor een uitgebreidere beschrijving van taken en verantwoordelijkheden.

Huiselijk geweld en Kindermishandeling

Huiselijk geweld

is geweld dat door iemand uit de huiselijke of familiekring van het slachtoffer wordt gepleegd. Hieronder vallen lichamelijk, psychisch geweld en lichamelijke, psychische verwaarlozing en seksueel misbruik.

De combinatie van kinderen en huiselijk geweld betekent altijd kindermishandeling.

De verschillende vormen zijn: Kindermishandeling, partnergeweld, ouder/verzorgermishandeling, eengerelateerd geweld.

Kindermishandeling

De wet op de Jeugdzorg zegt het volgende:

"Kindermishandeling is elke vorm van, voor de minderjarige, bedreigende of gewelddadige interactie van fysieke, psychische of seksuele aard, die de ouder/verzorgers of andere personen ten opzichte van wie de minderjarige in een relatie van afhankelijkheid of van onvrijheid staat, actief of passief, opdringen waardoor ernstige schade wordt berokkend of dreigt te worden berokkend aan de minderjarige in de vorm van fysiek of psychisch letsel (Wet op de jeugdzorg, 2005)."

Het woord mishandeling kan verwarrend zijn, omdat kindermishandeling niet alleen gaat om geweld maar ook om bijvoorbeeld verwaarlozing.

→ Zie bijlage 2. voor een uitgebreidere beschrijving.

Veilig Thuis: Advies- en Meldpunt

Veilig Thuis is het advies- en meldpunt voor alle vormen van geweld en mishandeling in huiselijke kring bij alle leeftijden. Het advies vragen aan Veilig Thuis en eventueel melden bij Veilig Thuis is een onderdeel van de Meldcode.

Veilig Thuis: 24/7 hulp en advies 0800 - 2000

<http://www.veiligthuismiddenbrabant.nl/voor-professionals/>

Veilig Thuis is er voor iedereen die advies of hulp wil rond geweld en mishandeling in huiselijke kring en is 7 dagen 24 uur gratis bereikbaar. Veilig Thuis is voor burgers en voor professionals. Ook voor inhoudelijk overleg over casuïstiek kan met Veilig Thuis contact worden opgenomen.

Veilig Thuis is bevoegd om beroepskrachten als informant te benaderen als deze informatie nodig is om (vermoedens / signalen van) kindermishandeling of huiselijk geweld te onderzoeken of te doen (laten) stoppen. De beroepskracht kan in deze gevallen, zo nodig zonder toestemming van de ouder/verzorger/kind, de voor de taakuitoefening van Veilig Thuis noodzakelijke persoonsgegevens verstrekken.

Veilig Thuis hoort dit verzoek om informatie te onderbouwen, zodat beroepskrachten kunnen bepalen welke gegevens relevant kunnen zijn voor Veilig Thuis en welke niet. Een beroepskracht kan vanwege gewichtige redenen besluiten om geen informatie te verstrekken aan Veilig Thuis. Dit besluit moet gemotiveerd aan Veilig Thuis worden gecommuniceerd.

Verwijsindex risicojongeren

Deze verwijsindex heeft tot doel om beroepskrachten die met dezelfde jongere te maken hebben met elkaar in contact te brengen. Registratie in de verwijsindex kan plaatsvinden als een minderjarige mogelijk wordt bedreigd in zijn ontwikkeling naar volwassenheid.

Doel van de verwijsindex is te komen tot een gezamenlijke aanpak van de problematiek van de jongere en zijn gezin. De verwijsindex is toegankelijk via SMW. Registratie vindt tevens plaats door SMW, niet door de school. De school geeft het signaal door aan SMW.

Let op:

Het gaat NIET om een keuze tussen een melding / registratie in de verwijsindex of het zetten van de stappen van de meldcode. Beide acties kunnen bij vermoedens van kindermishandeling aan de orde zijn omdat ze elkaar ondersteunen.

Daarom staat in (de algemene maatregel van bestuur bij) de Wet verplichte meldcode dat instellingen die zijn aangesloten op de verwijsindex, ook het al dan niet doen van een melding in de verwijsindex moeten opnemen in het stappenplan van hun meldcode.

Verwijsindex Midden Brabant:

<https://www.zorginregiohartvanbrabant.nl/documenten/jeugdhulp/item/576-convenant-regionale-verwijsindex-hart-van-brabant>

Dossiervorming

De meldcode is gebaseerd op zoveel mogelijk openheid naar betrokkenen. De informatie over de ondernomen stappen van de meldcode moeten worden opgenomen in het dossier.

Wie legt vast in het dossier?

Degene die de stappen van de meldcode zet, is zelf verantwoordelijk voor het vastleggen van deze stappen. Er wordt geen schaduw dossier gehanteerd, de stappen worden op zorgvuldige wijze vastgelegd in ParnasSys. Is er in de meldcode onderscheid gemaakt tussen beroepskrachten die alleen een signalerende taak hebben en beroepskrachten die ook de overige stappen zetten, dan zijn die beroepskrachten die de vervolgstappen zetten verantwoordelijk voor het vastleggen van de stappen. De signalen die aanleiding vormen voor het zetten van de vervolgstappen, worden in goed overleg met de signalerende beroepskracht vastgelegd en zijn altijd onderdeel van het dossier.

Informatie over derden

Informatie over derden (ouder/verzorgers, broertjes, zusjes, (ex-)partners) mag in het dossier worden opgenomen mits dit noodzakelijk is voor het signaleren of voor het zetten van vervolgstappen.

Beperk de informatie en vermeld alleen het strikt noodzakelijke. Bewaak bronvermelding en de actualiteit, zodat duidelijk is wie welke informatie heeft gegeven. Zorg er ook voor dat duidelijk is of je als beroepskracht *zelf* iets hebt vastgesteld of dat de informatie (bijvoorbeeld over de (ex-)partner) afkomstig is van de ouder/verzorger/kind/derden.

Informatie gedeeld zonder toestemming

Wees altijd transparant als informatie is gedeeld, voor zover dit mogelijk is.

De afweging om informatie te delen zonder toestemming en de reden waarom het niet mogelijk was om toestemming te krijgen, moet zorgvuldig worden vastgelegd in het dossier. Zo ook de vermelding: op grond van welke afweging het besluit is genomen, met wie informatie is gedeeld, welke gegevens zijn verstrekt en hoe de ouder/verzorger is geïnformeerd over het verstrekken van gegevens.

Rechten betrokken ouder/verzorgers / leerlingen

Dossiers zijn wettelijk toegankelijk voor de ouder/verzorger. De informatie moet dus toegankelijk zijn voor betrokkenen. Ouders/verzorgers kunnen om een afschrift verzoeken.

Ook hebben ouders/verzorgers het recht om feitelijke onjuistheden te corrigeren of informatie te laten verwijderen wanneer deze informatie overbodig is voor het doel waarvoor ze worden vastgelegd.

Wanneer een betrokkene het niet eens is met een oordeel of mening die over hem/haar in het dossier is opgenomen, heeft hij/zij het recht dat zijn 'eigen verklaring' aan het dossier wordt toegevoegd.

Beroepsgeheim, meldcode en meldrecht

In de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) is in artikel 6 opgenomen welke informatie gedeeld mag worden derden en met welke grondslag.

In de AVG (of in de uitvoeringswet) is opgenomen dat bij een jongere onder 16 jaar ouders/verzorgers toestemming moeten verlenen om gegevens te bespreken, bijvoorbeeld in een ZAT. Binnen de eigen organisatie mag informatie geproportioneerd gedeeld worden.

Er bestaat een ***meldrecht***, het recht dat men een melding bij VT mag doen zonder toestemming van de ouders/verzorgers. (onder voorwaarden zoals het doorlopen van het stappenplan in de meldcode).

Het is altijd mogelijk om zonder een naam te noemen informatie en/of advies op te vragen bij VT.

De Meldcode van Xpect Primair

Stap 1. In kaart brengen van signalen

Gebruik bij het in kaart brengen van signalen zo nodig een signalenkaart (zie [digitale signalenkaart](#) van www.Kadera.nl).

- Breng de signalen van huiselijk geweld of kindermishandeling in kaart en leg deze vast. Maak gebruik van **bijlage 3** (zorgvuldig vastleggen van signalen).
- Leg de signalen vast in het leerlingvolgsysteem.
 - Beschrijf de signalen zo feitelijk mogelijk. (kindsignalen, signalen van de ouder/verzorger en risicofactoren in het gezin)
 - Beschrijf bij voorkeur signalen die je zelf hebt waargenomen.
 - Leg ook de contacten vast die je met derden hebt (gehad) over de signalen, de stappen die worden gezet en de besluiten die hierover worden genomen.
 - Vermeld de bron en actualiteit als je informatie van derden vastlegt.
 - Hypothesen en veronderstellingen worden vastgelegd, daarbij wordt uitdrukkelijk opgenomen dat het gaat om een hypothese of veronderstelling. De medewerker maakt een vervolgaantekening als een hypothese of veronderstelling later wordt bevestigd of ontkracht.
 - Diagnoses worden alleen vastgelegd als ze zijn gesteld door een bevoegde beroepskracht.

Als een leerling tijdens een (vertrouwelijk) gesprek zelf vertelt over huiselijk geweld of kindermishandeling, dan meldt de medewerker dat hij of zij conform de meldcode moet handelen. Er is een plicht om het minstens met een deskundige collega te overleggen.

Verplichte Kindcheck

De wet gaat er vanuit dat de school bij het signaleren altijd het hele systeem, o.a. alle broers en zusjes meeneemt in hun afwegingen. In die zin ben je als school ook verantwoordelijk voor de overige gezinsleden.

Vraag bij volwassen cliënten, die in een lichamelijke, geestelijke of andere omstandigheden verkeren die een risico kunnen vormen voor de veiligheid of ontwikkeling van kinderen, altijd na of er (een of meer) minderjarige kinderen aan hun zorg zijn toevertrouwd.

Als dit het geval is, leg dan in het dossier het volgende vast:

- de 'ouder/verzorgersignalen' (signalen die de ouder/verzorger laat zien). De stappen van de Meldcode zijn ook van toepassing op deze 'ouder/verzorgersignalen'.
- het aantal kinderen en hun leeftijd.
- of de ouder/verzorger de zorg voor deze kinderen deelt met een (ex)partner of met een andere volwassene.

Zie handleiding Kindcheck: <https://www.augeo.nl/~media/Files/Kindcheck/Augeo-Handleiding-Kindcheck.ashx?la=nl-NL>

Stap 2. Bespreken van signalen met de aandachtfunctionaris

Bespreek de signalen zo snel mogelijk met de aandachtfunctionaris. Bij diens afwezigheid neem je contact op met de directeur van de school.

De aandachtfunctionaris op je school is: [naam] [telefoon] [e-mail]

De directeur is bereikbaar: [telefoon] [e-mail]

- De aandachtfunctionaris gebruikt hierbij **bijlage 4** (Formulier handelen volgens de stappen van de Meldcode).
- De aandachtfunctionaris vraagt zo nodig, maar in ieder geval bij twijfel of verschillen in inzicht advies aan Veilig Thuis. Dit kan op basis van anonieme cliëntgegevens.
- Indien stap 3 wordt gezet, bespreekt de aandachtfunctionaris met de medewerker wie het gesprek gaat voeren en bereidt dit gesprek voor.

***Bij specifieke vormen van geweld
(zoals eer-gerelateerd geweld of seksueel misbruik) altijd advies
inwinnen bij Veilig Thuis.***

Stap 3. Gesprek met de ouder/verzorger(s) / en met het kind.

De medewerker bespreekt de signalen met de betrokkene(n). Wanneer deze behoefte heeft aan ondersteuning bij het voorbereiden of het voeren van het gesprek met de cliënt, raadpleegt hij de **Aandachtfunctionaris** of 'Veilig Thuis.'

Wanneer er redenen zijn dat het gesprek beter door iemand anders gevoerd kan worden, schakelt de medewerker (in overleg met de aandachtfunctionaris) iemand anders in.

Aandachtspunten:

- Leg de het doel uit van het gesprek.
- Beschrijf de feiten die zijn vastgesteld en de waarnemingen die zijn gedaan door de (vrijwillige)medewerker.
- Nodig de ouder/verzorger uit om een reactie hierop te geven.
- Kom pas na deze reactie zo nodig met een interpretatie van wat de medewerker heeft gezien, gehoord en waargenomen.

NB. Mocht het nodig zijn om bij stap 5 te beslissen tot melding, dan moet er in principe vooraf gesproken zijn met de ouder/verzorger. Het doen van een melding bij Veilig Thuis, zonder dat de signalen zijn besproken met de ouder/verzorger, is alleen mogelijk als:

- er concrete aanwijzingen zijn dat de veiligheid van de ouder/verzorger/leerling, die van u zelf, of die van een ander in het geding is, of zou kunnen zijn;
- er goede redenen zijn om te veronderstellen dat de ouder/verzorger door dit gesprek het contact zal verbreken en dat de ouder/verzorger/leerling daardoor niet voldoende meer kan worden beschermd tegen het mogelijk geweld.

N.B. Praten met kinderen.

Hierbij gelden drie leeftijdscategorieën

1. Een gesprek met een kind tot twaalf jaar vindt in beginsel alleen plaats met toestemming van de ouders/verzorgers (of wettelijk vertegenwoordigers) met gezag.

2. Bij jongeren van 12 tot 16 jaar is de toestemming van de ouder/verzorgers/voogden én van de jongere zelf vereist.

3. Jongeren vanaf 16 jaar beslissen zelfstandig en hebben een zelfstandig recht op informatie. Ook moet je jongeren van boven de zestien eerst toestemming vragen om met de ouders/verzorgers te mogen praten, tenzij er gegronde redenen zijn om hiervan af te wijken (bijvoorbeeld wanneer de jongere daardoor gevaar loopt).

Verwijsindex Risicjongeren

Overweeg of het noodzakelijk is om, gelet op de bedreiging van de ontwikkeling van het kind / de jeugdige(n), door SMW een registratie te laten doen in **de**

Verwijsindex risicjongeren.

Ouder/verzorgers van kinderen tussen de 0 en 16 jaar worden persoonlijk op de hoogte gesteld als een signaal over hun kind wordt afgegeven in de Verwijsindex en wat de reden daarvoor is.

Jongeren van 16 jaar en ouder/verzorger worden zelf geïnformeerd. Zij hebben een aantal rechten.

Stap 4. Wegen van het huiselijk geweld of de kindermishandeling. Bij twijfel altijd Veilig Thuis raadplegen.

De weging mag alleen gebeuren door iemand die geschoold is op het hanteren van een wegingsinstrument zoals de Lirik of de Care . Als je zo'n medewerker niet in huis hebt bel je altijd VT met het verzoek de weging te doen.

Je mag dat als medewerker die daarin niet geschoold is dus niet zelf doen.

Medewerker en aandachtsfunctionaris nemen initiatief tot een weging van de aard en ernst van het geweld en het risico op huiselijke geweld / kindermishandeling. Deze weging wordt uitgevoerd door Veilig Thuis.

Dit gebeurt op basis van de signalen, risico- en beschermende factoren, het eventuele ingewonnen advies en het gesprek met de cliënt.

Weeg ook de aard en de ernst van het huiselijk geweld of de kindermishandeling.

Raadpleeg in geval van twijfel altijd (opnieuw) Veilig Thuis (dit is wettelijk verplicht). Zij bieden ondersteuning bij het wegen van het geweld en van de risico's op schade en zij kunnen adviseren over vervolgstappen.

Stap 5. Beslissen: melden bij Veilig Thuis én/of hulp verlenen?

5a. Beslissen over zelf hulp organiseren of melden¹

- Afweging: heb ik een vermoeden van, of is er sprake van huiselijk geweld en/of kindermishandeling?
- Afweging: heb ik een vermoeden van, of is er sprake van acute of structurele onveiligheid?
- Afweging: ben ik in staat effectieve (passende) hulp te bieden of organiseren?
- Afweging: werken de betrokkenen mee aan de geboden of georganiseerde hulp?
- Afweging: leidt deze hulp tot duurzame veiligheid?

5b. Hulp organiseren en effecten volgen

Als de medewerker en aandachtsfunctionaris menen dat op basis van hun weging in stap 4, en het doorlopen van het afwegingskader, de ouderouder/verzorger/leerling (en het gezin) voldoende tegen het risico op huiselijk geweld of op kindermishandeling kan worden beschermd:

- Organiseer de noodzakelijke hulp.
schakel indien nodig andere instanties in die de noodzakelijke hulp kunnen bieden en garanderen. **[neem op: link naar wijkteam]**
 - Volg de effecten van deze hulp.
 - Doe alsnog een melding als er signalen zijn dat het huiselijk geweld of de kindermishandeling niet stopt of opnieuw begint.
- Raadpleeg in geval van twijfel altijd (opnieuw) Veilig Thuis.

5c. Melden en bespreken met de cliënt

Verwacht u dat de ouder/verzorger/leerling met vrijwillige hulp voldoende beschermd kan worden tegen HG maar zegt het afwegingskader dat u eerst moet melden bij VT dan meldt u en doorloopt na een akkoord van VT de stappen bij 5b.

5d. Melden

Kan de cliënt niet voldoende tegen het risico op huiselijk geweld of op kindermishandeling worden beschermd of twijfel je er aan of andere instanties voldoende bescherming hiertegen kunnen bieden:

- Meld je vermoeden bij 'Veilig Thuis'.
- Sluit bij de melding zoveel mogelijk aan bij feiten en gebeurtenissen en geef duidelijk aan indien de informatie die je meldt (ook) van anderen afkomstig is;
- Overleg bij uw melding met Veilig Thuis wat u na de melding, binnen de grenzen van uw gebruikelijke werkzaamheden, zelf nog kunt doen om betrokkene en zijn gezinsleden tegen het risico op huiselijk geweld of op mishandeling te beschermen.

Besprek uw melding vooraf met de leerling (vanaf 12 jaar) en/of met de ouder/verzorger (als de leerling nog geen 16 jaar oud is).

- Leg uit waarom je van plan bent een melding te gaan doen en wat het doel daarvan is.
- Vraag de leerling/ouder/verzorger uitdrukkelijk om een reactie.

- In geval van bezwaren van de leerling/ouder/verzorger, overleg op welke wijze u tegemoet kunt komen aan deze bezwaren.
- Is dat niet mogelijk, weeg de bezwaren dan af tegen de noodzaak om uw leerling, de ouder/verzorger of zijn gezinslid (leden) te beschermen tegen het geweld of de kindermishandeling. Betrek in je afweging de aard en de ernst van het geweld en de noodzaak om de leerling, ouder/verzorger of zijn gezinslid (leden) door het doen van een melding daartegen te beschermen.
- Doe een melding indien naar uw oordeel de bescherming van de ouder/verzorger/leerling of zijn gezinslid de doorslag moet geven.

Van contacten met de ouder/verzorger over de melding kun je afzien als:

- er concrete aanwijzingen zijn dat de veiligheid van de ouder/verzorger/leerling, die van u zelf, of die van een ander in het geding is, of zou kunnen zijn;
- je goede redenen hebt om te veronderstellen dat de ouder/verzorger daardoor het contact zal verbreken (neem in zo'n situatie altijd eerst contact op met VT).

Uitwerking van de vijf afwegingsvragen en beslissingen in stappen 4 en 5 van de meldcode voor het Onderwijs en Leerplicht

1. Vermoeden wegen

Ik heb de stappen 1 t/m 3 van de Meldcode doorlopen en

A: op basis van deze doorlopen stappen is er geen actie nodig: dossier vastleggen en sluiten

B: ik heb een sterk vermoeden van huiselijk geweld en/of kindermishandeling
Het bevoegd gezag van mijn school is op de hoogte (in geval het vermoeden door schoolmedewerker wordt geoorstateerd). Ga verder naar afweging 2.

2. Veiligheid

Op basis van de stappen 1 t/m 4 van de Meldcode schatten wij als school (functionarissen en bevoegd gezag)/leerplicht in dat er sprake is van acute en/of structurele onveiligheid.

A: NEE -> ga verder naar afweging 3

B: JA of twijfel -> direct (tel/telefonisch) (anoniem) melding doen bij Veilig Thuis. De afwegingen hierna worden met Veilig Thuis doorlopen.

3. Hulp

Ben ik, of iemand anders in mijn school? of een ketenpartner? /ben ik als leerplichtambtenaar in staat om effectieve hulp te bieden of te organiseren en kan de dreiging voor mogelijk huiselijk geweld of kindermishandeling afgewend worden?

A: NEE -> melden bij Veilig Thuis, die binnen 5 werkdagen een besluit neemt en terugkoppelt naar de melder

B: JA -> ga verder met afweging 4

4. Hulp

Aanvaarden de betrokkenen de hulp zoals in afweging 3 is georganiseerd en zijn zij bereid zich actief in te zetten?

A: NEE -> melden bij Veilig Thuis

B: JA -> hulp in gang zetten, termijn afspreken waarop effect meetbaar of merkbaar moet zijn.
Zo concreet mogelijk maken en documenteren. Spreek af wie welke rol heeft en benoem casemanager. Spreek af welke taken alle betrokkenen en specifiek de casemanager heeft, zodat de verwachtingen voor iedereen helder zijn. Leg vast, voor uit en ga verder met afweging 5.

5. Resultaat

Leidt de hulp binnen de afgesproken termijn tot de afgesproken resultaten ten aanzien van de veiligheid, het welzijn en/of het herstel van de direct betrokkenen?

A: NEE -> melden bij Veilig Thuis

B: JA -> hulp afsluiten met vastgelegde afspraken over het monitoren van de veiligheid van alle betrokkenen.

1

Per 2019 wordt stap 5 van de meldcode aangescherpt. In de oude meldcode bleek er onvoldoende expliciete aandacht voor afwegingen t.a.v. de ernst van geweld, dreigende schade door geweld en (structurele) onveiligheid. Daarom geldt voor beroepsgroepen per 1 januari 2019 de verplichting om een **afwegingskader** in hun meldcode op te nemen en te verduidelijken in welke situaties het melden van (dreigende) onveiligheid en/of (dreigende) schade door huiselijk geweld of kindermishandeling **altijd noodzakelijk is**, ook al schat de beroepskracht in zelf hulp te kunnen bieden of organiseren.

Het eigen afwegingskader biedt de mogelijkheid optimaal aan te sluiten bij de eigen professie en tegelijkertijd aan te sluiten bij de kaders van ketenpartners of zelfs gezamenlijk kaders te ontwikkelen.

Bovenstaand afwegingskader is ontwikkeld voor onderwijs en leerplicht/RMC.

De volledige uitwerking van het afwegingskader is te vinden op:

https://www.poraad.nl/files/themas/school_kind_omgeving/afwegingskader_bij_meldcode_kindermishandeling.pdf

Bijlage 1. Taken en verantwoordelijkheden in de meldcode

Om het voor medewerkers mogelijk te maken om in een veilig werkklimaat huiselijk geweld en kindermishandeling te signaleren en om de stappen van de Meldcode te zetten, draagt Xpect Primair zorg voor het volgende:

- Binnen de organisatie en bij de ouders/verzorgers wordt bekendheid gegeven aan het doel en de inhoud van de Meldcode.
- Er wordt regelmatig een aanbod gedaan van trainingen en andere vormen van deskundigheidsbevordering, zodat medewerkers voldoende kennis en vaardigheden ontwikkelen en op peil houden voor het signaleren van huiselijk geweld en kindermishandeling en voor het zetten van stappen zoals beschreven in de Meldcode.
- Er zijn op de scholen aandachtsfunctionarissen aangesteld die voldoende deskundig zijn en beschikbaar zijn om de beroepskrachten en vrijwilligers te ondersteunen bij het signaleren en het zetten van de stappen van de Meldcode.
- De werking van de Meldcode wordt regelmatig geëvalueerd en zo nodig worden acties in gang gezet om de toepassing van de Meldcode te verbeteren.

Taken en verantwoordelijkheden directie en bestuur

- Vaststellen en uitvoering van de meldcode.
- Opnemen in bestaande zorgstructuren / kwaliteitsbeleid van de organisatie.
- Opnemen in informatiefolders van de organisatie.
- Informeren medewerkers over het beleid.
 - opnemen van de meldcode in het inwerkprogramma van nieuwe medewerkers
- (Cyclische) scholing van het medewerkers.
 - aanbieden van voldoende en regelmatig terugkerende opleidingen en trainingen.
- Periodiek evalueren en eventueel bijstellen meldcode en medewerkers informeren.
- Functionaris voor aandachtsgebied kindermishandeling en huiselijk geweld aanstellen (aandachtsfunctionaris).
- Zorgdragen voor heldere verbinding van de aanpak kindermishandeling en huiselijk geweld met de aanpak andere zorgsignalen.
- Vaststellen verantwoordelijkheden en onderhouden van externe contacten.

Taken en verantwoordelijkheden aandachtsfunctionaris

- Inhoud meldcode kennen en kunnen toepassen.
- Aanspreekpunt voor de medewerkers bij wie vermoedens van huiselijk geweld of kindermishandeling zijn gemeld.
- Weten wanneer met wie (intern en/of extern) overlegd kan/moet worden en wanneer verantwoordelijkheden overgedragen moeten worden.
- De weg weten (sociale kaart kennen) en actief contact met Veilig Thuis en andere relevante partijen onderhouden.
- Eigen deskundigheid en die van collega's op niveau brengen en houden.
- Vaststellen van afspraken, taakverdeling en tijdspad.
- Verslaglegging (afspraken en de uitvoering ervan).

- Periodiek evalueren van de meldcode op basis van casuïstiek.
- Adviseren directie / bestuur over eventuele bijstelling van het beleid rond de meldcode.

Verantwoordelijkheden alle medewerkers

- Inhoud (op maat gemaakte) meldcode kennen, kunnen signaleren en handelen volgens bijbehorende route.
- Overleg plegen met aandachtsfunctionaris / directie bij vermoedens van huiselijk geweld en kindermishandeling..
- De weg weten (interne organisatie kennen).
- Uitvoeren van afspraken (bijvoorbeeld observeren, gesprek) en terugkoppelen.
- Zorgvuldig omgaan met privacy.

Bijlage 2. Vormen van huiselijk geweld en kindermishandeling

Kindermishandeling

Kindermishandeling is het doen en laten van ouders/verzorgers, of anderen in soortgelijke positie ten opzichte van het kind, dat een ernstige aantasting of bedreiging vormt voor de veiligheid en het welzijn van het kind (Baartman, 2010).

Ongeboren baby's kunnen ook slachtoffer zijn van kindermishandeling. Onder 'ouders/verzorgers' vallen ook stiefouders/verzorgers, adoptiefouders/verzorgers, pleegouders/verzorgers of partner van een van de ouders/verzorgers.

Kindermishandeling komt voor in verschillende vormen:

- Lichamelijke verwaarlozing.
- Lichamelijke mishandeling.
- Psychische/ emotionele verwaarlozing.
- Psychische/ emotionele mishandeling.
- Seksueel misbruik.
- Getuige zijn van geweld in het gezin (hieronder vallen ook conflictscheidingen).
- Schadelijke traditionele praktijken en eengerelateerd geweld.

Huiselijk geweld (zie ook eerder vermelde definitie)

Huiselijk geweld is geweld dat door iemand uit de huiselijke of familiekring van het slachtoffer wordt gepleegd. Hieronder vallen lichamelijke en seksuele geweldpleging, belaging en bedreiging (al dan niet door middel van, of gepaard gaand met, beschadiging van goederen in en om het huis).

De combinatie kinderen en huiselijk geweld betekent altijd kindermishandeling.

- Geweld in (ex)partnerrelaties.
Partnergeweld is geweld door de (ex)partner van het slachtoffer om de ander te controleren, te domineren, te kleineren of pijn te doen.
Let op: partnergeweld komt voor in hetero- en in homorelaties.
- Ouder/verzorgermishandeling.
Ouder/verzorgermishandeling is het handelen of juist het nalaten van handelen. De ouder/verzorger is geheel of gedeeltelijk afhankelijk van degene die mishandelt.
Soms kan het bij ouder/verzorgermishandeling gaan om ontspoorde zorg.
Bij ontspoorde zorg is er geen kwade opzet in het spel. Er is sprake van een uit de hand gelopen situatie. Acties komen voort uit onmacht. De (mantel)zorgers beseffen daarbij niet (altijd) dat ze te ver gaan.
- Ouder/verzorgermishandeling (huiselijk geweld door kinderen).
Dit is huiselijk geweld door meestal minderjarige kinderen tegen hun ouder/verzorgers. Denk daarbij ook aan stief-, pleeg-, of schoonouders.
- Schadelijke traditionele praktijken.
Eengerelateerd geweld / huwelijksdwang / vrouwelijke genitale verminking/ meisjesbesnijdenis.
(Wanneer kinderen slachtoffer zijn, spreken we over kindermishandeling).

Meer informatie:

- <https://www.huiselijkgeweld.nl/>
- <https://www.movisie.nl/kennisdossiers/huiselijk-geweld>
- <https://www.nji.nl/nl/Kennis/Dossier/Kindermishandeling>
- Augeo Magazine gratis online tijdschrift over kindermishandeling
www.augeo.nl/inschrijven

Bijlage 3. Zorgvuldig vastleggen van signalen

Als je signalen op denkt te vangen is het belangrijk om ze zorgvuldig in kaart te brengen. Dit betekent: beschrijven wat je hoort, ziet en ruikt. Het betekent ook vastleggen van gesprekken die je eventueel met anderen (collega's) hebt gevoerd over de mogelijke signalen.

- Beschrijf de signalen zo feitelijk mogelijk.
- Beschrijf bij voorkeur signalen die u zelf heeft waargenomen.
- Is het noodzakelijk ook signalen van anderen te melden, vermeld daarbij dan altijd de bron en de actualiteit.
- Wees volledig, d.w.z. beschrijf ook signalen die het vermoeden ontkrachten / tegenspreken.
- Legt je hypothesen en veronderstellingen vast? Vermeld dit dan nadrukkelijk. Maak een vervolgaantekening als een hypothesen of veronderstelling wordt bevestigd of ontkracht.
- Leg diagnoses (zoals ADHD) alleen vast als deze zijn gesteld door een bevoegde professional.

NB.

Dossiervorming in het leerlingvolgsysteem. Bij het in kaart brengen van signalen volgt u de protocollen en aanwijzingen van Xpect Primair.

In kaart brengen van signalen, de 7 W's

1. Wat gebeurde er / wat nam je waar?
2. Wie was er bij betrokken?
3. Waar gebeurde het?
4. Wanneer gebeurde het?
5. Waarmee gebeurde het?
6. Was er een waarneembare aanleiding?
7. Op welke wijze gebeurde het?

Signalen kunnen zowel bij het slachtoffer als bij de pleger worden waargenomen. Het is onmogelijk om alle signalen in de kaart op te nemen. Vertrouw ook op eigen waarnemingen en intuïtie.

Handig hulpmiddel signalenkaart

Een handig hulpmiddel is de digitale signalenkaart van Kadera:

<http://www.kadera.nl/menu.php?menu=225>

Per leeftijdsgroep wordt een overzicht gegeven van signalen die kunnen wijzen op kindermishandeling en huiselijk geweld zowel signalen van het kind als van de ouder/verzorger. Sommige signalen kunnen ook wijzen op andere problemen. Er is bijna nooit sprake van één enkel signaal. Meestal zullen er meerdere signalen tegelijkertijd zijn. Op de signalenkaarten worden ook **risicofactoren** benoemd die zijn ingedeeld naar acht verschillende leefgebieden. Een risicofactor is geen signaal, maar kan wel bijdragen aan het ontstaan of voortduren van kindermishandeling en huiselijk geweld. Is er sprake van meerdere risicofactoren? Wees dan extra alert op mogelijke signalen.

Bijlage 4. Formulier "Handelen volgens de stappen van de Meldcode voor de aandachtsfunctionaris"¹

Beschrijf de gegevens zo zorgvuldig en objectief mogelijk. Kinderen vanaf 12 jaar en ouder/verzorgers van kinderen tot 16 jaar hebben recht op inzage en correctie van de gegevens.

Naam cliënt(en) _____

Geboortedatum: _____

☐ Jongen / Man

☐ Meisje / Vrouw

Deelnemers overleg: _____

Dit formulier is ingevuld door (naam, functie, organisatie):

Datum: _____

Bedenk dat zorgvuldige dossiervorming nodig is. Zie:

https://www.movisie.nl/sites/default/files/alfresco_files/meldcode-en-dossiervorming%20%5BMOV-6431331-1.0%5D.pdf

Beschrijf daarom de gegevens zorgvuldig en objectief.

(zie ook bijlage 3. zorgvuldig vastleggen van signalen.)

¹ Bronnen: Bewerkt voor Programma Meldcode Tilburg door M.Lammers en R. van Laarhoven uit LTAK Trainersmap, N.Sie, B. Kruijs, Januari 2014 | <http://www.trainershuiselijkgeweld.nl/>

Stap 1. In kaart brengen van signalen <i>Beschrijf de feitelijke, objectieve signalen</i>	
a. Om wie gaat het? (Maak een genogram / betrek er de eventuele voorgeschiedenis bij).	
b. Wat zijn de signalen? (bij kind, broers, zusjes, ouder/verzorgers, partner, omgeving)? Zie bijlage Zorgvuldig vastleggen van signalen en de signalenkaart www.kadera.nl	
c. Wie heeft deze signalen waargenomen ? (meerdere personen mogelijk, noem alle namen en functies)	
d. Sinds wanneer, waar en wanneer worden de signalen gezien, gehoord of geroken?	
e. Hoe vaak worden de signalen gezien, gehoord of geroken? Nemen de signalen toe in intensiteit of aantal? Is er een waarneembare aanleiding?	
f. Waardoor is de zorg over deze situatie of het vermoeden van huiselijk geweld of kindermishandeling ontstaan? Bij wie?	
g. Delen anderen deze zorg of dit vermoeden? Zo ja, wie en waardoor? Zo ja, wie en waardoor? (Verwijsindex?)	

h. Zijn er al acties ondernomen? Zo ja welke en door wie? Wat was het gevolg?	
i. Wie gaat u consulteren naam: Met welke vraag?	

Stap 2 Collegiale consultatie en zo nodig raadplegen van 'Veilig Thuis' of een deskundige op het terrein van letselduiding	
a. Bespreek de signalen met de vragen uit stap 1. Is er al met de ouder/verzorger(s)/het kind / betrokkenen gesproken? Wat? Door wie?	
<i>Stel, degene die u heeft geconsulteerd, vindt uw zorgen NIET terecht</i>	
• Actieplan • Welke acties zijn er nodig? Beschrijf ook • Hoe worden de acties ingezet? • Wanneer? • Door wie? • Met welk doel?	
<i>Stel, degene die u heeft geconsulteerd, vindt uw zorgen WEL terecht</i>	
• Is het nodig / raadzaam 'Veilig Thuis' te consulteren? • Zo ja: wie gaat dit doen? - Wat zijn uw vragen? • Wat is het advies van 'Veilig Thuis'?	
Actieplan Welke acties zijn er nodig? Beschrijf ook • Hoe worden de acties ingezet? • Wanneer? • Door wie? Met welk doel?	
Resultaten acties Beschrijf per actie • Of deze is uitgevoerd	

• Hoe het is gegaan • Wat de uitkomsten zijn.	
Terugkoppeling Hoe, door wie, aan wie ,wanneer worden bevindingen teruggekoppeld en vastgelegd? Vervolg?	

Stap 3. Gesprek met de ouder/verzorger(s) en kind	
a. Met wie gaat er een gesprek plaatsvinden?	
b. Wie voert het gesprek? is er vooraf nog advies van Veilig Thuis nodig?	
c. Wat is het doel van het gesprek?	
d. Welke onderwerpen wilt u in ieder geval aan de orde stellen?	
e. Waar let u op bij de voorbereiding en uitvoering?	
f. Voeg in als het gesprek heeft plaatsgevonden: wat is er gezegd en wat is er besproken?	
Stel: de betreffende ouder/verzorger/leerling maakt zich ook zorgen en wil verandering in de situatie	
• Waaruit blijkt dat hij/zij zich ook zorgen maakt? • Wat is uw volgende stap? • Welke stappen zijn er nodig? Beschrijf ook	

• Met welk doel de stappen worden gezet. • Hoe • Wanneer • Door wie • Wat mag je, van elkaar, verwachten? • Registratie verwijsindex / Zorg voor Jeugd?	
Stel: de betreffende ouder/verzorger/leerling maakt zich GEEN zorgen / ontkent en wil GEEN verandering in de situatie	
• Waaruit blijkt dat hij/zij zorgen ontkent en geen verandering wil? • Wat is uw volgende stap? • Welke stappen zijn er nodig? Beschrijf ook • Met welk doel de stappen worden gezet. • Hoe • Wanneer • Door wie • Wat mag je, van elkaar, verwachten? • Registratie verwijsindex	

Stap 4.
Wegen van het geweld

A. Gebruik het afwegingskader en evt. Balansmodel in Bijlage 5 of 6 om signalen te duiden. Laat veilig thuis de weging uitvoeren

- Wat is de inschatting van aard en ernst van het geweld? Denk bijv. aan:
 - de duur of de intensiteit van de mishandeling;
 - de ernst van het lichamelijk of psychisch letsel;
- Wat is het risico op huiselijk geweld of kindermishandeling? Denk bijv. aan:
 - de (kans op) herhaling;
 - de eventuele extra kwetsbaarheid van het kind;
 - de aanwezigheid van kinderen bij structureel huiselijk geweld;
 - gebruik van wapens of andere zware middelen.

- Wat is de uitkomst van de weging?
- Is het raadzaam 'Veilig Thuis' te raadplegen?
N.B. Bij twijfel bent u verplicht Veilig Thuis te raadplegen.
- Zo ja welke afspraken zijn gemaakt?

Stap 5

A. Beslissen: gebruik het afwegingskader. Melden bij Veilig Thuis of/en zelf hulp organiseren.

Afweging: heb ik een vermoeden van, of is er sprake van huiselijk geweld en/of kindermishandeling?

Afweging: heb ik een vermoeden van, of is er sprake van acute of structurele onveiligheid?

Afweging: ben ik in staat effectieve (passende) hulp te bieden of organiseren?

Afweging: werken de betrokkenen mee aan de geboden of georganiseerde hulp?

Afweging: leidt deze hulp tot duurzame veiligheid?

B. Hulp organiseren: de betreffende ouder/verzorger/leerling maakt zich ook zorgen, wil verandering in de situatie en wil daar aan meewerken:

• Welke hulp wordt voor welk geconstateerd probleem / risicofactor ingezet? • Blijven er nog zaken liggen die nu (nog) niet worden aangepakt? Welke?	
• Wie voert deze hulp uit?	
• Wie voert de regie? • Hoe wordt de veiligheid tussentijds in de gaten gehouden?	
• Welke afspraken worden er met het gezin / systeem gemaakt? • Door wie, wanneer en hoe wordt dit verteld?	
• Wat kan het gezin van u verwachten? • Wat kunt u van het gezin verwachten? • Wat kunt u van de hulporganisatie verwachten?	

C. Hulp organiseren: de betreffende ouder/verzorger/leerling maakt zich ook zorgen, wil verandering in de situatie en wil daar aan meewerken maar het afwegingskader verplicht school eerst te melden bij VT	
• Doorloop de vragen van C en start daarna met de vragen van A	

D. Melden bij 'Veilig Thuis' : de betreffende ouder/verzorger/leerling ontkent de zorgen en/of wil niet meewerken aan verandering in de situatie en/of er is sprake van reële kans op ernstige schade	
• Op grond waarvan gaat u melden?	
• Wie doet de feitelijke melding?	
• Welke afspraken zijn er gemaakt met 'Veilig Thuis'? Terugkoppeling. - Uw rol als melder / hulpverlener - In de gaten houden veiligheid.	
• Wie informeert de betrokken cliënt(en) over de melding? Wanneer en hoe?	
• Wat kan het gezin van u verwachten? • Wat kunt u van het gezin verwachten? • Wat kunt u van Veilig Thuis verwachten?	

Bijlage 5. Balansmodel Kindermishandeling

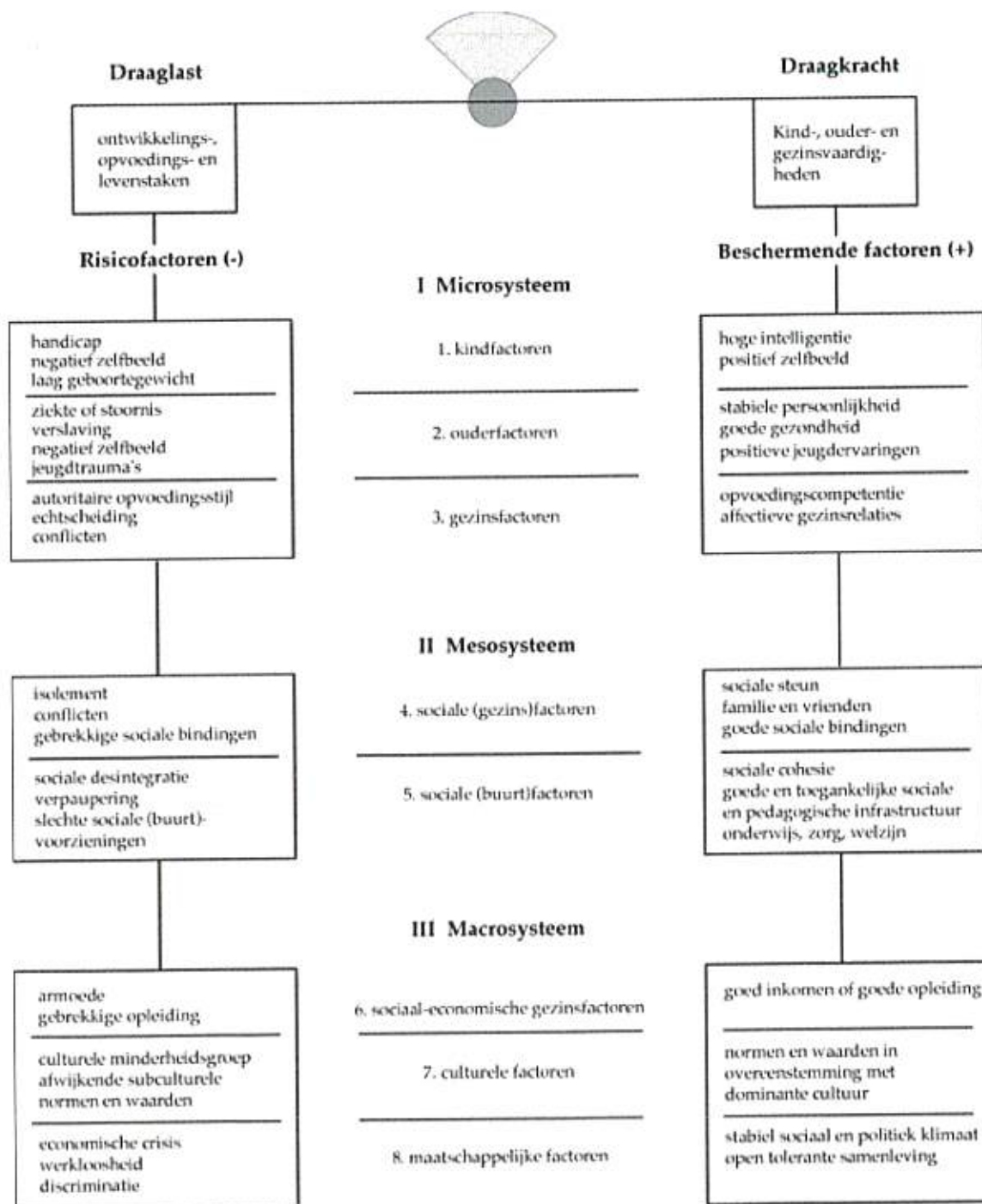
Nederlands
Jeugd
instituut

Balansmodel Nederlands Jeugd Instituut)

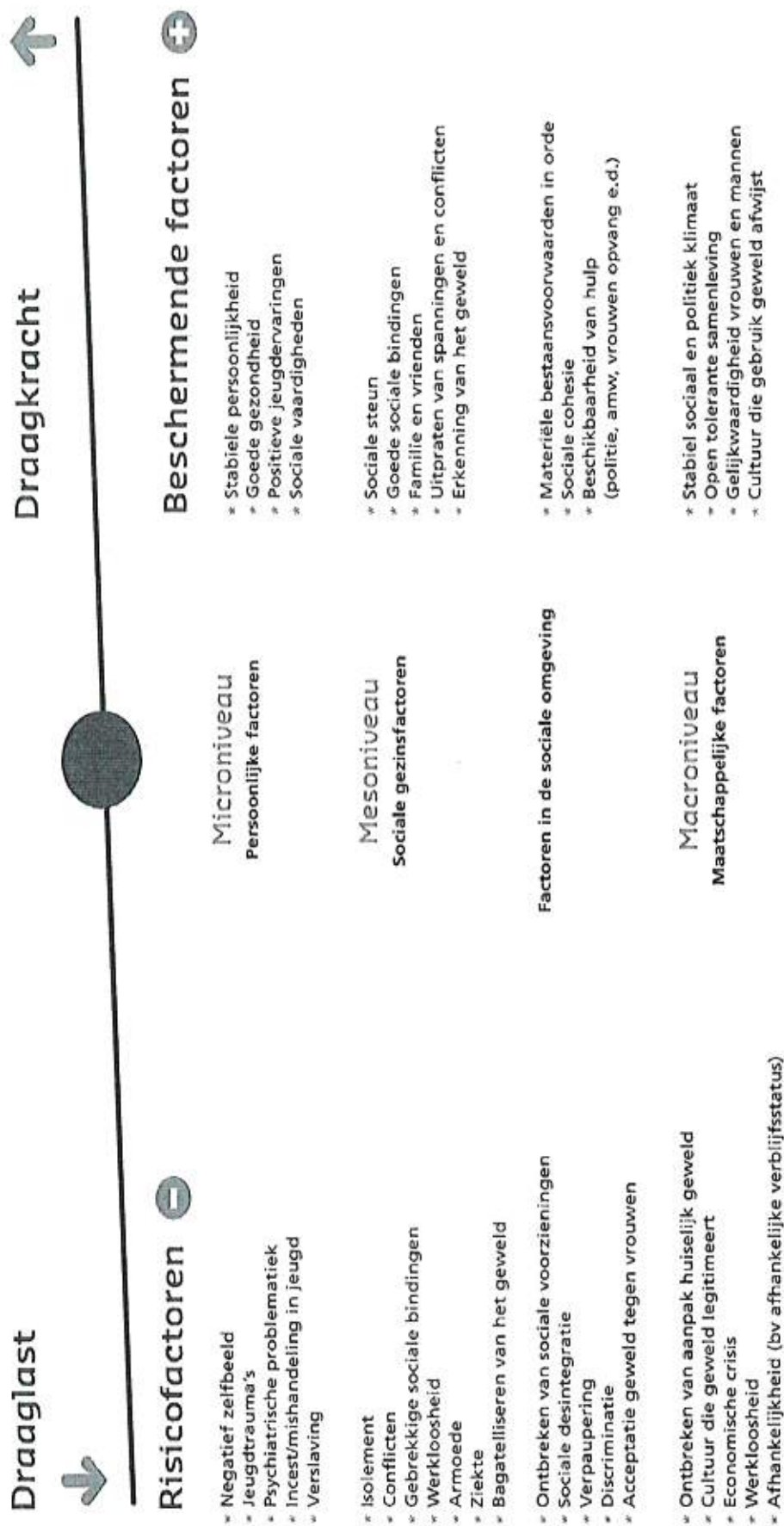
Bakker, I., Bakker, C., Van Dijke, A. & Terpstra, L. (1998).

Het balansmodel geeft een overzicht van het samenspel van beschermende en risicofactoren voor de ontwikkeling van een kind op drie niveaus. Met dit model kan de gezinssituatie en de eventueel benodigde opvoedsteun of -hulp nauwgezet worden bepaald.

Bijlage 6. Balansmodel Huiselijk Geweld

Bijlage: Balansmodel huiselijk geweld

(Oorspronkelijk balansmodel Bakker, e.a. 1998 / www.nij.nl, Balansmodel huiselijk geweld, St. Blijfgroep, 2007)

Bijlage 7. Afwegingskader

https://www.poraad.nl/files/themas/school_kind_omgeving/afwegingskader_bij_meldcode_kindermishandeling.pdf

Het Afwegingskader in de verbeterde Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling voor het onderwijs en leerplicht/RMC¹

1. De Meldcode

De Meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling wordt per 1 januari 2019 verbeterd en aangescherpt. De meldcode is een stappenplan waarin staat hoe hulpverleners kindermishandeling signaleren en melden. Er wordt een afwegingskader in opgenomen waardoor de beslissing om al dan niet te melden bij Veilig Thuis ondersteund wordt en bovendien wordt de eigen hulpverlening erin betrokken.

2. Vooraf

De hieronder vermelde uitwerking van het afwegingskader binnen de meldcode is geldig voor het gehele onderwijsveld: van primair t/m hoger en wetenschappelijk onderwijs. Dat maakt het lastig om allerlei functies en functienamen te onderscheiden. Een aantal spilfiguren kan een rol spelen: intern begeleider in het primair onderwijs, zorgcoördinator in het voortgezet onderwijs, studieloopbaanbegeleider in het MBO, decaan en psycholoog in het hoger onderwijs en anderen.

Daarnaast is het afwegingskader van toepassing voor leerplichtambtenaren/medewerkers RMC. In de vernieuwde Aanpak Huiselijk Geweld en Kindermishandeling is voorgesteld een aandachtfunctionaris verplicht te stellen voor iedereen die met de Meldcode werkt. Voor leerplicht/RMC is het aan te bevelen een aandachtfunctionaris aan te stellen in het sociaal domein. Voor meer informatie over de aandachtfunctionaris verwijzen we naar www.lvak.nl.

Binnen deze aanpak is een van de (verplichte) stappen van de Wet Meldcode, stap 2, een deskundige collega of Aandachtfunctionaris te consulteren. Dat impliceert dat die specifieke deskundigheid ook in huis (binnen de organisatie) aanwezig moet zijn.

Organisaties waar de meldcode op van toepassing is wordt geadviseerd om een Aandachtfunctionaris aan te stellen. Het bevoegd gezag (bestuur en directie) moet altijd op de hoogte zijn van een melding binnen de Meldcode². Een school dient een protocol Meldcode Huiselijk geweld en Kindermishandeling voorhanden te hebben waarin is vastgelegd wie wat waar wanneer en hoe doet met betrekking tot (vermoedens van) Huiselijk geweld en/of Kindermishandeling. In dit protocol kunnen ook kinderrechten (www.augeo.nl/jongerentaskforce) worden opgenomen. Voor Leerplicht en RMC is dit vastgelegd in de Instructie voor de medewerker leerplicht/RMC.

In beiden moet een kindcheck³ zijn opgenomen.

3. Afwegingskader: onderdeel van de meldcode

Onderstaand figuur toont de vijf stappen uit de Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling. Ter ondersteuning van de beslissingen in stap 5 is in stappen 4 en 5 een afwegingskader toegevoegd. Er is een basisdocument Afwegingskader beschikbaar voor alle beroepsgroepen. Het onderliggende Afwegingskader is de uitwerking voor het Onderwijs, inclusief leerplicht en RMC.

In Stap 5 worden twee beslissingen genomen:
het beslissen of een melding bij Veilig Thuis noodzakelijk is en, vervolgens
het beslissen of het zelf bieden of organiseren van hulp mogelijk is.

Het is van belang dat in stap 5 beide beslissingen en in de genoemde volgorde worden genomen. De betrokken persoon in het onderwijs/de leerplichtambtenaar (dit kan de aandachtfunctionaris zijn) vraagt zich op basis van signalen en het gesprek met ouders af of melden noodzakelijk is aan de hand van vijf afwegingsvragen. Vervolgens besluit deze of het bieden of organiseren van hulp tot de mogelijkheden van zowel de school/leerplichtambtenaar als de betrokkenen (ouders/verzorgers) behoort. Als melden volgens het afwegingskader noodzakelijk is, moet de tweede beslissingsvraag over eventuele hulp in overleg met betrokkenen en Veilig Thuis beantwoord worden. Melden is niet verplicht en kan ook anoniem.

4. Privacy

Op 25 mei 2018 is de nieuwe privacywetgeving (AVG) van kracht geworden. De AVG is een algemeen kader dat niet inspeelt op specifieke situaties, zoals een vermoeden van kindermishandeling. Daarom geldt als algemene regel dat een specifieke wet voor een bepaalde sector prevaleert boven de algemene norm van de AVG. Dat geldt dus bijvoorbeeld voor de Wetten PO, VO, Leerplichtwet etc. De wet Meldcode gaat dus ook voor de AVG. Het recht om dossier aan te maken en te melden bij Veilig Thuis is dus onverminderd van toepassing.

¹ Waar wordt gesproken over leerplicht(ambtenaar) moet ook gelezen worden RMC. Dat staat voor Regionale Meld- en Coördinatiefunctie voortijdig schoolverlaten. Doel van de RMC-functie is het scheppen van voorwaarden voor jongeren om de voor hen hoogst haalbare en meest passende onderwijs- en/of arbeidsmarktpositie te bereiken. Het betreft hier jongeren tot 23 jaar. Deze jongeren kunnen begeleiding krijgen van een RMC-consulent.

² Een leerplichtambtenaar is in dezen autonoom in zijn beslissing.

³ De kindcheck valt onder stap 1 van de meldcode en is aan de orde wanneer een volwassene of adolescent in een situatie verkeren die minderjarige kinderen (ernstige) schade kan berokkenen. Er moet onderzocht worden in dat geval in een gesprek met ouders/verzorgers of er (nog meer) kinderen bij ouders/verzorgers wonen en wie er voor hen zorgen. Op basis van deze informatie wordt besloten of er verdere actie ondernomen moet worden door de verdere stappen van de meldcode te zetten. Zie ook www.augeo.nl.

Uitwerking van de vijf afwegingsvragen en beslissingen in stappen 4 en 5 van de meldcode voor het Onderwijs en Leerplicht

1. Vermoeden wegen

Ik heb de stappen 1 t/m 3 van de Meldcode doorlopen en

A: op basis van deze doorlopen stappen is er geen actie nodig: dossier vastleggen en sluiten

B: ik heb een sterk vermoeden van huiselijk geweld en/of kindermishandeling

Het bevoegd gezag van mijn school is op de hoogte (in geval het vermoeden door schoolmedewerker wordt geconstateerd). Ga verder naar afweging 2.

2. Veiligheid

Op basis van de stappen 1 t/m 4 van de Meldcode schatten wij als school (functionarissen en bevoegd gezag)/leerplicht in dat er sprake is van acute en/of structurele onveiligheid:

A: NEE -> ga verder naar afweging 3

B: JA of twijfel -> direct (telefonisch) (anoniem) melding doen bij Veilig Thuis. De afwegingen hierna worden met Veilig Thuis doorlopen.

3. Hulp

Ben ik, of iemand anders in mijn school¹ of een ketenpartner² /ben ik als leerplichtambtenaar in staat om effectieve hulp te bieden of te organiseren en kan de dreiging voor mogelijk huiselijk geweld of kindermishandeling afgewend worden?

A: NEE -> melden bij Veilig Thuis, die binnen 5 werkdagen een besluit neemt en terugkoppelt naar de melder

B: JA -> ga verder met afweging 4

4. Hulp

Aanvaarden de betrokkenen de hulp zoals in afweging 3 is georganiseerd en zijn zij bereid zich actief in te zetten?

A: NEE -> melden bij Veilig Thuis

B: JA -> hulp in gang zetten, termijn afspreken waarop effect meetbaar of merkbaar moet zijn.

Zo concreet mogelijk maken en documenteren. Spreek af wie welke rol heeft en benoem casemanager. Spreek af welke taken alle betrokkenen en specifiek de casemanager heeft, zodat de verwachtingen voor iedereen helder zijn. Leg vast, voer uit en ga verder met afweging 5.

5. Resultaat

Leidt de hulp binnen de afgesproken termijn tot de afgesproken resultaten ten aanzien van de veiligheid, het welzijn en/of het herstel van de direct betrokkenen?

A: NEE -> melden bij Veilig Thuis

B: JA -> hulp afsluiten met vastgelegde afspraken over het monitoren³ van de veiligheid van alle betrokkenen.

¹ Hierbij valt te denken aan functionarissen uit de 2e lijnsondersteuning in de school, altijd onder verantwoordelijkheid van het bevoegd gezag (dus geen docenten, wel een zorgcoördinator, een vertrouwenspersoon, een orthopedagoog, een schoolpsycholoog, een intern begeleider, een schoolmaatschappelijk werker,)

² Betrokken functionarissen vanuit de gemeente. Per gemeente verschillend, hierbij valt te denken aan de leerplichtambtenaar of een medewerker van een buurt- of wijkteam dat betrokken is bij de school of een medewerker van de GGD/Jeugdgezondheidszorg.

³ Aanbeveling: spreek een nazorgtraject af. Leg termijnen en verwachtingen vast.

Op 3 juli 2018 wordt de werkwijze van Veilig Thuis vastgesteld. Dan zal er ook een website worden geopend.

BIJLAGE: begrippen en definities

Algemene meldnormen (leidende principes t.b.v. afwegingskaders)

Het doen van een melding bij Veilig Thuis van mogelijk huiselijk geweld of mogelijke kindermishandeling is een professionele norm en als zodanig noodzakelijk.

Meldnorm A	In ALLE gevallen van acute onveiligheid en/of structurele onveiligheid.
Meldnorm B	In alle ANDERE gevallen waarin de aandachtfunctionaris/leerplichtambtenaar meent dat hij, gelet op zijn competenties, zijn verantwoordelijkheden en zijn professionele grenzen, in onvoldoende mate effectieve hulp kan bieden of kan organiseren bij (risico's op) huiselijk geweld en/of kindermishandeling.
Meldnorm C	Als een aandachtfunctionaris/leerplichtambtenaar die hulp biedt of organiseert om betrokkenen te beschermen tegen het risico op huiselijk geweld en/of kindermishandeling constateert dat de onveiligheid niet stopt of zich herhaalt.

Acute onveiligheid, structurele onveiligheid en disclosure

Acute onveiligheid	
Definitie	Een persoon is in direct fysiek gevaar, diens veiligheid is de komende dagen niet gegarandeerd en hij of zij heeft direct bescherming nodig.
Toelichting	Bij het afwegen van signalen van huiselijk geweld en/of kindermishandeling schat een beroepskracht allereerst en voortdurend in of een betrokkene acuut (levens)gevaar loopt. Dit betreft de aanwezigheid van fysiek of seksueel geweld (met of zonder letsel) of, in geval van zorgafhankelijke kinderen of (oudere) volwassenen, de afwezigheid van de meest basale verzorging (waaronder eten, drinken, kleding en onderdak) maar bijvoorbeeld ook om het onnodig toedienen van medicijnen of het verrichten van onnodige zorg.
Voorbeelden	• Door geweld toegebrachte verwonding die medische behandeling behoeft. • (Ernstig) letsel met een vermoeden dat dit is toegebracht, of een poging daartoe. • Poging tot verwrping. • Wapengebruik. • Geweld tijdens de zwangerschap. • (Vermoeden van) seksueel misbruik of seksueel geweld of seksuele exploitatie van kinderen jonger dan 18 jaar. • Acute bedreiging om zichzelf of een naaste (waaronder (ex)-partner, kinderen of familielid) te doden, ernstig letsel toe te brengen of hun vrijheid te benemen (familiedrama, eerwraak, vrouwelijke genitale verminking). • Onthouden van zorg die acuut de gezondheid bedreigt van -9 maanden tot + 100 jaar, waaronder het onthouden van voedsel. • Als een ouder/verzorger (medische) klachten/aandoeningen bij een kind verzint/aandikt, (medische) onderzoeksgegevens betreffende bij het kind bestaande klachten en afwijkingen vervalst of in het kader van een onderzoek selectief verstrekt of (medische) klachten en afwijkingen bij het kind daadwerkelijk veroorzaakt. • Vrijheidbeperkende maatregel voor pleger loopt af zonder dat er afdoende veiligheidsmaatregelen genomen zijn. • Acuut onveilige situatie bestaat of zorg dreigt weg te vallen vanwege suicdepoging, automutilatie, acuut psychiatrisch beeld, intoxicatie door alcohol of drugs. • Noodgedwongen vlucht van huis door (dreiging van) huiselijk geweld en/of kindermishandeling. • een minderjarig kind dat alleen gelaten wordt in huis zonder toezicht en verzorging van een volwassene • Minderjarigen die opgesloten worden in huis en onthouden worden van eten en drinken • Minderjarigen die met een alleenstaande ouder leven, waarbij deze ouder een acute psychose krijgt • etc.

Structurele onveiligheid

Definitie	Er is sprake van herhaling of voortduren van onveilige situaties of van geweld.
Toelichting	Een voorgeschiedenis van huiselijk geweld of kindermishandeling is de belangrijkste voorspeller voor voortduren van onveiligheid (plegerschap en slachtofferschap) in de toekomst.
Voorbeelden	• Minderjarigen die opgroeien bij ouders met zodanig ernstige (psychosociale, relationele) problematiek ten gevolge van verstandelijke beperking, middelenverslaving, psychische problematiek dat de fysieke en emotionele veiligheid van het kind bij herhaling en/of voortdurend wordt bedreigd en de ontwikkelmogelijkheden van deze minderjarigen structureel ingeperkt worden. • Vergelijkbare situaties met kwetsbare ouderen en een mantelzorger. • Ernstige verwaarlozing die voor jonge opgroeiende kinderen blijvende schade kan veroorzaken. • Escalerende vormen van stalking in partnerrelaties. • Minderjarige die geregeld getuige is van huiselijk geweld tussen ouders. • Minderjarigen die een hoog schoolverzuim hebben. • Minderjarigen die geregeld fysiek mishandeld worden. • etc.

Disclosure

Definitie	Slachtoffers die uit zichzelf een beroepskracht om hulp vragen of zich uiten bij (mogelijk) huiselijk geweld en/of kindermishandeling.
Toelichting	Als een slachtoffer, kind of volwassene, uit zichzelf een beroepskracht om hulp vraagt bij huiselijk geweld en/of kindermishandeling of zich hierover uit zonder hulp te vragen, betekent dit veelal dat het (minderjarige) slachtoffer een acute crisis ervaart en vreest voor de veiligheid en/of het welzijn van zichzelf of gezinsleden. Het met onvoldoende voorbereiding met de ouders/verzorgers bespreken van de (door het slachtoffer) geuite zorgen kan leiden tot (verergering van) situaties van acute of structurele onveiligheid. Dit geldt uitdrukkelijk ook voor specifieke vormen van huiselijk geweld zoals (ex)partnerstalking, huwelijksdwang, mensenhandel, eerderrelateerd geweld en oudermishandeling. Een professionele norm tot melden betekent in dit geval zorgvuldige afstemming over de vervolgacties tussen de beroepskracht, Veilig Thuis en het slachtoffer. Bij de keuze voor wel/niet melden staat de veiligheid van het slachtoffer altijd voorop.

Bijlage 8. Handreiking participatie van kinderen in de meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling en handleiding kindcheck

<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2018/06/04/participatie-van-kinderen-in-de-meldcode-huiselijk-geweld-en-kindermishandeling>

<https://www.augéo.nl/~media/Files/Kindcheck/Augeo-Handleiding-Kindcheck.ashx?la=nl-NL>

Handreiking

Participatie van kinderen in de Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling

Colofon

Deze handreiking 'Participatie van kinderen in de Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling' is opgesteld in opdracht van het Ministerie van VWS in het kader van het programma 'Aanscherping en verbetering Meldcode en werkwijze Veilig Thuis'. De inhoud van deze handreiking is opgesteld door

Redactie

Augeo Foundation: Edith Geurts
Defence for Children: Ytje Hokwerda
Rijksuniversiteit Groningen: Helen Bouma
Veilig Thuis Haaglanden: Lenneke Winder
Verwey-Jonker Instituut: Cees Hoefnagels

De redactie dankt de volgende personen en organisaties voor hun waardevolle bijdrage aan de totstandkoming van deze handreiking:

Mariëlle Bruning, Marjon Donkers, Katinka Lünemann, Debbie Maas, Sjieka van Rooijen, Mariëlle Dekker en de Augeo Jongerentaskforce aanpak geweld tegen kinderen.

Inhoud

Checklist:	9 actiepunten om participatie van kinderen structureel in de Meldcode kindermishandeling en huiselijk geweld te waarborgen	4
1	Aanleiding	6
2	Participatie van kinderen volgens het VN-Kinderrechtenverdrag	11
3	Kernelementen van betekenisvolle participatie van kinderen bij (vermoedens van) kindermishandeling	14
	3.1 Kinderen procesinformatie geven	14
	3.1.1 Kinderen procesinformatie geven	15
	3.1.2 Kinderen informeren over hun recht op te groeien zonder geweld	17
	3.1.3 Kinderen informeren over hun recht hun mening te geven	19
	3.2 De visie van kinderen horen en meewegen	20
	3.2.1 Vragen en luisteren naar de mening van kinderen	21
	3.2.2 De mening van kinderen meewegen en terugkoppelen	22
	3.2.3 Reactie op een onthulling van een kind	25
	3.3 Kinderen helpen herstellen	26
Bijlage I:	Algemene gesprekstips	28
Bijlage II:	Handvatten voor participatie van kinderen vanuit het VN-Kinderrechtenverdrag	31
Bijlage III:	Meer lezen en leren	40
	Literatuur	41

Checklist:

9 actiepunten om participatie van kinderen structureel in de Meldcode kindermishandeling en huiselijk geweld te waarborgen

De Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling helpt professionals zorgvuldig te handelen als zij vermoeden dat een kind thuis mishandeld, verwaarloosd of seksueel misbruikt wordt. Een meldcode bestaat uit 5 stappen en kent een aantal beslismomenten. Volgens het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind zal het belang van het kind altijd de eerste overweging moeten zijn wanneer er beslissingen worden genomen die een kind raken. Om bij vermoedens van kindermishandeling te kunnen handelen in het belang van het kind is het essentieel dat kinderen in het hele proces van signaleren en de daaropvolgende beslissingen betrokken worden, dat wil zeggen dat er naar hun visie gevraagd en geluisterd wordt, dat hun mening meeweegt in beslissingen en dat zij informatie krijgen.

Uiteraard doorloopt een professional een meldcode kindermishandeling met het belang van kinderen voor ogen; hij of zij maakt zich immers zorgen over de veiligheid of het welzijn van een kind. Het komt echter nog te vaak voor dat mishandelde kinderen zeggen dat zij zich niet betrokken voelden bij de aanpak van gezinsproblemen, dat er met hen niet gesproken is of niet naar hun mening is geluisterd en dat zij niet begrepen hebben wat iedereen aan het doen was. Om het belang van het kind daadwerkelijk de eerste overweging te laten zijn, is participatie van kinderen erg belangrijk.

In deze handreiking vinden beroepsgroepen en organisaties concrete handvatten en inpassingsmogelijkheden om hun meldcodes op maat te maken en participatie van kinderen structureel te waarborgen.

Checklist:

Acties t.b.v. aanpassen meldcode	Daarin tenminste aandacht voor:	Zie verder:
1 Scan de meldcode op het woord 'cliënt', 'patiënt' of 'ouder en/of kind' en andere algemene termen	Benoem expliciet wie bedoeld wordt: ouder/verzorger, ouder én kind of kind Benoem tenminste in stap 3 het kind expliciet als gesprekspartner	
2 Neem voorschriften op voor het geven van procesinformatie aan kinderen: wie is wat waarom en wanneer aan het doen	Informatie over: • inhoud zorgen • inhoud besluiten • moment en inhoud terugkoppeling • proces van besluitvorming • mogelijkheden voor participatie recht op klacht of verzet	H. 3.1.1
3 Neem voorschriften op over informatie aan kinderen over hun recht veilig op te groeien	Informatie over: • de normale omgang tussen ouders en kinderen • ontschuldigen van kinderen	H. 3.1.2
4 Neem voorschriften op over informatie aan kinderen over hun recht hun mening te geven	Informatie over hun recht om betrokken te worden, hun mening te geven en de mogelijkheden daarvan	H. 3.1.3
5 Neem voorschriften op voor het vragen en luisteren naar de visie van kinderen (horen van kinderen)	Informeren en luisteren naar: • mening over bestaande zorgen • door kind geopperde oplossingen • mening over voorgestelde beslissingen	H. 3.2.1
6 Neem voorschriften op voor het wegen van de mening van het kind in de besluitvorming	Hoe de mening van het kind wordt gehoord en meegewogen in de besluitvorming	H. 3.2.2
7 Benoem expliciet welke route te nemen bij een disclosure van een kind	• direct advies vragen aan Veilig Thuis, vervolgstappen samen bepalen	h.3.2.3
8 Neem informatie op over herstelgericht handelen	Steun bieden aan kinderen, ook na overdracht of melding Contact houden met Veilig Thuis en andere hulpverlening	H.3.3
9 Neem een bijlage op met (verwijzing naar) kwalitatieve gesprekstips		Bijlage I

Hoofdstuk 1

Aanleiding

Er is niemand die aan mij als kind vroeg wat ik wilde of nodig had. Voor een mishandeld kind is het allerbelangrijkste dat er eerlijk met je gepraat wordt, dat je uitleg krijgt over wat er gebeurt en dat er duidelijkheid gegeven wordt over wat er voor je geregeld wordt. Je wilt als kind écht weten waar je aan toe bent. (jongere, 18 jaar)¹

In Nederland zijn nog altijd veel kinderen die thuis verwaarloosd, mishandeld of seksueel misbruikt worden of die getuige zijn van geweld tussen hun ouders. Gevraagd aan professionals, gaat het jaarlijks om ruim 118.000 kinderen.² Als aan jongeren zelf gevraagd wordt of zij thuis mishandeling meemaken, zijn de cijfers hoger: 184.000 jongeren tussen de 11 en 17 jaar geeft aan het afgelopen jaar te zijn mishandeld (187 op de 1.000 scholieren).³

Kindermishandeling kan ernstige gevolgen voor kinderen hebben, op korte en lange termijn. Mishandeling en verwaarlozing kunnen leiden tot lichamelijke letsels, gedragsproblemen, emotionele problemen, een ontwikkelingsachterstand, hechtingsproblemen en een post-traumatische stress stoornis.⁴ Deze gevolgen hangen ermee samen dat hun basisgevoel van veiligheid en vertrouwen in volwassenen beschadigd is geraakt en dat kinderen het gevoel hebben dat zij geen controle over hun situatie hebben. Mishandelde kinderen zijn vaak op hun hoede, voelen zich schuldig over de mishandeling of het misbruik en voelen zich alleen of in ieder geval anders dan anderen.

Kind als cruciale gesprekspartner

Voor kinderen die mishandeld, verwaarloosd of seksueel misbruikt worden, is het essentieel dat zij gezien en gehoord worden door volwassenen in hun omgeving die (professioneel) betrokken zijn en die zij vertrouwen. Serieus genomen worden en een rol hebben in de besluitvorming kan kinderen helpen herstellen van hun ervaringen en hun gevoel van zelfvertrouwen en controle vergroten. Bovendien zijn kinderen een cruciale gesprekspartner: ze beschikken over onmisbare informatie over hun situatie en kunnen vaak goed meedenken over mogelijke oplossingsrichtingen.

¹ De citaten van de jongeren zijn afkomstig uit: Donkers 2015, Van Beek 2016, Kinderrechtencollectief 2016, St. Kinderpostzegels 2017

² Alink et al 2011

³ Schellingerhout & Ramakers 2017

⁴ Ten Berge et al 2012

Professionals kunnen alleen een goede inschatting maken van de situatie en de impact daarvan op kinderen als zij de kinderen tenminste zien en spreken en nagaan waar zij behoefte aan hebben. Bovendien kunnen zij zo beter beslissen in het belang van het kind: als kinderen betrokken worden bij beslissingen over hun situatie heeft dat een positieve invloed op het slagen van interventies en op de veiligheid van kinderen.⁵

Recht van kinderen

Het betrekken van kinderen is niet alleen belangrijk voor het welzijn van kinderen en de besluitvorming van professionals. In het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK) van de Verenigde Naties (VN) is vastgelegd dat kinderen er recht op hebben betrokken te worden bij belangrijke beslissingen én dat professionals daartoe verplicht zijn. Nederland heeft het IVRK in 1995 heeft ondertekend. In dit Kinderrechtenverdrag is een groot aantal fundamentele rechten vastgelegd⁶, die betrekking hebben op vrijwel alle terreinen van het leven van kinderen. Centraal in het IVRK staat het belang van het kind. Het recht van kinderen om gehoord en serieus genomen te worden hangt hiermee nauw samen. Het kennen van de visie van het kind is cruciaal om te weten wat in het belang van het kind is.

In deze handreiking wordt, in navolging van de Wet verplichte Meldcode, gesproken over huiselijk geweld en kindermishandeling. Voor de begrippen huiselijk geweld en kindermishandeling is aansluiting gezocht bij de eenduidige begripsomschrijvingen in respectievelijk de Wet maatschappelijke ondersteuning 2015, artikel 1.1.1. en de Jeugdwet, artikel 1.1. Daarbij geldt dat het ook als een vorm van kindermishandeling wordt gezien als een kind getuige is van huiselijk geweld tussen zijn ouders of tussen andere huisgenoten. Dit geldt ook voor emotionele onveiligheid en of verwaarlozing. Bovendien gaat het in de definitie van kindermishandeling gaat om gedragingen 'waardoor ernstige schade wordt berokkend of dreigt te worden berokkend aan de minderjarige in de vorm van fysiek of psychisch letsel'. Ook als sprake is van een bedreiging van het welzijn van het kind volgen professionals de stappen van de meldcode.

⁵ Vis et al 2011

⁶ Zie voor het volledige verdrag: <http://wetten.overheid.nl/SWBV0002508/2002-11-18>

Participatie van kinderen en de meldcode

De Meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling is één van de instrumenten om mishandelde kinderen eerder in beeld te krijgen en te beschermen tegen (meer) geweld in hun thuissituatie.⁷ Het Basismodel Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling biedt professionals een concreet stappenplan om zorgvuldig te handelen wanneer zij vermoeden dat een kind thuis mishandeld, verwaarloosd of seksueel misbruikt wordt. Hoewel de meldcode gericht is op het handelen bij vermoedens van kindermishandeling en huiselijk geweld, blijkt dat het belang van het kind onvoldoende ingebed is in zowel het Basismodel Meldcode⁸ als in de daarvan afgeleide beroepsspecifieke meldcodes. Uit een inventarisatie van Augeo Magazine blijkt bijvoorbeeld dat de positie van kinderen in de meeste meldcodes niet expliciet is benoemd.⁹ Meestal wordt een gesprek met kinderen in één adem genoemd met ouders of in algemene bewoordingen zoals 'cliënt'. Concrete handvatten voor wanneer, met welk doel en hoe met kinderen gesproken moet worden of op welke manier professionals de visie van kinderen kunnen meewegen bij belangrijke beslissingen ontbreken veelal.

Handelen van professionals

In inspectierapporten over calamiteiten kindermishandeling is een terugkerende conclusie dat in het handelen van professionals het belang van het kind niet centraal heeft gestaan. De inspecties verwachten dat professionals dat wel doen en dat zij bij signalen van kindermishandeling niet alleen óver maar ook mét het kind praten over wat er in zijn of haar leven gebeurt, om zo meer recht te doen aan het belang van het kind.¹⁰ Ook de Kinderombudsman concludeert in het rapport dat na de Kinderrechtentour 2016 verscheen dat kinderen te weinig geïnformeerd en gehoord worden bij beslissingen en juridische procedures die hen aangaan.¹¹ Bovendien geven mishandelde kinderen zelf vaak aan dat er niet, of te laat, met hen is gepraat. Hun ervaring is dat hulpverleners en omstanders teveel alleen naar de ouders of andere volwassenen luisteren; er wordt vooral óver hen gepraat, zelfs waar het kind bij is.^{12,13}

⁷ Sinds 2013 is de Wet verplichte meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling van kracht. Daarin is vastgelegd dat elke professional die werkt met kinderen en volwassenen moet werken volgens de vijf stappen van een meldcode bij een vermoeden van huiselijk geweld of kindermishandeling. Naast een stappenplan is in een meldcode vastgelegd wie wanneer welke stappen neemt. Zodoende ondersteunt de meldcode professionals zorgvuldig te handelen bij vermoedens. De wet geldt voor de sectoren gezondheidszorg, onderwijs, kinderopvang, maatschappelijke ondersteuning, jeugdzorg en justitie.

⁸ Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn & Sport 2013

⁹ http://www.augeomagazine.nl/nl/magazine/11566/814193/protocollen_die_kinderen_negeren.html

¹⁰ Inspectie Jeugdzorg et al 2016

¹¹ Bezemer 2016

¹² Donkers 2015

¹³ Pels, Lünemann & Steketee 2011

Professionals blijken het in de praktijk vaak lastig te vinden om kinderen goed te betrekken. Zo weten zij niet altijd wat het betrekken van kinderen in zou moeten houden en welke rol kinderen kunnen of moeten krijgen in dergelijke processen en beslissingen. Ook denken sommige professionals dat het niet mogelijk is zonder toestemming van een ouder te praten met kinderen of voelen zij zich niet vaardig genoeg om met kinderen in gesprek te gaan over bestaande zorgen. Bovendien zijn sommigen zich niet bewust van het belang van participatie of zijn voornamelijk gericht op de ondersteuning van ouders.

Het is belangrijk dat professionals zich ervan bewust zijn dat kinderen er recht op hebben om te worden betrokken, hun mening te geven en dat hun mening wordt meegewogen in de besluitvorming over zaken die kinderen aangaan. En dat professionals daar meer mogelijkheden voor hebben dan zij vaak geneigd zijn te denken.

Over deze handreiking

Deze handreiking is bedoeld voor alle beroepsgroepen die onder de *Wet verplichte Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling* vallen. Met name beroepsgroepen die direct met kinderen werken vinden hierin concrete handvatten om kinderen op verschillende momenten in het traject van signaleren, melden en hulpverlening te betrekken. Voor professionals die voornamelijk met volwassenen werken, geldt dat in hun meldcode de kindcheck is opgenomen: hoewel zij over het algemeen niet zelf kinderen zullen betrekken in hun besluitvorming, vormt ook voor hen het belang van het kind het uitgangspunt in hun handelen. Bij het ontwikkelen van deze handreiking is inhoudelijk aangesloten bij het Basismodel Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling, zodat het goed aansluit bij de inmiddels vertrouwde werkwijze van professionals. Nu de verschillende beroepsgroepen hun meldcodes aanvullen met een afwegingskader om ernstige of acute situaties van huiselijk geweld en kindermishandeling altijd te melden, is dit het uitgelezen moment ook het belang van kinderen en hun recht om gehoord te worden beter te waarborgen in de meldcode. Organisaties kunnen hun meldcodes vervolgens aanpassen met voorschriften en afspraken over de manier waarop kinderen beter en vaker betrokken kunnen worden in het hele traject van signaleren, melden en hulp bieden om zo (meer) vanuit en in het belang van het kind te kunnen handelen. Deze handreiking biedt daarvoor de vereiste achtergrondkennis en concrete handvatten. De handvatten die deze handreiking biedt zijn algemeen geformuleerd, omdat de concrete invulling van de manier waarop participatie van kinderen vorm krijgt per beroepsgroep kan verschillen. Zo kan dit afhangen van de aard van de contacten (bijvoorbeeld incidenteel of langdurig contact met kinderen) en de aard van hun professie (bijvoorbeeld signalerend, hulpverlenend of dienstverlenend). Daarom dienen de algemene handvatten uit dit document naar beroeps(groep)specifieke, concrete richtlijnen te worden 'vertaald'.

Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt op basis van het VN-Kinderrechtenverdrag inzicht gegeven in de kernelementen van betekenisvolle participatie, te weten: (1) informatie die kinderen per fase van het signaleringsproces moeten krijgen van professionals; (2) het creëren van voldoende gelegenheid zodat het kind zijn of haar mening kan geven over de situatie en beslissingen die moeten worden; (3) de manier waarop hun mening wordt meegewogen in verschillende beslissingen en hun recht op bezwaar of verzet; en (4) hoe professionals herstelgericht handelen. In hoofdstuk 3 is verder uitgewerkt wat deze kernelementen inhouden en worden concrete handvatten gegeven hoe organisaties deze kernelementen van betekenisvolle participatie kunnen inbedden in hun meldcode.

Hoofdstuk 2

Participatie van kinderen volgens het VN-Kinderrechtenverdrag

"The right of children to have their best interests be a primary consideration in all matters involving or affecting them must be respected, especially when they are victims of violence, as well as in all measures of prevention". (VN-Kinderrechtencomité)¹⁴

In het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK) is een groot aantal fundamentele kinderrechten vastgelegd.¹⁵ Deze kinderrechten hebben betrekking op vrijwel alle terreinen van het leven van een kind. Het Kinderrechtenverdrag is juridisch bindend; iedereen die met kinderen werkt of beslissingen neemt die kinderen raken moet zich hieraan houden. De kinderrechten gelden voor alle kinderen, ongeacht hoe oud ze zijn, waar ze vandaan komen, hoe ze eruit zien, ongeacht of ze arm of rijk zijn, gedocumenteerd zijn of niet, een handicap hebben of niet: tussen kinderen mag niet gediscrimineerd worden (artikel 2 IVRK).¹⁶ Ieder kind heeft het recht op leven en zich optimaal te ontwikkelen (artikel 6 IVRK).

In dit hoofdstuk wordt een aantal kinderrechten relevant voor het thema kindermishandeling geduid, gevolgd door concrete handvatten die het Comité voor de Rechten van het Kind (vanaf hier het Comité) biedt voor betekenisvolle participatie. Voor een uitgebreidere beschrijving van het kinderrechtenkader zie Bijlage II.

Het belang van het kind voorop

Centraal in het Kinderrechtenverdrag staat het belang van het kind. Dit hoort de eerste overweging te zijn bij iedere beslissing die een kind raakt (artikel 3 IVRK). Andere kinderrechten geven nader invulling aan wat 'in het belang van het kind' inhoudt. Voor het thema kindermishandeling zijn de onderstaande kinderrechten met name van belang.

¹⁴ VN-Kinderrechtencomité in CRC/GC/13, p. 3

¹⁵ Zie voor het volledige verdrag: <http://wetten.overheid.nl/BWBR0002508/2002-11-18> of het boekje "Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind": https://issuu.com/defenceforchildren/docs/20170508_dc_kr_boekje_web https://issuu.com/defenceforchildren/docs/20170508_dc_kr_boekje_web

¹⁶ Zie: www.kinderrechten.nl

Bescherming tegen kindermishandeling

Ouders hebben de eerste verantwoordelijkheid voor de verzorging, opvoeding en bescherming van hun kind. De overheid respecteert deze rol van ouders en biedt hen ondersteuning als dat nodig is (artikel 18 IVRK). Echter, indien ouders niet voldoende in staat zijn om hun kind te verzorgen en te beschermen, dient de overheid in te grijpen in het belang van het kind. De overheid neemt alle passende maatregelen om kinderen te beschermen tegen alle vormen van kindermishandeling en zorgt voor procedures gericht op het voorkomen, opsporen, melden en onderzoeken ervan (artikel 19 IVRK).

Herstel na kindermishandeling

Kinderen die slachtoffer zijn geworden van kindermishandeling hebben recht op specialistische zorg om ervoor te zorgen dat zij zich weer veilig en gezond kunnen ontwikkelen (artikel 19 en 39 IVRK). De overheid zorgt ervoor dat deze zorg beschikbaar is.

De stem van het kind

Om te weten wat in het belang van het kind is, is het van groot belang om te weten wat het kind vindt. Kinderen hebben het recht om hun mening te geven. Hier moet serieus naar geluisterd worden en worden meegewogen bij het nemen van beslissingen (artikel 12 IVRK). Het uitgangspunt is dat ieder kind zijn of haar mening kan uiten, waaraan passend gewicht wordt toegekend, afhankelijk van de capaciteiten van het kind.

Betekenisvolle participatie

Het Comité heeft verschillende algemene commentaren (General Comments) geschreven die een toelichting geven op, en handvatten geven voor, het interpreteren van bepaalde rechten uit het IVRK. In het algemeen commentaar 12, 'The right of the Child to be heard', wordt het recht op participatie uitgewerkt. Hierin staan concrete handvatten om ervoor te zorgen dat participatie betekenisvol is. Kort gezegd is participatie betekenisvol als kinderen ervaren dat er naar hen wordt geluisterd en dat ze serieus genomen worden.¹⁷ Het Comité geeft vijf noodzakelijke stappen voor betekenisvolle participatie van kinderen:¹⁸

1. **Zorg voor een goede voorbereiding zodat het kind goed geïnformeerd een mening kan vormen.**
Kinderen hebben informatie nodig over het recht om hun mening te geven in zaken die ook hen raken, over de vraag die er nu ligt en over de impact die hun mening kan hebben op de uitkomsten. Het is belangrijk dat het kind weet wat mogelijke gevolgen van participatie zijn en welke mogelijkheden er zijn om de mening te delen (zelf of via een vertegenwoordiger). Onderdeel van de voorbereiding is ook dat het kind weet wanneer, hoe, waar en met wie de communicatie plaatsvindt. Het kind heeft hier een belangrijke stem in.

¹⁷ Factsheet Defence for Children

¹⁸ CRC/C/GC 12 par. 40 t/m 47. Zie ook: Factsheet Defence for Children

2. Stel het kind in staat zijn of haar mening vrijelijk te uiten.

Het uitgangspunt is dat ieder kind in staat is om zijn/haar mening te uiten. De volwassene sluit aan bij de mogelijkheden van het kind. De omgeving waar het gesprek plaatsvindt is daarbij belangrijk, maar ook de houding en vaardigheden van de volwassene.

3. Weeg de visie van het kind mee in de besluitvorming: geef passend gewicht aan de mening van het kind.

Bekijk per kind naar de mogelijkheden van participatie. Neem de mening van het kind serieus en zorg ervoor dat het een belangrijke rol speelt in de besluitvorming. Bij het wegen van de mening van het kind in de besluitvorming wordt rekening gehouden met de capaciteiten van het kind.

4. Koppel terug wat met de mening van het kind is gedaan.

Onderdeel van het participatieproces is dat het kind geïnformeerd wordt over de beslissing en de rol die de mening van het kind in de besluitvorming heeft gespeeld. Het integreren van terugkoppeling aan het kind is een goede check of de mening van het kind voldoende is meegewogen. Bovendien is terugkoppeling van groot belang voor het kind zodat het kind zich serieus genomen voelt, weet waarom de beslissing zo genomen is (ook als anders is beslist dan wat het kind voor ogen had) en kan reageren op de beslissing.

5. Stel het kind in staat om in verweer te komen tegen een beslissing.

Het is belangrijk dat kinderen weten welke klacht-, bezwaar- en beroepsprocedures er beschikbaar zijn als zij vinden dat zij onvoldoende gelegenheid hebben gekregen om hun mening te geven of onvoldoende is meegewogen.

Het Comité biedt hiermee een helder kader voor betekenisvolle participatie met handvatten voor verdere toepassing in de praktijk.

Continu proces

Een belangrijke voorwaarde voor betekenisvolle participatie is dat het zich voltrekt als een continu proces en zich niet beperkt tot één geïsoleerd moment. Alleen wanneer kinderen in het gehele proces de mogelijkheid krijgen te participeren, kan er sprake zijn van betrokkenheid bij de besluitvorming, en daarmee van betekenisvolle participatie. Participatie is dus niet één moment waarop het kind gesproken wordt om informatie te geven of te verkrijgen, maar een voortdurend proces van wederzijdse informatie-uitwisseling.¹⁹

In het volgende hoofdstuk worden de kernelementen voor betekenisvolle participatie concreter uitgewerkt om te kunnen inbedden in het stappenplan van de meldcode.

¹⁹ UN Document CRC/C/GC/12, par. 3 en 13.

Hoofdstuk 3

Kernelementen van betekenisvolle participatie van kinderen bij (vermoedens van) kindermishandeling

Je kunt als hulpverlener bij het eerste gesprek toch gewoon vragen: hoe kan ik jou het beste helpen? Wil je praten? Wat wil je zelf het liefst? Wat vind je zelf goed? Het is toch niet zo moeilijk om dat aan een jongere te vragen? (jongere, 19 jaar)

In de aanpak van kindermishandeling moeten kinderen gedurende het hele proces de mogelijkheid krijgen te participeren: van signaleren, onderzoeken, hulpverlenen tot en met monitoren. Het is belangrijk dat in de meldcode concrete handvatten zijn opgenomen over hoe en wanneer kinderen betrokken moeten worden. De invulling van de manier waarop kinderen betrokken worden, kan per beroepsgroep en discipline verschillen.

In dit hoofdstuk zijn de kernelementen van betekenisvolle participatie beschreven: informatie geven aan kinderen, vragen en luisteren naar de mening van kinderen, de mening van kinderen meewegen, het recht van kinderen op klacht en verzet en het belang dat elk handelen van professionals herstelgericht is. De beschrijving hieronder is algemeen van aard en vereist een vertaling naar de verschillende beroepsgroepen en disciplines.

3.1 Kinderen informatie geven

Kinderen kunnen pas participeren als professionals hen goede informatie geven. Het gaat hierbij om procesinformatie, informatie over hun recht om veilig op te groeien en hun recht op participatie. Het is belangrijk dat de meldcode hiervoor concrete voorschriften bevat: wie geeft wanneer welke informatie aan kinderen of zorgt ervoor dat kinderen deze informatie krijgen.

Als ik als kind iemand in vertrouwen neem en diegene zegt eerlijk tegen mij hoe hij met mijn boodschap omgaat en wie hij erbij gaat betrekken, dan vind ik dat ok. Je moet heel eerlijk tegen een kind zeggen wat je gaat doen. Dat moet je vooraf al zeggen. Als kind wil je vaak niet dat je verhaal ook naar iemand anders gaat. Dus daar moet je goed mee omgaan. (jongere, 17 jaar)

3.1.1 Kinderen procesinformatie geven

Procesinformatie houdt in dat kinderen gedurende het traject uitleg krijgen over wie wat met welke reden en op welk moment aan het doen is of gaat doen. Het is belangrijk in de meldcode op te nemen op welke manier en van wie kinderen deze informatie krijgen.

Informatie over inhoud van zorgen

Wanneer professionals zich zorgen maken over de veiligheid of het welzijn van kinderen, is het in de eerste plaats van belang hen te informeren over de inhoud van de zorgen. Die zorgen zijn immers de aanleiding voor de huidige bemoeienis en eventuele stappen die gezet gaan worden.

Het is belangrijk dat professionals kinderen vertellen wat zij over de situatie weten en dat zij dat feitelijk en objectief, en vooral zonder oordeel, doen.

Ik had heel graag gewild dat hulpverleners mij eerder hadden verteld wat er aan de hand was (bij mij thuis). Nu kwam alles onverwacht of moest ik het zelf vragen. Daardoor voelde ik me vaak heel machteloos of niet serieus genomen. Ook kinderen van elf kan je uitleggen wat er aan de hand is. (jongere, 18 jaar)

Informatie over het proces en de (vervolg)stappen

Het is voor kinderen belangrijk informatie te krijgen over de stappen die professionals van plan zijn te zetten. Terugblikkend geven mishandelde kinderen vaak aan dat zij het gevoel hebben dat veel hen is overkomen, bijvoorbeeld omdat zij niet begrepen waarom een bepaalde beslissing werd genomen of wat er verder zou gaan gebeuren.²⁰

In het handelen volgens de stappen van de meldcode zijn de voornaamste besluiten om te overleggen met een deskundige collega (stap 2), een gesprek met de cliënt te hebben (stap 3), een melding te doen bij Veilig Thuis en/of hulp te bieden of organiseren (stap 5).

Het is belangrijk dat professionals duidelijk zijn over wat zij vanuit hun rol en verantwoordelijkheden kunnen betekenen voor een kind en ook wat zij niet kunnen, zodat het kind realistische verwachtingen kan hebben van wat de professional wel en niet gaat doen. Een voorbeeld van een toezegging die professionals niet waar kunnen (en mogen) maken, is de belofte wat kinderen vertellen geheim te houden. Wat professionals wel bij aanvang van een gesprek kunnen:

“Je kan me alles vertellen, als er dingen zijn waarvan je niet wilt dat iemand anders dat weet, zeg het me dan. Dan kijk ik samen met jou of we het tussen ons kunnen houden. Als ik dat niet kan, dan kijk ik samen met jou hoe we het dan gaan aanpakken, maar ik beloof je dat ik niets achter je rug om doe.”

²⁰ Donkers 2015

Daarnaast is het belangrijk dat kinderen te horen krijgen dat wat zij meemaken reden kan zijn voor een interventie, en dat die interventie in de meeste gevallen niet (direct) betekent dat een kind of ouder uit huis geplaatst wordt. Dit is belangrijke informatie als tegenwicht tegen de gangbare opvatting (en angst) dat kinderen over wie zorgen zijn uithuisgeplaatst worden.

Ik dacht als kind heel groot. Ik dacht 'als ik dat vertel, dan moet ik meteen ergens anders wonen'. Ik had als kind wel behoefte gehad aan meer voorlichting van hoe het ook kan. Dat er ook stappen daartussen zijn. Dat je niet meteen uit huis geplaatst hoeft te worden. Dat je ook thuis geholpen kunt worden. Dat wist ik toen echt niet. (jongere, 18 jaar)

Informatie over terugkoppeling

Het is gedurende het hele traject belangrijk dat kinderen weten wanneer, hoe en van wie zij terugkoppeling over de genomen stappen kunnen verwachten. Dat geeft kinderen houvast en voorkomt dat kinderen voor verrassingen komt te staan of onwetend zijn over de stand van zaken.

Informatie over besluit(vorming)

Naast inhoudelijke informatie over de besluiten die professionals van plan zijn te nemen, is het belangrijk dat kinderen informatie krijgen over de manier waarop besluiten tot stand komen, op welke manier zij daarin kunnen participeren en dat de professional verantwoordelijk is voor de beslissingen en vervolgacties.

Verschillende studies bevestigen dat transparantie en openheid over het besluitvormingsproces en het uiteindelijke besluit erg belangrijk zijn voor kinderen om de beslissingen te kunnen begrijpen en accepteren.²¹ Ook wanneer professionals plotselinge, onverwachte beslissingen moeten nemen, waarbij het onmogelijk was het kind vooraf te informeren of wanneer professionals een besluit moeten nemen dat niet aansluit bij de wens van een kind, is het voor kinderen belangrijk hierover geïnformeerd te worden en uitleg te krijgen over de redenen van dat besluit. Deze informatie helpt kinderen beslissingen te accepteren, ook als die niet zijn zoals zij gehoopt of gewenst hadden.²²

Tot slot moeten kinderen informatie krijgen over waar en hoe zij kunnen aangeven dat zij het oneens zijn met een beslissing of met de manier waarop hun mening is meegewogen. Zie verder 3.2.2

²¹ Cossar et al. 2014; Pöllki et al. 2012; Van Bijleveld et al. 2014

²² Van Bijleveld et al. 2014

Leg vast in de meldcode wie binnen de stappen van de meldcode de volgende informatie biedt of ervoor zorgt dat dat geboden wordt:

- Informatie over bestaande zorgen
- Informatie over welke stappen mogelijk te zetten en wat mogelijke consequenties zijn
- Wie actie onderneemt, met welk doel en wanneer
- Informatie over wanneer het kind terugkoppeling krijgt en van wie
- Informatie over het verloop van het besluitvormingsproces
- Informatie over bij wie het kind terecht kan als hij of zij het oneens is met een genomen beslissing of over wat er met zijn of haar mening is gedaan (recht op klacht of verzet)

3.1.2 Kinderen informeren over hun recht op te groeien zonder geweld

Kinderen die mishandeld worden hebben helemaal niet het beeld dat ze dit meemaken. Ze hebben geen ander voorbeeld. Ook bij sommige klasgenootjes gebeurt het. Dus dan is het bijna een beetje stoer om er zo over te praten. Kinderen denken dat het normaal is zoals ze zelf opgroeien. (jongere, 18 jaar)

Om te kunnen herstellen van hun ervaringen, hebben kinderen informatie nodig over hun recht om veilig op te groeien. Sinds 2007 is in het Burgerlijk Wetboek beschreven dat ouders in de opvoeding en verzorging van hun kinderen geen geestelijk of lichamelijk geweld of andere vernederende behandeling mogen toepassen.²³

Kinderen die thuis mishandeld worden, zien hun situatie vaak als 'normaal' en 'geaccepteerd'. Als kinderen thuis het voorbeeld krijgen dat je met slaan je zin krijgt en dat ruzies met schelden en ander geweld worden beslecht, hebben zij onvoldoende alternatieven om meningsverschillen geweldloos op te lossen. Het is belangrijk dat zij te horen krijgen dat onenigheden met woorden en respect opgelost moeten worden in plaats van met geweld.

Bovendien denken mishandelde kinderen vaak dat het hun schuld is of dat zij het hadden kunnen voorkomen.^{24,25} Als kinderen horen dat zij het recht hebben op te groeien zonder geweld kan dat kinderen helpen mishandeling, verwaarlozing of het misbruik thuis in het juiste perspectief te plaatsen en hen te 'ontschuldigen'. Het is daarbij belangrijk kinderen te vertellen dat kinderen liefde, respect en bescherming van hun ouders/verzorgers nodig hebben om gezond op te kunnen groeien en dat het niet goed is voor kinderen als zij vaak bang zijn of zich zorgen maken over hun eigen of iemand anders veiligheid. Als mishandelde kinderen over de informatie beschikken dat wat zij meemaken niet mag, kan dat tegenwicht bieden aan de van huis uit meegekregen informatie dat dit normaal is.

²³ Ten Berge en Geurts 2009

²⁴ Pöllki et.al 2012

²⁵ Gezondheidsraad 2011

Om kinderen te informeren over hun recht om veilig op te groeien hoeven professionals niet zeker te weten of daadwerkelijk sprake is van kindermishandeling.

Deze informatie kan in elke stap van de meldcode aan kinderen gegeven worden. Hieronder een voorbeeld van wat professionals tegen kinderen kunnen zeggen:

"Wat jou overkomt, is niet goed. Ieder kind heeft het recht om op een veilige en prettige manier op te groeien. Ik maak me zorgen om de problemen die er bij jou thuis zijn. Ik vind het belangrijk met jou te praten, ik wil graag weten hoe jij er tegen aan kijkt. Wat zijn de leuke dingen en wat zijn de minder leuke dingen? Zijn er dingen waar jij je zorgen over maakt? Hoe zou jij het graag willen hebben of wat denk jij dat er moet gebeuren? Ik wil dus graag jouw verhaal horen, jij weet het beste hoe het met je gaat! Als ik je een vraag stel die je niet wilt beantwoorden dan hoeft dat niet, ik wil je vooral de kans geven om te vertellen wat je kwijt wilt. Vaak helpt het mensen om te praten over hun problemen, zodat we dan kunnen zoeken naar een oplossing. Soms helpt het al als je met iemand kan praten die je vertrouwt of is het belangrijk dat je ouders hulp krijgen bij de problemen. Of misschien kan iemand waar je ouders het goed mee kunnen vinden helpen, zoals een tante, opa, vrienden of bureu."

Het is belangrijk dat de professional zich realiseert dat informatie over hun recht op te groeien zonder geweld bij kinderen veel vragen kan oproepen over hun eigen thuissituatie. Deze informatie kan nieuw of verrassend zijn, of in ieder geval anders dan zij tot dan toe dachten. Om te voorkomen dat kinderen in verwarring achterblijven, is het belangrijk deze informatie goed in te kaderen en er follow-up aan te geven: kom erop terug, zorg dat het in vervolgacties terugkomt en informeer bijvoorbeeld Veilig Thuis welke informatie het kind hierover gekregen heeft en hoe het kind hierop reageerde.

Leg in de meldcode vast wie op welk moment kinderen informeert over hun recht veilig op te groeien, met daarbij aandacht voor:

- Uitleg over wat normaal is in de omgang tussen ouders en kinderen
- Uitleg over dat conflicten anders beëindigd kunnen worden dan met psychisch en/of fysiek geweld
- Uitleg dat kinderen geen schuld hebben aan mishandeling, verwaarlozing of seksueel misbruik.

3.1.3 Kinderen informeren over hun recht hun mening te geven

Kinderen hebben informatie nodig over hun recht om te participeren om te kunnen beslissen of, en zo ja hoe, zij betrokken willen worden²⁶. Naast uitleg over dat het hun recht is hun visie te geven is het belangrijk dat professionals vertellen wanneer en waarover zij hun mening kunnen geven en hoe die wordt meegewogen. Vanaf stap 1 van de meldcode moet deze informatie met kinderen gedeeld worden. Op welke manier en waarover kinderen hun mening moeten kunnen geven, kan per beroepsgroep en discipline verschillen. Het is belangrijk om als professional flexibel te zijn in de manier en momenten van participatie om zo aan te kunnen sluiten bij de mogelijkheden van kinderen. Bovendien kunnen de manier en momenten van participatie met kinderen besproken worden om zo samen een manier te vinden die past bij hun wensen en mogelijkheden.

Kinderen hebben daarin een keuze: zij mógen hun mening geven, het is geen verplichting. Professionals moeten zich inspannen kinderen de mogelijkheid te geven hun stem te laten horen en kinderen kunnen daarvan af zien.

Maar dat je [als professional] ook echt vertelt van wat voor jou echt normaal is. [Dat je zegt:] het is echt belangrijk dat er met jou wordt gesproken, dat jij geholpen en gehoord wordt. [...] Want ik wist helemaal niet dat ik daar recht op had. Eigenlijk zou ik denken, ik ben maar een kind, zij zijn de ouders... maar dat je [als professional] ook zegt: jij hebt ook het recht om gehoord te worden. (jongere, 16 jaar)

Het is belangrijk open en eerlijk te vertellen op welke momenten en waarover kinderen hun mening kunnen geven en op welke manier die meegewogen wordt. Enerzijds om een eventuele teleurstelling te voorkomen: als kinderen immers denken dat zij mogen beslissen, kan het tegenvallen als professionals zich genoodzaakt zien andere keuzes te maken.²⁷ Anderzijds om te voorkomen dat kinderen het als een te zware last ervaren: de verantwoordelijkheid voor de te nemen besluiten liggen niet bij hen, maar bij professionals.

Een meisje van 15 wordt misbruikt door een volwassen man. Ze weet dat het niet hoort, maar is ook verliefd op hem, hij is bevriend met haar ouders. De professional neemt stelling in en doet aangifte, ook al wil het meisje dat zelf niet. De professional legt aan het meisje uit dat hij haar visie gehoord heeft, maar desondanks vanwege haar jonge leeftijd toch aangifte moet doen.

²⁶ Cashmore 2002

²⁷ Bouma et al. 2017; Cashmore 2002; CRC/C/GC/12

Als kinderen in het begin van het traject om welke reden dan ook besluiten niet te willen participeren, betekent dat niet dat zij dat op latere momenten ook niet willen. In de verschillende fasen van handelen bij vermoedens van kindermishandeling is het van belang dat professionals kinderen op de hoogte blijven houden van de verschillende beslissingen die genomen moeten worden, hen telkens de mogelijkheid bieden hun mening te geven en helpen een keuze te maken of en hoe zij willen participeren. Wanneer zij in een eerdere fase niet wilden participeren, kunnen zij hier later in het proces wellicht wel aan toe zijn.

Leg vast in de meldcode wie op welk moment de volgende informatie aan kinderen geeft:

- Informatie over hun recht om betrokken te worden, om hun mening te geven en de mogelijkheden te participeren.
- Uitleg/overleg over de manier en momenten waarop het kind kan participeren

3.2 De visie van kinderen horen en meewegen

Om te kunnen handelen in het belang van kinderen is het belangrijk de mening van kinderen te kennen en te horen hoe zij de situatie beleven. Hiervoor is het allereerst belangrijk dat professionals kinderen vragen naar hun mening, hen aanmoedigen deze te delen, bereid zijn ernaar te luisteren en deze mee te wegen in de beslissingen. Het is van belang dat de visie van kinderen gedurende het hele traject over alle beslissingen die hen raken wordt gehoord en meegewogen.

Ook kinderen van vijf jaar kunnen al voor zichzelf praten, dus betrek een kind vooral bij beslissingen. Vraag een kind wat er aan de hand is, wat zou het zelf willen dat er gaat gebeuren? Als dat niet mogelijk is, geef dan uitleg in kindertaal en zeg wat er wel kan en gaat gebeuren. Het allerbelangrijkste voor mij is dat er naar het belang van het kind wordt gekeken en dat het ook echt gehoord wordt. (jongere, 18 jaar)

Hoe uitgebreid een gesprek is, hangt van de taken en mogelijkheden van de betreffende professional af. Over het algemeen kan iedere professional die werkt met kinderen hierover een gesprek(je) voeren. Afhankelijk van de ontwikkeling(sleeftijd) van een kind en de mogelijkheden van de professional kan dat bijvoorbeeld ook door te tekenen, via verhalen of samen een spelletje te spelen of door samen een activiteit te ondernemen.

3.2.1 Vragen en luisteren naar de mening van kinderen

Kinderen zijn de experts van hun eigen leven en van hun ervaringen. In het handelen bij zorgen over kinderen is het daarom van belang dat professionals weten hoe kinderen zelf tegen hun situatie aankijken en wat zij van de bestaande zorgen vinden. Daarnaast is het belangrijk dat professionals aan kinderen vragen wat zij denken dat er nodig is om de situatie te veranderen. Mits op de juiste manier en op de juiste toon gevraagd, kunnen kinderen vaak goed vertellen hoe het met hen gaat en welke oplossingen zij hiervoor zien.

Dat professionals nagaan welke oplossingen kinderen zelf aandragen, betekent niet dat zij die klakkeloos overnemen. Wel kunnen oplossingen van kinderen hen op nieuwe of andere ideeën brengen over wat in het belang van het kind is. Bovendien voelen kinderen zich erdoor gehoord en gezien, wat cruciaal is voor het herstel van mishandelde kinderen.

Overigens zullen niet alle kinderen op elk moment willen praten of hun mening willen geven. Soms vanwege loyaliteit naar hun ouders: kinderen kunnen het gevoel hebben hun ouders te verraden als zij over hun thuissituatie vertellen, soms omdat ze (nog) onvoldoende vertrouwen hebben in de professional. Het is belangrijk dat professionals dat respecteren en desondanks vervolgstappen nemen.

Kinderen moeten niet onder druk gezet worden om te praten. Als het kind het er niet over wil hebben of echt niet praat, dan moet je niet gaan pushen. Maak contact en wacht een beter moment af, maar laat het er niet bij zitten. Het moet op een gegeven moment uit het kind zelf komen. Als je gaat pushen, verlies je het vertrouwen. Ik was heel loyaal naar mijn ouders. Als kind weet je dat iemand anders iets vermoedt, maar je wilt ook je ouders in bescherming nemen. Geef het kind de tijd en voer de druk niet op, want dan slaat het helemaal dicht en bereik je het tegenovergestelde. (jongere, 18 jaar)

Naast de oplossingen die kinderen zelf zien, zullen professionals ook zelf oplossingen aandragen om de veiligheid te herstellen. Over alle vervolgstappen die professionals van plan zijn te zetten moeten kinderen hun mening kunnen geven. Dat is belangrijk voor kinderen, maar kan ook professionals waardevolle input geven. Als professionals bijvoorbeeld een gesprek met ouders willen voeren, kunnen kinderen in de voorbereiding input geven over het moment waarop het best met ouders gesproken wordt, of dat beter met hun vader en moeder apart of beter samen kan worden gedaan, over de plek waar het gesprek het best kan plaatsvinden, etc.. Ook kunnen professionals met kinderen bespreken wat zij over het verhaal van het kind wel of niet vertellen, aan wie en welke woorden zij gebruiken.

Hieronder een voorbeeld van wat professionals tegen kinderen kunnen zeggen over hun inbreng in het besluit om met ouders te praten:

"Wat jij zegt vertel ik niet letterlijk aan je ouder, maar ik zal wel in grote lijnen aangeven wat we hebben besproken. Wij kunnen samen bekijken hoe ik dat doe en ik zal jou laten weten waarom ik bepaalde dingen moet vertellen."

In principe moeten kinderen over elke stap die professionals volgens de meldcode moeten nemen hun mening kunnen geven. Afhankelijk van de taken en verantwoordelijkheden van professionals en de noodzakelijke vervolgstappen bespreken professionals en kinderen gezamenlijk wat nodig is om de situatie van kinderen te veranderen. Kinderen moeten tenminste over het besluit dat in stap 5 wordt genomen hun mening kunnen geven: of een melding wordt gedaan, daarnaast hulp wordt verleend of in gang gezet of dat wordt afgesloten.

Neem in de meldcode op wie vraagt of regelt dat gevraagd wordt naar de mening van het kind:

- Over bestaande zorgen over de thuissituatie en de beleving van het kind
- Over door het kind geopperde oplossingen
- Over voorgenomen beslissingen van professionals, tenminste over het besluit in de stap 5 om een melding te doen, hulp te verlenen of te organiseren of af te sluiten
- Uitleg/overleg over de manier en momenten waarop het kind kan participeren

3.2.2 De mening van kinderen meewegen en terugkoppelen

Kinderen moeten niet alleen de mogelijkheid krijgen hun visie te geven, er moet ook iets gedaan worden met wat zij vertellen. Dat betekent dat hun oplossingen en wensen in overweging moeten worden genomen bij de te nemen vervolgstappen. Hoe zwaar en op welke manier hun mening precies meeweegt in het uiteindelijke besluit hangt van verschillende factoren af. Het is belangrijk aan kinderen uit te leggen dat professionals niet kunnen beloven dat een besluit ook hetgeen is wat een kind wil, bijvoorbeeld omdat daarmee de veiligheid van het kind onvoldoende gewaarborgd lijkt te zijn of omdat een oplossing niet haalbaar is.

Wat professionals wel kunnen beloven is dat zij in samenspraak met een kind een besluit nemen. Door niet alleen zelf oplossingen aan te dragen en de mening van kinderen daarop te vragen, maar ook nieuwsgierig te zijn naar de oplossingen die kinderen zelf zien en daarover te praten, ontstaat een gezamenlijke gedragen beslissing. En bovendien kan juist de mening en visie van hun kinderen ervoor zorgen dat ouders inzien dat er zorgen zijn en dat er iets moet veranderen. Over het algemeen kan gesteld worden dat ouders willen dat het goed gaat met hun kinderen. Door allerlei factoren, zoals stress, geldzorgen, psychische problemen, ruzies kunnen ouders hun kinderen uit het oog verliezen. De effecten en de motivatie voor verandering is voor ouders vaak vele malen groter als ze van hun eigen kind horen dat die zich zorgen maakt dan dat een professional zegt dat het niet goed gaat thuis.

Als professionals anders moeten beslissen dan kinderen wensen, is het belangrijk dat kinderen uitleg krijgen over de redenen daarvoor. Mishandelde kinderen geven namelijk vaak aan dat als er al naar hun wensen werd gevraagd hen niet werd uitgelegd of en hoe die in besluiten zijn meegenomen²⁸:

Hulpverleners vroegen later altijd wel naar mijn mening, maar ja uiteindelijk doen ze toch wat ze zelf willen. En het ging wel om belangrijke dingen in mijn leven. Dus ja, als je dan met iemand praat, laat dan ook weten wat je met zijn mening doet (jongere, 23 jaar)

Het is belangrijk dat professionals open en eerlijk zijn over hoe hun perspectief meeweegt. Door te vragen naar de visie van kinderen komen professionals erachter wat voor kinderen echt belangrijk is en wat volgens hen echt verbeterd moet worden. Soms hebben kinderen een andere focus of prioriteit dan professionals.

In een casus met herhaalde politiemeldingen vanwege geweld van haar vader tegen haar moeder zegt het meisje van 7 op de vraag wat niet leuk is: dat ze bang is dat ze moet kiezen tussen 1 van haar ouders. Op de vraag: "Stel dat er vanavond een toverfee komt, waaraan zou jij de volgende ochtend zien dat die toverfee geweest is?" is zij heel stellig: Dan hebben mijn vader en mijn moeder allebei een eigen huis. Deze informatie is samen met het kind teruggegeven aan de ouders. De hulpverlener is vervolgens met ouders gaan zoeken naar oplossingen, ouders beseften door de verhalen van hun kinderen dat deze situatie echt niet zo door kon gaan. De ouders besloten uit elkaar te gaan en vertelden in de terugkoppeling aan de kinderen dat ze in twee huizen gingen wonen. Het meisje van 7 riep "yes", en terwijl ze opsprong van haar stoel vroeg ze: "Welke koffer mag ik voor vanavond inpakken, die van papa of die van mama?" Sinds die avond zijn ouders apart gaan wonen. We hadden best het idee dat we concrete afspraken hadden gemaakt met ouders, helemaal omdat er na al deze huiselijk geweld incidenten eindelijk beweging in zat, maar als dit meisje dit niet ingebracht had dan waren de stappen misschien toch niet gezet. In de monitor volgen we deze kinderen tot een jaar later. Haar 17 jarige broer zei: 'Sinds die avond slaap ik nu eindelijk 's nacht door, dat was eerder nooit gebeurd.'

²⁸ Donkers 2015

Op deze manier de mening van kinderen meewegen, maakt duidelijk dat luisteren naar kinderen niet slechts een formaliteit is: het informeren van kinderen over de beslissingen, het vragen van hun visie daarop en uitleggen hoe hun perspectief is meegewogen moet garanderen dat de visie van het kind ook echt serieus genomen wordt.

Recht op klacht of verzet

Het kan zijn dat kinderen het niet eens zijn met een beslissing. Ook daarover hebben kinderen het recht hun visie te geven. Het is belangrijk te luisteren naar de mening van het kind en te vragen naar de redenen voor zijn of haar bezwaar. Soms kunnen professional en kind samen een manier vinden om met het bezwaar van het kind om te gaan of kan het bezwaar van het kind weggenomen worden, omdat het gestoeld is op een onterechte angst of misvatting.

Als een kind het oneens blijft met de beslissing, moet het kind geïnformeerd worden over het recht om de uitkomst van een beslissing aan te vechten, te beïnvloeden of een klacht in te dienen. Bovendien is het belangrijk het kind uit te leggen hoe hun mening hierover wordt meegewogen of waar zij een klacht kunnen indienen. Het zou fijn zijn als een kind daarvoor ook iemand kan krijgen toegewezen die hem of haar daar mee kan helpen. Al is het maar om samen met die persoon de klacht op papier te krijgen of de juiste plek te vinden.

Leg in de meldcode vast dat en hoe:

- De mening van het kind wordt meegewogen in de besluitvorming
- Het kind informatie krijgt over het uiteindelijke besluit en dat zijn of haar visie daarop gevraagd wordt
- Het kind informatie krijgt over hoe zijn/haar visie is meegewogen in de besluitvorming
- Het kind bezwaar kan maken
- Bezwaar van het kind tegen de voorgenomen beslissing wordt meegewogen

3.2.3 Reactie op een onthulling van een kind

Een specifieke uitwerking van luisteren naar kinderen is de reactie op een onthulling ('disclosure') van kindermishandeling. Van een onthulling is sprake als een kind uit zichzelf vertelt over onveiligheid thuis. De meeste kinderen praten niet zo snel over problemen thuis: omdat ze zich schamen of schuldig voelen, vanwege loyaliteit naar hun ouders, omdat ze zich niet realiseren dat hun thuissituatie niet normaal is of omdat ze bang zijn voor de consequenties als zij toch praten. Soms zijn kinderen gedwongen tot geheimhouding: 'Als je het vertelt, dan gaat papa naar de gevangenis, dan moet jij ergens anders wonen, dan sla ik je zusje ook...'. Als kinderen onthullen dat ze thuis in de knel zitten, dan hebben zij een belangrijke drempel overwonnen. Het kan ook betekenen dat zij een acute crisis ervaren. Een gepaste reactie, dat wil zeggen het kind geloven en steunen, is niet alleen cruciaal om te voorkomen dat kinderen terug kruipen in hun schulp en er weer het zwijgen toe doen, maar ook uit een oogpunt van gezondheid. Wetenschappelijk onderzoek laat zien dat geen response of een negatieve response op zo'n onthulling samengaat met een slechtere geestelijke gezondheid en een positieve response tot een betere geestelijke gezondheid.²⁹

In navolging van het Basisdocument Afwegingskader in de meldcode kindermishandeling en huiselijk geweld³⁰ betekent dit dat bij een disclosure een melding bij Veilig Thuis gedaan moet worden, en een zorgvuldige afstemming moet plaatsvinden tussen professional, Veilig Thuis en het kind over de vervolgstap. Als een professional namelijk onvoldoende voorbereid met ouders in gesprek gaat over de (door kinderen) geuite zorgen, kan dat leiden tot (verergering van) de situatie en acute onveiligheid tot gevolg hebben.

De maanden erna kwam en ging het slaan, en soms vertelde ik het aan meester Paul. Ik wilde mijn verhaal kwijt. Even het gevoel hebben dat ik er wél toe deed. Op mijn verzoek deed hij niks. Ik was nog steeds bang dat hij zomaar mijn ouders zou bellen. Daarnaast wist ik niet eens wat voor hulpopties er waren, en dat ik überhaupt gepaste hulp kon krijgen. Ik had maar al te graag opties gehoord van meester Paul. Dat hij dan zou zeggen: 'Als je A kiest, kun je dit zus en zo regelen en als je B kiest, dan heb je alleen hulp op school.' Dat zou ik enorm gewaardeerd hebben. (jongere, als kind slachtoffer van geweld en verwaarlozing, 18 jaar)

Leg in de meldcode de route na een disclosure van een kind vast:

- Direct contact met Veilig Thuis om gezamenlijk vervolgstappen te bepalen.
- Wees hierover ook eerlijk en helder naar een kind toe. Indien dit niet is verteld aan het kind, kan het heel erg schrikken van alles wat er opeens in werking wordt gezet.

²⁹ Hoefnagels 2001

³⁰ VWS 2017

3.3 Kinderen helpen herstellen

In artikel 39 IVRK is vastgelegd dat mishandelde kinderen recht hebben op passende hulp ter bevordering van hun herstel. Herstel betekent in dit verband: herstel van basisveiligheid, herstel van hechting, herstel van emotionele schade, vertrouwensschade, ontwikkelingsschade en opgelopen achterstanden. Door zo vroeg mogelijk te werken aan herstel en in te zetten op het verminderen van ernstige en langdurige stress kan verdere schade worden voorkomen. Sommige kinderen zijn als gevolg van mishandeling, verwaarlozing of misbruik getraumatiseerd geraakt en hebben specialistische hulp nodig om opgelopen schade te helpen herstellen. Voor alle kinderen geldt dat betrokken worden bij beslissingen die hen aangaan hen helpt gevoelens van stress te verlagen en zo kan bijdragen aan het herstel van mogelijke schade: het kind zien en horen helpt hun gevoel van machteloosheid en gebrek aan controle te verkleinen. Het kind merkt dat hij of zij een zekere mate van invloed heeft, wat bijdraagt aan het vergroten van de natuurlijke veerkracht.

Naast ondersteuning op maat gaat herstel over het vergroten van de natuurlijke veerkracht (resilience) van kinderen en volwassenen. Veerkracht is het vermogen om bij ernstige tegenslag terug te veren, goed te functioneren en verder te groeien. Veerkracht is geen vaststaande individuele eigenschap die je hebt of niet, het is een proces dat zich ontwikkelt in interactie met anderen na tegenslag³¹. In het ontwikkelen van veerkracht spelen niet alleen individuele eigenschappen een rol, zoals probleemoplossende en sociale vaardigheden, het gevoel enige invloed te hebben op wat er in het leven gebeurt, enig gevoel van eigenwaarde en gevoel voor humor, maar ook de relatie met een betrouwbare volwassene met wie een kind zich kan identificeren en die helpt gevoelens van stress te verminderen. Een betrouwbare volwassene buitenshuis is extra belangrijk als het kind thuis steun ontbeert³², wat vaak bij mishandelde kinderen het geval is.

*Iets wat ik nooit meer zal vergeten is dat mijn schoofjuffrouw uit groep acht me na school vaak apart nam om 'thee te drinken'. Op dit soort momenten kon ik dan even mijn eenzaamheid, de pijn van thuis en het gemis van vertrouwen kwijt aan haar zonder dat ik bang hoefde te zijn dat ze dit zomaar aan iemand anders (of mijn ouders!) vertelde. Deze belangrijke halfuurtjes maakten dat ik elke week weer ademruimte kreeg, me gehoord, gezien en serieus genomen voelde door iemand die me bijzonder deed voelen. Ik voelde weer dat de wereld niet zo heftig was. Dat ik het wel aankon. Dat ik een bikkeltje was. Heerlijk. Dankjewel juf, oprecht bedankt!*³³

Sociale steun van een betrouwbare volwassene en professionele hulpverlening, zoals traumahulp, vinden naast elkaar en tegelijkertijd plaats. Kinderen kunnen er alleen bovenop komen als zij gesteund worden door hun omgeving. Dat kan die ene veilige persoon in hun eigen huis zijn,

³¹ Bernard, 2004

³² Van der Pas 2009

³³ Jongere van de Augeo Jongerentaskforce

maar ook een betrouwbare volwassene buitenshuis.

Om kinderen te helpen omgaan met gevoelens van stress, is het belangrijk dat professionals hun handelen richten op de volgende drie pijlers³⁴:

1. **Bieden van veiligheid:** door voorspelbaar te zijn, structuur te bieden en duidelijkheid te geven, bieden professionals een omgeving (fysieke veiligheid) en sfeer (psychische veiligheid) waarin kinderen zich kunnen ontspannen
2. **Stimuleren van relaties:** omvat zowel een positieve relatie met volwassenen als met leeftijdsgenoten, zodat een kind anderen (weer) leert vertrouwen, zich gezien voelt en zich onderdeel kan voelen van een groep
3. **Hanteren van emoties en gedrag:** door kinderen te leren hun emoties en gedrag beter te begrijpen, impulsen te beheersen en zich op een gepastere manier te uiten.

Vertrouwen is misschien wel het allerbelangrijkste voor een kind: door een vraag, een klein gebaar, een schouderklopje, een hand, een lach of een knipoog kan je laten zien dat je hem of haar ziet en begrijpt. Dat heeft mij over de streep getrokken iets te zeggen over thuis. (jongere, 18 jaar)

Neem in de meldcode op hoe professionals steun bieden of organiseren.

- Maak hierbij duidelijk dat de meldcode niet stopt bij een melding of overdracht naar hulpverlening: zo lang professionals zelf contact hebben met kinderen steunen zij kinderen en helpen zij gevoelens van stress te verminderen.
- Onderhoud contact met Veilig Thuis en andere hulpverlening.

³⁴ Bath 2015

Bijlage I

Algemene tips voor gespreksvoering

Beroepshouding

Professionals die werken met kinderen betrekken kinderen vanuit de grondhouding dat zij van kinderen willen weten hoe het met hen gaat. Hun houding is oprecht en geïnteresseerd: zij luisteren naar het kind en nemen het kind serieus. De elementen die kinderen aangeven belangrijk te vinden in de communicatie met professionals zijn dat zij oprechte interesse in hen tonen, dat professionals naar hen luisteren en dat zij hun mening in elk geval in overweging nemen³⁵.

Volgens kinderen dragen de volgende aspecten bij aan het gevoel serieus genomen te worden:

1. echte interesse van de professional;
2. geloofd worden door de professional;
3. uitleg waarom het proces niet volgens de wensen van het kind gaat;
4. in contact blijven ook wanneer er geen probleem is;
5. geconsulteerd worden voordat er beslissingen genomen worden en er onderhandeld wordt wat deze beslissingen moeten zijn.

Aanvullend:

- kinderen scannen je in een paar tellen. En een eerste indruk kan maar 1 keer gemaakt worden. Als jij slecht in je vel zit door iets anders, vertel dat dan open en eerlijk. Het kind kan dat dan scheiden van de "scan" die hij/zij gemaakt heeft.
- Het is belangrijk voor het kind het gevoel te krijgen dat JIJ (het kind) de krent in de pap bent. Het kind voelt zich speciaal en het helpt om het vertrouwen van een kind te winnen.
- Zeg bijvoorbeeld: "wauw, ik ben onder de indruk van hoe jij jouw verhaal vertelt/probeert te vertellen. Dit helpt mij enorm om jou (en jouw ouders) te kunnen helpen!".

Mishandelde kinderen geven aan dat een uitnodigende en aandachtige houding cruciaal is: kinderen praten vaak niet uit zichzelf over wat hen overkomt.³⁶

³⁵ Cossar et al. 2014; Pöllki et al. 2012

³⁶ Pels et al. 2011

Oprechte interesse blijkt bijvoorbeeld ook wanneer professionals later nog eens vragen hoe het met het kind gaat, ook wanneer het kind is doorverwezen.

- 'Als ik naar jou kijk heb ik de indruk dat je veel stress voelt, klopt dat? Wat maakt je gestrest?'
- 'Hoe was je dag vandaag?'
- 'Je vertelde dat het beter gaat thuis/je je beter voelt. Ik ben blij voor je!'
- 'Ik weet/zie dat jij in een moeilijke situatie zit, dat vind ik erg jammer voor je'
- Compliment geven over een tekening/een nieuwe broek/een talent/iets anders

Overigens vinden kinderen een 'formeel gesprek' niet altijd prettig. Vaak is het fijner om meer informeel te praten, bijvoorbeeld tijdens een wandeling of een autorit, of drukken kinderen zich makkelijker uit door te tekenen of met behulp van spel³⁷. Dat geldt zeker voor jongere kinderen of kinderen die de Nederlandse taal niet goed spreken of kinderen met beperkingen. Vanzelfsprekend hangt de vorm ook af van de mogelijkheden die professionals hebben om omstandigheden te creëren. Als professional is het in ieder geval belangrijk open te staan voor de wensen van het kind hierin en hierin flexibel te zijn om zo aan te kunnen sluiten bij de wensen en mogelijkheden van het kind.³⁸

³⁷ Cashmore 2002; Dillon et al. 2015

³⁸ Archard & Skivenes, 2009

Algemene tips voor een gesprek met kinderen

- Ga apart met het kind in gesprek. Je kunt al vanaf heel jonge leeftijd met een mishandeld of verwaarloosd kind over zijn of haar problemen praten.
- Schend het vertrouwen van een kind niet. Doe niks zonder het kind te laten weten wat je gaat doen. Neem besluiten mét het kind, informeer het kind, betrek het kind.
- Praat met een kind in een ruimte waar jullie niet steeds gestoord kunnen worden of waar iedereen naar binnen kan kijken. Probeer schuin naast het kind te zitten, zodat het kind je niet steeds aan hoeft te kijken. Het is vreselijk spannend iets naars te vertellen aan iemand die je niet (zo goed) kent en dan ook nog diegene aan te moeten kijken.
- Of ga samen iets doen: een spelletje, een tekening maken. Ook dat maakt het gesprek minder spannend.
- Blijf als professional jezelf, een mens: word geen wandelend protocol of een professional op de automatische piloot. Behandel een kind nooit als 'casus', als 'zaak' of als 'cliënt/patiënt'. Kinderen voelen feilloos aan of zij te maken hebben met een volwassene die er écht voor hen wil zijn of niet.
- Wees eerlijk en oprecht, geef aan als je iets niet weet of je verlegen met de situatie voelt.
- Vind het gesprek met dit kind de moeite waard!
- Geef het kind een eerlijke kans om zijn verhaal te doen, laat je (dis)loyaliteitsgevoelens over de ouders achterwege. Het kind mag ouders diskwalificeren, jij niet. Maak hierin verschil tussen persoon en gedrag.
- Wees open en ontspannen in je houding, stel niet te veel vragen achter elkaar, geef het kind de kans te bedenken hoe en wat hij wil vertellen.
- Stel open vragen, of reageer met "wat gebeurde er toen, of wat dacht je toen, wat vond je ervan". Probeer gevoelsvragen te vermijden. Het kan voor een kind dan heel dichtbij komen. Daarnaast weten kinderen heel vaak niet hoe zij zich voelden op zo'n moment, ze proberen juist vaak niets te voelen.
- Geef bij start van het gesprek aan dat je allerlei vragen zult stellen, maar dat jij het antwoord niet weet. Als het kind iets niet weet, dan mag het dat zeggen. Je wilt ook dat het kind je verbetert als je iets verkeerd zegt en dat hij of zij het zegt als ze iets niet snappen van wat je zegt.

Bijlage II

Handvatten voor participatie van kinderen vanuit het VN-Kinderrechtenverdrag

In het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK) van de Verenigde Naties (VN) is een groot aantal fundamentele kinderrechten vastgelegd.³⁹ Deze kinderrechten hebben betrekking op vrijwel alle terreinen van het leven van een kind. Het Kinderrechtenverdrag is in 1989 aangenomen door de VN en is in 1995 officieel bekrachtigd door Nederland en daarmee juridisch bindend; iedereen die met kinderen werkt of beslissingen neemt die kinderen raken moet zich hieraan houden. Kinderrechten fungeren als minimumeisen waaraan voldaan moet worden in de omgang met en de zorg voor kinderen. Het Comité voor de Rechten van het Kind (vanaf hier het Comité) heeft verschillende algemene commentaren (General Comments) geschreven die een toelichting geven op, en handvatten geven voor, het interpreteren van bepaalde rechten uit het IVRK. Voor deze handreiking zijn met name algemeen commentaar 12 'The right of the Child to be heard' en 13 'The right of the child to freedom from all forms of violence' relevant.

1. Het belang van het kind staat centraal in de aanpak van kindermishandeling

"The right of children to have their best interests be a primary consideration in all matters involving or affecting them must be respected, especially when they are victims of violence, as well as in all measures of prevention". (VN-Kinderrechtencomité)⁴⁰

Centraal in het Kinderrechtenverdrag staat het belang van het kind. Artikel 3 lid 1 IVRK luidt: *Bij alle maatregelen betreffende kinderen⁴¹, ongeacht of deze worden genomen door openbare of particuliere instellingen voor maatschappelijk welzijn of door rechterlijke instanties, bestuurlijke autoriteiten of wetgevende lichamen, vormen de belangen van het kind de eerste overweging.*⁴² Anders gezegd: bij iedere beslissing die een kind raakt moet het belang van het kind de eerste overweging zijn. Artikel 3 lid 1 IVRK heeft rechtstreekse werking wat inhoudt dat de overheid zich hieraan moet houden, het direct toepasbaar is en men zich er voor de rechtbank op kan beroepen.⁴³

³⁹ Zie voor het volledige verdrag: <http://wetten.overheid.nl/BWBR0002508/2002-11-18> of het boekje "Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind": https://issuu.com/defenceforchildren/docs/20170508_dc_kr_boekje_web

⁴⁰ VN-Kinderrechtencomité in CRC/GC/13, p. 3

⁴¹ Onder kinderen wordt in navolging van het IVRK verstaan personen tot 18 jaar.

⁴² In de Nota van Toelichting bij de ratificatiewet van het IVRK, Kamerstukken II 22 855 (R1451), nr. 3, p. 15, wordt over de afweging van het belang van het kind tegen andere belangen gesteld: "Het is evenwel met de bedoeling van het Verdrag in overeenstemming te achten dat, in geval van conflict van belangen, het belang van het kind als regel de doorslag behoort te geven".

⁴³ CRC/GC/14 par. 6.

Uit de totstandkomingsgeschiedenis van artikel 3 IVRK blijkt dat bewust is gekozen voor een open criterium dat ruimte laat om in individuele gevallen steeds een afweging te maken die recht kan doen aan de omstandigheden van het geval.⁴⁴ Wanneer een beslissing wordt genomen die een kind raakt, moet worden aangegeven hoe het belang van dit kind is gewogen. Bovendien geldt dat slechts in uitzonderlijke situaties mag worden aangenomen dat een ander belang dan dat van het kind meer gewicht in de schaal legt; dit moet dan uitdrukkelijk worden gemotiveerd.⁴⁵

In het kort:

- Het belang van het kind staat centraal in de preventie en aanpak van kindermishandeling.
- Bij iedere beslissing die een kind raakt wordt het belang van het kind meegewogen.
- Het belang van het kind is de eerste overweging.
- Bij elk individueel besluit waar een kind bij betrokken is, vindt een gemotiveerde afweging plaats over de wijze waarop is omgegaan met het belang van dit kind.
- Het centraal stellen en wegen van het belang van het kind is goed geborgd in de werkwijze van instellingen die werken met kinderen en/of beslissingen nemen die kinderen raken.
- Alle kinderrechten in het IVRK hangen onderling samen en vormen een concretisering van het belang van het kind.

2. Het recht op bescherming tegen kindermishandeling

"No violence against children is justifiable; all violence against children is preventable"
(VN-Kinderrechtencomité)⁴⁶

Het recht op bescherming tegen kindermishandeling binnen en buiten het gezin staat beschreven in artikel 19 en 34 IVRK⁴⁷. Artikel 19 IVRK bevat een positieve verplichting voor staten om kinderen te beschermen zodat kindermishandeling wordt voorkomen.

⁴⁴ Cardol 2005, p. 53.

⁴⁵ Detrick 1999, p. 91.

⁴⁶ CRC/C/GC/13

⁴⁷ ⁵¹ Dit geldt voor alle kinderen waaronder kinderen zonder verblijfsstatus (artikel 22 IVRK) en kinderen met een handicap (artikel 23 IVRK)

Definitie kindermishandeling

Onder geweld wordt in artikel 19 IVRK verstaan: 'alle vormen van lichamelijk of geestelijk geweld, letsel of misbruik, lichamelijk of geestelijke verwaarlozing of nalatige behandeling, mishandeling of exploitatie, met inbegrip van seksueel misbruik'.⁴⁸ Het Comité hanteert een ruime definitie van geweld en geeft een uitgebreide lijst van handelingen die daaronder vallen. Het gaat hier om verwaarlozing en psychisch en lichamelijk mishandeling tot schadelijke traditionele praktijken zoals meisjesbesnijdenis en de mate waarin kinderen worden blootgesteld aan geweld in de media.

Beschermingsplicht van de overheid

Ouders zijn primair verantwoordelijk voor de opvoeding van hun kind (artikel 5 en 18 lid 1 IVRK). De overheid respecteert deze verantwoordelijkheid⁴⁹ van ouders en ondersteunt ouders die dat nodig hebben. Daartoe biedt de overheid passende bijstand en zorgt de overheid voor de ontwikkeling van instellingen, voorzieningen en diensten voor kinderopvang (artikel 18 lid 2 IVRK). Voorbeelden hiervan zijn kinder- of buitenschoolse opvang en jeugdzorgvoorzieningen.

Naarmate kinderen zich verder ontwikkelen, wordt de rol van ouders minder leidend en kan het kind gaandeweg meer zelfstandig zijn/haar rechten uitoefenen.⁵⁰ Dit geldt ook voor het recht om je stem te laten horen en het heeft invloed op het wege van de mening van het kind.

De overheid heeft een belangrijke rol in het zorgen voor bescherming en zorg die nodig zijn voor het welzijn van een kind. Hierbij houdt de overheid rekening met de verantwoordelijkheden van de ouders (of andere wettelijke vertegenwoordigers) van het kind (artikel 3 lid 2 IVRK, artikel 5 IVRK en artikel 18 IVRK). Hieruit volgt dat er een aanbod aan zorg moet zijn om ouders die kampen met problemen die van invloed zijn op hun rol als ouder te ondersteunen en te helpen. Als het ouders niet lukt om hun kinderen voldoende te beschermen moet de overheid ingrijpen (artikel 19 IVRK). Het kan nodig zijn om hulp in het gedwongen kader op te leggen. In het uiterste geval kan het kind zelfs uit huis geplaatst worden (artikel 9 IVRK). De voorkeur gaat echter nadrukkelijk uit naar het ondersteunen van ouders die dit nodig hebben. Een uithuisplaatsing moet zoveel mogelijk worden voorkomen.

⁴⁸ De Nederlandse overheid hanteert de volgende definitie voor kindermishandeling: "elke vorm van voor een minderjarige bedreigende of gewelddadige interactie van fysieke, psychische of seksuele aard, die de ouders of andere personen ten opzichte van wie de minderjarige in een relatie van afhankelijkheid of van onvrijheid staat, actief of passief opdringen, waardoor ernstige schade wordt berokkend of dreigt te worden berokkend aan de minderjarige in de vorm van fysiek of psychisch letsel". (Kinderen Veilig, *Actieplan aanpak kindermishandeling 2012-2015*, p. 11).

⁴⁹ Zie hiervoor artikel 5 IVRK en de artikelen 3 lid 2, 18 lid 1 en lid 2 IVRK

⁵⁰ Blaak et al 2012, p. 161 (digitale versie).

Passende maatregelen

In artikel 19 IVRK staat dat de overheid alle passende wettelijke en bestuurlijke maatregelen moet nemen om het recht op bescherming tegen geweld voor kinderen volledig te implementeren. Het Comité stelt dat hiervoor een geïntegreerd, samenhangend, interdisciplinair en gecoördineerd systeem nodig is.⁵¹ Ook stelt het comité dat jeugdparticipatie essentieel is voor het ontwikkelen, monitoren en evalueren van de maatregelen die genomen moeten worden. Het gaat om de volgende maatregelen⁵²:

- *passende ondersteuning van ouders en verzorgers van kinderen*
- *actief preventief beleid.* Het voorkomen van kindermishandeling staat centraal in de aanpak van kindermishandeling, maar ontslaat de overheid niet van de verplichting te zorgen voor een effectieve reactie wanneer geweld plaatsvindt.⁵³
- *signalering.* Kindermishandeling wordt zo vroeg mogelijk gesignaleerd om erger te voorkomen, het te stoppen en de gevolgen ervan te beperken. Alle mensen die werken met kinderen weten hoe kindermishandeling te herkennen en waar vermoedens te melden.
- *melding.* De overheid zorgt ervoor dat vermoedens van kindermishandeling kunnen worden gemeld waarop acties volgen in de vorm van onderzoek, bescherming, ondersteuning en behandeling.
- *verwijzing.* Het is belangrijk dat kindbescherming en jeugdhulp, de gezondheidszorg, politie en justitie en andere sectoren nauw samenwerken. De verwijzingsprocedure bestaat uit:
 - a) een participatief, multidisciplinair assessment van de korte en lange termijn behoeften van het kind, de verzorgers en de familie, waarbij passend belang wordt gehecht aan de mening van het kind, de verzorgers en familieleden;
 - b) het delen van de uitkomsten van het assessment met het kind, de verzorgers en familieleden;
 - c) het doorverwijzen van het kind en de familie naar hulp die aansluit bij wat zij nodig hebben;
 - d) follow-up en evaluatie van de geboden hulp om te kijken of de interventie passend is.⁵⁴
 - e) *onderzoek.* Een melding van (een vermoeden van) kindermishandeling wordt zorgvuldig onderzocht door gekwalificeerde en getrainde beroepskrachten. Een kind mag door de procedure niet meer schade oplopen. Als onderdeel hiervan zijn alle partijen verplicht het kind uit te nodigen om zijn/haar mening te delen waaraan passend belang wordt gehecht.
- *behandeling.* Kinderen die slachtoffer zijn van geweld hebben recht op hulp ter bevordering van hun herstel.⁵⁵

⁵¹ ⁵⁶ Blaak et al 2012, p. 316, 2012, p. 316; CRC/C/GC/13, par 39 en 42

⁵² De lijst met maatregelen in artikel 19 lid 2 IVRK is niet limitatief. De toelichting bij de maatregelen is afkomstig uit General Comment 13 en Blaak e.a. *Handboek Internationaal Jeugdrecht*, 2012, p. 316-317

⁵³ ⁵⁷ Blaak et al 2012, p. 316

⁵⁴ CRC/C/GC/13, par. 50

⁵⁵ ⁵⁸ Artikel 19 en 39 IVRK; CRC/C/GC/13, par. 52

- *follow up van gevallen van geweld tegen kinderen*. Duidelijk moet is:
 - a) wie er verantwoordelijk is voor het kind en zijn/haar familie vanaf het moment van signalering tot en met de nazorg;
 - b) het doel en de duur van elke actie, welke bovendien uitvoerig wordt besproken met het kind en andere relevante betrokkenen;
 - c) de details, implementatie deadlines en beoogde duur van de interventies; werkwijze en data voor het monitoren en evalueren van de acties.⁵⁶
- Ook de *follow up* maakt deel uit van het participatieve proces.
- *inschakelen van rechterlijke instanties*. Rechterlijke instanties kunnen betrokken worden voor het opleggen van civielrechtelijke kindbeschermingsmaatregelen, bestuursrechtelijke maatregelen om zaken strafrechtelijk te behandelen.⁵⁷

In het kort:

- Ouders zijn primair verantwoordelijk voor de opvoeding van hun kinderen.
- De rol van ouders wordt minder leidend naarmate het kind ouder wordt.
- De overheid is medeverantwoordelijk voor de bescherming van en zorg voor kinderen.
- De overheid zorgt voor ondersteuning voor ouders die dat nodig hebben zodat zij zelf de verantwoordelijkheid voor de opvoeding kunnen blijven dragen.
- De overheid doet er alles aan om kinderen te beschermen tegen alle vormen van geweld, mishandeling en verwaarlozing.
- De overheid zorgt voor procedures gericht op het voorkomen, opsporen, melden en onderzoeken van geweld, mishandeling en verwaarlozing.
- De overheid kan hulp in het gedwongen kader opleggen en in het uiterste geval een kind uithuisplaatsen.
- Behandeling en *follow up* van gevallen van kindermishandeling is onderdeel van de procedures waarvoor de overheid zorgt.
- Kinderen die mishandeld zijn hebben recht op hulp ter bevordering van hun herstel.
- De maatregelen vinden plaats in een participatief proces: de mening van het kind speelt hierin een belangrijke rol.

⁵⁶ *CRC/C/GC/13*, par. 53

⁵⁷ *CRC/C/GC/13*, par 55; Blaak et. al. 2012, p. 317-318

3. Het recht op ondersteuning en passende hulp gericht op herstel

Alle kinderen hebben recht op de grootste mogelijke mate van gezondheid (artikel 24 IVRK). De *World Health Organization* definieert gezondheid als 'een toestand van volledig lichamelijk, geestelijk en maatschappelijk welzijn en niet slechts de afwezigheid van ziekte of andere lichamelijk gebreken.'⁵⁸ Het betreft naast de fysieke en geestelijke gezondheid ook het sociaal welbevinden. De overheid zorgt in hiertoe voor voldoende aanbod aan zorg om ouders te ondersteunen en kinderen te helpen.⁵⁹

In het VN-Kinderrechtenverdrag worden bepaalde groepen kinderen aangewezen als kwetsbare kinderen, die op grond van hun specifieke kwetsbaarheid recht hebben op bijzondere zorg. Het betreft kinderen met een handicap (artikel 23 IVRK), vluchtelingenkinderen, kinderen die niet langer thuis kunnen wonen en uit huis zijn geplaatst (artikel 20 IVRK), kinderen die in Nederland verblijven zonder verblijfsvergunning (artikel 22 IVRK) en kinderen die slachtoffer zijn van geweld (artikel 39 IVRK). In artikel 39 IVRK is vastgelegd dat slachtoffers van geweld recht hebben op passende hulp ter bevordering van hun herstel (artikel 39 IVRK).

Bij alle kwetsbare groepen kinderen is het van belang rekening te houden met hun specifieke kwetsbaarheid. Hiervoor zal niet zelden specifieke kennis nodig zijn en hulpverlening op maat.

In het kort:

- Kinderen die slachtoffer zijn van kindermishandeling hebben recht op gespecialiseerde hulp gericht op herstel.
- Bij alle kwetsbare groepen kinderen wordt rekening gehouden met hun specifieke behoeften wat een specifieke deskundigheid vereist van de beroepskrachten.

⁵⁸ Zie ook CRC/C/GC/15, p. 3.

⁵⁹ Zie ook CRC/C/GC/15 p. 10, nr. 38 en 39. Het Comité waarschuwt voor over-medicalisering en institutionalisering.

4. Het recht van het kind om te participeren

"The right of children to have their best interests be a primary consideration in all matters involving or affecting them must be respected, especially when they are victims of violence, as well as in all measures of prevention". (VN-Kinderrechtencomité)⁶⁰

Bij alle beslissingen die het kind aangaan, dient het belang van het kind de eerste overweging te zijn (artikel 3 lid 1 IVRK). Om invulling te kunnen geven aan het belang van het kind in een concreet geval, is het noodzakelijk dat de mening van het kind betrokken wordt in de te maken overwegingen; participatie van kinderen is noodzakelijk om recht te kunnen doen aan het belang van het kind.⁶¹ Daarom hebben kinderen het recht op informatie (artikel 17 IVRK) en het recht om hun mening te geven over zaken die hen aangaan en die mening moet serieus genomen worden (artikel 12 IVRK).

Participatie is een recht voor alle kinderen

Het Comité benadrukt dat het participatierecht van kinderen een recht is voor *alle* kinderen ongeacht afkomst, sekse, taal, religie, beperking, etc..⁶² Het uitgangspunt is dat kinderen van alle leeftijden – direct of indirect- gehoord kunnen worden. De leeftijd is niet per se bepalend, maar er wordt gekeken naar de capaciteiten van een kind. De capaciteiten van een kind zijn niet enkel afhankelijk van de leeftijd. Per geval wordt bekeken of het kind de gevolgen van zijn/haar beslissing kan overzien en hoeveel belang er op grond van de capaciteiten van het kind aan zijn/haar mening kan worden gecheckt.⁶³ De impact die de zaak op het kind kan hebben wordt meegewogen. Hoe groter de impact van de uitkomsten op het leven van het kind, des te belangrijker het is dat passend gewicht wordt toegekend aan de mening van het kind.⁶⁴

⁶⁰ VN-Kinderrechtencomité in CRC/GC/13, p. 3

⁶¹ ⁶⁶ CRC/C/GC/12

⁶² ⁶⁷ CRC/C/12

⁶³ CRC/C/GC/12, par. 29.

⁶⁴ Specifiek met betrekking tot kinderen met een handicap bepaalt artikel 7 lid 3 van het Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap dat Staten dienen te: 'waarborgen dat kinderen met een handicap het recht hebben vrijelijk blijk te geven van hun opvattingen over alle aangelegenheden die hen betreffen, waarbij op voet van gelijkheid met andere kinderen en in overeenstemming met hun leeftijd en ontwikkeling naar behoren rekening wordt gehouden met hun opvattingen en waarbij zij bij hun handicap en leeftijd passende ondersteuning krijgen om dit recht te realiseren.'

Inspanningsplicht volwassenen

De bewijslast ('is het kind in staat zijn mening op een 'redelijke en onafhankelijke' manier kenbaar te maken') ligt niet bij het kind.⁶⁵ De overheid/de beroepskracht is dan ook verplicht zich in te spannen om participatie mogelijk te maken. Voor kinderen die extra moeilijkheden ervaren om hun stem te laten horen vraagt dat een specifieke benadering. Ook jonge kinderen, kinderen met beperkingen en migrantenkinderen of andere kinderen die de gesproken taal niet spreken dienen de mogelijkheid te hebben te participeren. Het Comité ontmoedigt dan ook het gebruik van leeftijdsgrenzen voor participatie en benadrukt dat gekeken wordt naar wat het kind kan. Daarbij is het belangrijk dat er aandacht is voor verschillende vormen van communicatie voor jonge kinderen en kinderen met beperkingen waaronder non-verbale vormen.

Voor kinderen is participatie een keuze

Participatie is een kinderrecht; het is een verplichting voor de staat kinderen in de gelegenheid te stellen hun mening te geven en deze mening mee te nemen in de besluitvorming. Voor kinderen is het echter geen verplichting maar een keuze. Het is hierin van belang dat kinderen alle benodigde informatie en adviezen krijgen om een hierin een keuze te kunnen maken die in zijn of haar belang is.⁶⁶ In de verschillende stappen van het signaleren van kindermishandeling is het van belang kinderen voortdurend de mogelijkheid te bieden te participeren en een keuze te laten maken of, in hoeverre en hoe zij willen participeren; wanneer kinderen in een eerdere fase niet wilden participeren, kunnen zij hier later in het proces wellicht wél aan toe zijn.⁶⁷

Participatie is een continu proces

Participatie is volgens het Comité niet iets wat op één moment kan plaatsvinden; alleen wanneer kinderen in het gehele proces de mogelijkheid krijgen te participeren, kan er sprake zijn van betrokkenheid bij de besluitvorming, en daarmee betekenisvolle participatie. Participatie is dus niet één moment waarop het kind gesproken wordt om informatie te verkrijgen, maar een voortdurend proces van –wederzijdse- informatie-uitwisseling⁶⁸.

⁶⁵ Blaak et al 2012, p. 232 (digitale versie).

⁶⁶ CRC/C/GC/12 p.6

⁶⁷ Dillon et al. (2015)

⁶⁸ CRC/C/GC/12, par. 3 en 13.

In het kort:

- Bij iedere beslissing die van invloed is op een kind vormt het belang van het kind de eerste overweging.
- Participatie is cruciaal om te weten wat in het belang van het kind is.
- Toegankelijke, begrijpelijke informatie op maat is een voorwaarde voor betekenisvolle participatie.
- Het kind ontvangt aanmoediging en gelegenheid om zijn of haar mening te geven in een open dialoog en een kindvriendelijke setting.
- Naar deze mening wordt daadwerkelijk geluisterd en er wordt passend belang aan gehecht: de visie van het kind wordt meegewogen in de besluitvorming.
- Terugkoppeling over wat er met de mening van het kind is gedaan is noodzakelijk.
- Het kind heeft de mogelijkheid om te reageren op (of te klagen over) de beslissing die is genomen en de wijze waarop de mening van het kind is meegewogen.
- Betekenisvolle participatie is een continue proces van voortdurende, wederzijdse informatie-uitwisseling in alle fasen.

5. Privacy

Kinderen hebben het recht op bescherming tegen inmenging in hun privéleven, gezinsleven, woning en correspondentie. Ook hebben zij recht op bescherming tegen elke vorm van laster (artikel 16 IVRK). Dit artikel heeft enerzijds betrekking op het recht op gezinsleven met de ouders, anderzijds houdt de bepaling een integriteitsrecht in van het kind.⁶⁹ In alle situaties dient rekening te worden gehouden met het recht van het kind op bescherming van zijn privacy.⁷⁰ Er kunnen zich situaties voordoen waarin het nodig is om privacygevoelige informatie uit te wisselen over het kind met derden. Wanneer een dergelijke situatie zich voordoet dient daarvoor de benodigde toestemming te worden verkregen. Afhankelijk van de wettelijke regelingen hierover kan dit toestemming van de ouder en/of het kind behelzen. Het is belangrijk dat zij volledig geïnformeerd worden zodat duidelijk is waarvoor zij toestemming verlenen. In sommige gevallen is het noodzakelijk informatie te delen zonder dat hiervoor de benodigde toestemming is gegeven. Het is van belang dat altijd wordt stilgestaan bij het doel van het verkrijgen van de betreffende informatie en of dit doel ook op een andere wijze kan worden bereikt.

In het kort:

- In de aanpak van kindermishandeling moet rekening worden gehouden met het recht op privacy van kinderen.

⁶⁹ Bruning 2006, p. 14.

⁷⁰ Hodgkin & Newell 2007, p. 203.

Bijlage III Meer leren en lezen

Professionals kunnen zich onzeker voelen over een gesprek met kinderen over hun zorgen. Daarom is het belangrijk dat zij kennis en vaardigheden hebben om dat op een goede manier te doen. Er zijn verschillende bronnen en opleidingen die professionals het benodigde vertrouwen kunnen geven..

Academie voor Praten met Kinderen

Voor workshops, training, praktische tips en nieuwsbrief. Gratis reader Wat elke professional moet weten over praten met kinderen over kindermishandeling. <http://academiepratenmetkinderen.nl/>

Landelijk opleidingscentrum Kindermishandeling

Trainingen Kindgesprekken voor verschillende doelgroepen

<https://hetlock.nl/?thema=praten-met-kinderen-over-mishandeling-en-misbruik>

Nederlands Jeugdinstituut, Kennisdossier kindermishandeling

Specifieke aandachtspunten voor gesprekken met kinderen en algemene houding en uitgangspunten

<https://www.nji.nl/nl/Aanpak/In-gesprek-met-kind-en-ouders/Specifieke-aandachtspunten-in-gesprekken-met-kinderen>

Augeo Actueel (december 2016) Praten met kinderen:

<http://www.augeomagazine.nl/nl/magazine/11566/814044/cover.html>

Boeken van M. Delfos

Delfos, M.F. (2005). Ik heb ook wat te vertellen. Communiceren met pubers en adolescenten. Amsterdam: Uitgeverij SWP.

Delfos, M.F. (2005). Luister je wel naar mij? Gespreksvoering met kinderen tussen vier en twaalf jaar. Amsterdam: Uitgeverij SWP.

Richtlijnen

Ook in de verschillende (beroepsspecifieke) richtlijnen worden vaak tips gegeven over gesprekstechnieken en andere aandachtspunten voor praten met kinderen. Zie bijvoorbeeld:

Richtlijn Samen met ouders en jeugdige beslissen over passende hulp

<http://richtlijnenjeugdhulp.nl/samen-beslissen-over-passende-hulp/>.

Richtlijn Kindermishandeling voor jeugdhulp en jeugdbescherming

<http://richtlijnenjeugdhulp.nl/kindermishandeling>

JGZ Richtlijn Kindermishandeling <https://www.ncj.nl/richtlijnen/alle-richtlijnen/richtlijn/?richtlijn=12>

Literatuur

- Augeo Magazine (2016) Wat zeggen meldcodes over gespreksvoering met kinderen? http://www.augeomagazine.nl/nl/magazine/11566/814193/protocollen_die_kinderen_negeren.html
- Alink, L., IJzendoorn, R. van, Bakermans-Kranenburg, M.J., Pannebakker, F., Vogels, T., & Euser, S. (2012). *Kindermishandeling in Nederland Anno 2010: De Tweede Nationale Prevalentiestudie mishandeling van kinderen en jeugdigen (NPM-2010)*. (Tweede editie). Leiden: Casimir.
- Archard, D. & Skivenes, M. (2009). Hearing the child. *Child & Family Social Work*, 14, 391-399.
- Bath, H. (2015). The Three Pillars of TraumaWise Care: Healing in the Other 23 Hours. In: *Reclaiming Children and youth*, 23, 4, 5-11
- Beek, F. van (2016) *Met sorry maak je dit niet ongedaan. Ervaringen en adviezen van als kind mishandelde vrouwen*. Amsterdam: SWP
- Berge, I. ten & Geurts, E. (2009) *Factsheet. Opvoeden zonder geweld. Informatie voor beroepskrachten*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Ten Berge, I., Addink, A., Baat, M. de, Bartelink, C. & Rossum, J. van (2012): *Stoppen en helpen. Een adequaat antwoord op kindermishandeling*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Bernard, B. (2004) *Resiliency: What we have learned*. San Francisco, WestEd
- Bezemer (2016, 13 december). Kinderen willen aandacht, geen spullen. *Trouw*. Verkregen via <http://www.trouw.nl/tr/nl/39683/nbsp/article/detail/4432991/2016/12/13/Kinderen-willen-aandacht-geen-spullen.dhtml>.
- Bijleveld, G.G. van, Dedding, C.W.M., & Bunders-Aelen, J.F.G. (2014). Seeing eye to eye or not? Young people's and child protection worker's perspectives on children's participation within the Dutch child protection and welfare services. *Children and Youth Services Review*, 47, 253-259.
- Blaak, M. Bruning, M. Eijgenraam, M. Kaandorp, M. & Meuwese, S. (red.) (2012). *Handboek Internationaal Jeugdrecht*. Leiden: Defence for Children.
- Bouma, H., Grietens, H., Knorth, E. & López López, M. (2017): *Betekenisvolle participatie van kinderen in de jeugdbescherming. Inzicht in het concept en de verankering in het Nederlandse jeugdbeschermingsbeleid*. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen.

- M. Bruning (2006): *Over sommige kinderen moet je praten. Gegevensuitwisseling in de jeugdzorg* (rede bij aanvaarding ambt bijzonder hoogleraar) Leiden: Universiteit Leiden.
- Cardol, G.: (2005) Het belang van het kind in het vreemdelingenrecht. *Migrantenrecht* 2005-02
- Cashmore, J. (2002). Promoting the participation of children and young people in care. *Child Abuse & Neglect*, 26, 837-347.
- Cossar, J., Brandon, M., & Jordan, P. (2014). 'You've got to trust her and she's got to trust you': children's views on participation in the child protection system. *Child & Family Social Work*, 103-112.
- Detrick, S. (1999): *A Commentary on the United Nations Convention on the Rights of the Child*. Den Haag: Kluwer Law International en Martinus Nijhoff Publishers
- Dillon, J., Greenop, D., & Mills, M. (2015). Participation in child protection: A small-scale qualitative study. *Qualitative Social Work*, 0(00), 1-16.
- Defence for Children: Factsheet Participatie als kinderrecht.
<https://www.defenceforchildren.nl/images/129/4997.pdf>
- Donkers, M. (2015): Zó kan hulp aan mishandelde kinderen beter...; Tien tips van jongeren. In: *Right!*, Tijdschrift voor de Rechten van het Kind, 25, 2, 14-15.
- Gezondheidsraad (2011). *Behandeling van de gevolgen van kindermishandeling*. Den Haag: auteur
- Hoefnagels, C.J. (2001) *Dissertatie 'Met recht van spreken - enkele theoretische en empirische bijdragen ten behoeve van de secundaire preventie van kindermishandeling*. Amsterdam: SWP
- Hodgkin, R. & Newell, P. (2007): *Implementation Handbook for the Convention on the Rights of the Child*, Genève: UNICEF.
- Inspectie Jeugdzorg, Inspectie voor de Gezondheidszorg & Inspectie Veiligheid en Justitie (2016). *Casusonderzoek Drenthe. Onderzoek naar aanleiding van het overlijden van een kind*. Utrecht: auteurs.
- Kinderrechtencollectief (2016) *Het heeft invloed op alles. Langetermijngevolgen van een onveilige jeugd*. Amsterdam: Reuring Amsterdam
- Pas, A. van der (2009) 'Resilience' gaat niet over rozen. *Veertig jaar follow-up van kinderen die onder riskante omstandigheden opgroeien*. <http://www.alicevanderpas.nl/pdf/Art-09-vdPas-Resilience.pdf>

Pels, T., Lünemann, K. & Steketee, M. (2011): *Opvoeden na partnergeweld. Ondersteuning van moeders en jongeren van diverse afkomst*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut

Pöllki, P., Vornanen, R., Pursiainen, M. & Riikonen, M. (2012). Children's participation in child-protection processes as experienced by foster children and social workers. *Child Care in Practice* 18(2), 107.

Schellingerhout, R., & Ramakers, C. (2017). *Scholierenonderzoek Kindermishandeling 2016*. Nijmegen: Radboud Universiteit, ITS, WODC.

St. Kinderpostzegels (2017) *Niets is voor altijd. Over vluchten van huis en landen in de opvang*. Amsterdam: Reuring

Unicef (2015) *Jaarbericht kinderrechten 2015*. Voorburg/Leiden: Unicef/Defence for Children.

Vis, S.A., Strandbu, A., Holtan, A., & Thomas, N. (2011). Participation and health – a research review of child participation in planning and decision-making. *Child & Family Social Work*, 16, 325-335.

Ministeries VWS & VenJ (2017): *Basisdocument. Het afwegingskader in de meldcode kindermishandeling en huiselijk geweld*. Den Haag: VWS & VenJ

Dit is een gezamenlijke uitgave van

AUGEO VERSTERKT

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

www.rijksoverheid.nl

Mei 2018

AUGEO VERSTERKT

HANDLEIDING KINDCHECK

HOOFDSTUK 1 WAT IS DE KINDCHECK?

1.1 DE KINDCHECK RICHT ZICH OP PROFESSIONALS MET VOLWASSEN CLIENTEN

De Meldcode bevat een zogeheten *Kindcheck*. Deze Kindcheck richt zich op professionals met volwassen cliënten⁴. De Kindcheck wil zeggen dat de professional in bepaalde gevallen verplicht is om te onderzoeken of zijn volwassen cliënt minderjarige kinderen thuis heeft waar hij voor zorgt.

De Kindcheck is aan de orde in alle gevallen waarin de professional meent dat door de medische situatie of door andere omstandigheden waarin zijn volwassen cliënt verkeert, een risico bestaat op ernstige schade voor kinderen waar hij zorg voor draagt. Meent de professional dat dit risico aanwezig is, dan onderzoekt hij in een gesprek met de cliënt of er kinderen bij de cliënt wonen en wie er voor hen zorgen. Op basis van deze informatie beslist hij of hij verder actie moet ondernemen door de stappen van de Meldcode te zetten.

De Kindcheck vraagt van professionals om in contacten met volwassen cliënten ook te denken aan mogelijke ernstige schade die bij kinderen kan ontstaan door de situatie waarin de ouder of opvoeder zich bevindt. Anders gezegd: ook oudersignalen kunnen aanleiding zijn om in actie te komen voor de kinderen.

1.2 VOOR WIE GELDT DE KINDCHECK?

De Kindcheck geldt voor alle professionals die onder de Wet Verplichte Meldcode vallen. De Kindcheck is vooral gericht op professionals die contacten hebben met volwassen cliënten. Daarnaast geldt de Kindcheck ook voor professionals die zich zorgen maken op basis van oudersignalen terwijl er geen kindsignalen zijn (bijvoorbeeld binnen de kinderopvang en het onderwijs).

De Meldcode ondersteunt beroepskrachten bij vermoedens van huiselijk geweld of kindermishandeling, ongeacht de verblijfsstatus van de betrokkenen. De Kindcheck geldt dus ook als het gaat om vermoedens van geweld waarbij mensen zijn betrokken zonder geldige verblijfspapieren, of die in een asielprocedure zitten.

1.3 IN WELKE GEVALLEN IS DE KINDCHECK AAN DE ORDE?

De Kindcheck is in alle gevallen aan de orde waarin de professional zich, vanwege de ernstige situatie van zijn volwassen cliënt, zorgen maakt over mogelijk aanwezige minderjarige kinderen. De Kindcheck geldt als een professional meent dat er, vanwege de toestand van de cliënt, risico's zijn op ernstige schade voor kinderen of een bedreiging van de veiligheid van kinderen die afhankelijk zijn van de zorg van cliënt. Zo geldt de Kindcheck bijvoorbeeld in geval van een ernstige (chronische) depressie, zware verslaving, (dreigende) huisuitzetting, geweld tussen huisgenoten, geweld bij scheidingen.

NB 1: Ook het contact met een adolescent waarbij de professional zich zorgen maakt over eventueel aanwezige broertjes en zusjes in het gezin kan aanleiding zijn voor het uitvoeren van de Kindcheck.

NB2: De Kindcheck geldt ook voor zwangere vrouwen.

⁴ Waar hij of cliënt staat, kan ook gelezen worden zij of patiënt.

HOOFDSTUK 2 HOE VOERT U DE KINDCHECK UIT?

2.1 WAT HOUDT DE KINDCHECK IN?

Wanneer de professional vermoedt dat de situatie van zijn cliënt mogelijk risico's oplevert voor kinderen die van hem afhankelijk zijn wordt de Kindcheck uitgevoerd. We onderscheiden daarbij de volgende stappen:

1. De professional gaat in gesprek met zijn cliënt:
 - Hij vraagt zijn cliënt of er minderjarige kinderen bij hem in huis wonen en als dit het geval is of, en zo ja, met wie de cliënt de zorg voor deze kinderen deelt. Hij onderzoekt samen met zijn cliënt of het hem, ondanks zijn situatie, lukt om de kinderen voldoende verzorging, zorg en veiligheid te bieden, of hij daar hulp bij heeft en of hij (meer) hulp wenst.
 - Hij vraagt zijn cliënt of hij een (ex)partner heeft met kinderen waar hij geregeld aanwezig is.
 - Hij vraagt zijn cliënte of deze mogelijk zwanger is.
2. Op basis van dit gesprek en op basis van de situatie waarin de cliënt verkeert, stelt de professional vast of zijn zorgen over de mogelijke ernstige schade voor de kinderen zijn weggenomen, of dat zijn zorgen, ook na het gesprek, zijn gebleven.
3. Blijven er zorgen na het gesprek met de cliënt, dan zet de professional op basis van de oudersignalen, de stappen van de Meldcode. Deze stappen zijn er op gericht de situatie waarin de kinderen zich feitelijk bevinden nader te (laten) onderzoeken en zo nodig (meer) passende hulp te organiseren voor alle betrokkenen.

2.2 KINDCHECK BIJ VLUCHTIGE OF EENMALIGE CONTACTEN

In sommige gevallen, vooral als de contacten met de cliënt vluchtig en/of eenmalig zijn, zal het hierboven beschreven gesprek met de cliënt maar in beperkte mate mogelijk zijn. In dat geval vraagt de professional in ieder geval aan zijn cliënt naar de aanwezigheid van minderjarige kinderen bij hem thuis of bij (ex)partner.

Zijn er inderdaad kinderen en lukt het een gesprek met de cliënt te voeren, dan bespreekt de professional zijn zorgen met de cliënt en zal hij Veilig Thuis bellen voor advies. Wordt het vermoeden niet weggenomen door het overleg dan gaat de professional na of de zorgen over de kinderen kunnen worden weggenomen door de inzet van professionele hulp en/of ondersteuning uit het eigen netwerk van de cliënt. Is dat het geval dan zet de professional de volgende stappen:

- Hij zet professionele hulp en/of ondersteuning van het eigen netwerk van de cliënt in. Daarbij zoekt de professional zo mogelijk de samenwerking met andere professionals die contact hebben met de cliënt en zijn gezin.
- Hij draagt er zorg voor dat de hulp en/of ondersteuning gevolgd wordt.

Beschikt de professional niet over de mogelijkheden om bovenstaande stappen te zetten, dan bespreekt hij met zijn cliënt dat hij een melding zal doen bij Veilig Thuis. Ook wanneer een gesprek met de cliënt over zijn kinderen niet mogelijk is, zal de professional een melding doen bij Veilig Thuis. Bij twijfel kan de professional Veilig Thuis altijd om advies vragen.

NB: Conform de Meldcode: zijn er concrete aanwijzingen dat het voeren van een gesprek over de kinderen veiligheidsrisico's voor de professional, voor de kinderen of voor anderen met zich meebrengt, dan kan de professional, bij wijze van uitzondering, besluiten om een melding bij Veilig Thuis te doen zonder dat hij een gesprek over zijn zorgen heeft gevoerd met de cliënt.

2.3 KINDCHECK EN DE STAPPEN VAN DE MELDCODE

De Kindcheck valt onder stap 1 van de Meldcode. Bij deze eerste stap, het signaleren, zijn het in dit geval 'oudersignalen' die mogelijk een risico vormen op ernstige schade voor de kinderen. Niet in alle gevallen zal de Kindcheck leiden tot stap 5 van de Meldcode: het doen van een melding bij Veilig Thuis of het organiseren van hulp. Zo is het bijvoorbeeld mogelijk dat de zorgen van de professional door het gesprek met de cliënt overtuigend worden weggenomen. Daarbij blijft de professional verantwoordelijk tot een andere organisatie of een andere afdeling de zorg heeft overgenomen. Blijven de zorgen en/of lukt het niet om passende hulp te organiseren, dan zal de professional besluiten om een melding te doen bij Veilig Thuis omdat hij meent dat een onderzoek naar de situatie van de kinderen noodzakelijk is om het risico op ernstige schade te beperken.

NB1: Als een andere hulpverlener die al bij het gezin betrokken is, in staat is de situatie van de kinderen nader te onderzoeken, kunt u dat ook aan hem vragen en is het wellicht niet nodig om een melding te doen. Vraag hierover zo nodig advies aan Veilig Thuis.

NB2: Besluit de professional om geen melding te doen, dan is het van belang dat hij zelf blijft letten op risico's op ernstige schade voor de kinderen en dat hij zo nodig alsnog een melding doet als hij meent dat, ondanks het gevoerde gesprek en/of de gemaakte afspraken met de cliënt, er toch risico's blijven bestaan op ernstige schade voor de kinderen.

2.4 KINDCHECK EN DOSSIERVORMING

De professional legt zijn bevindingen naar aanleiding van de Kindcheck vast in het cliëntdossier. Hij beschrijft:

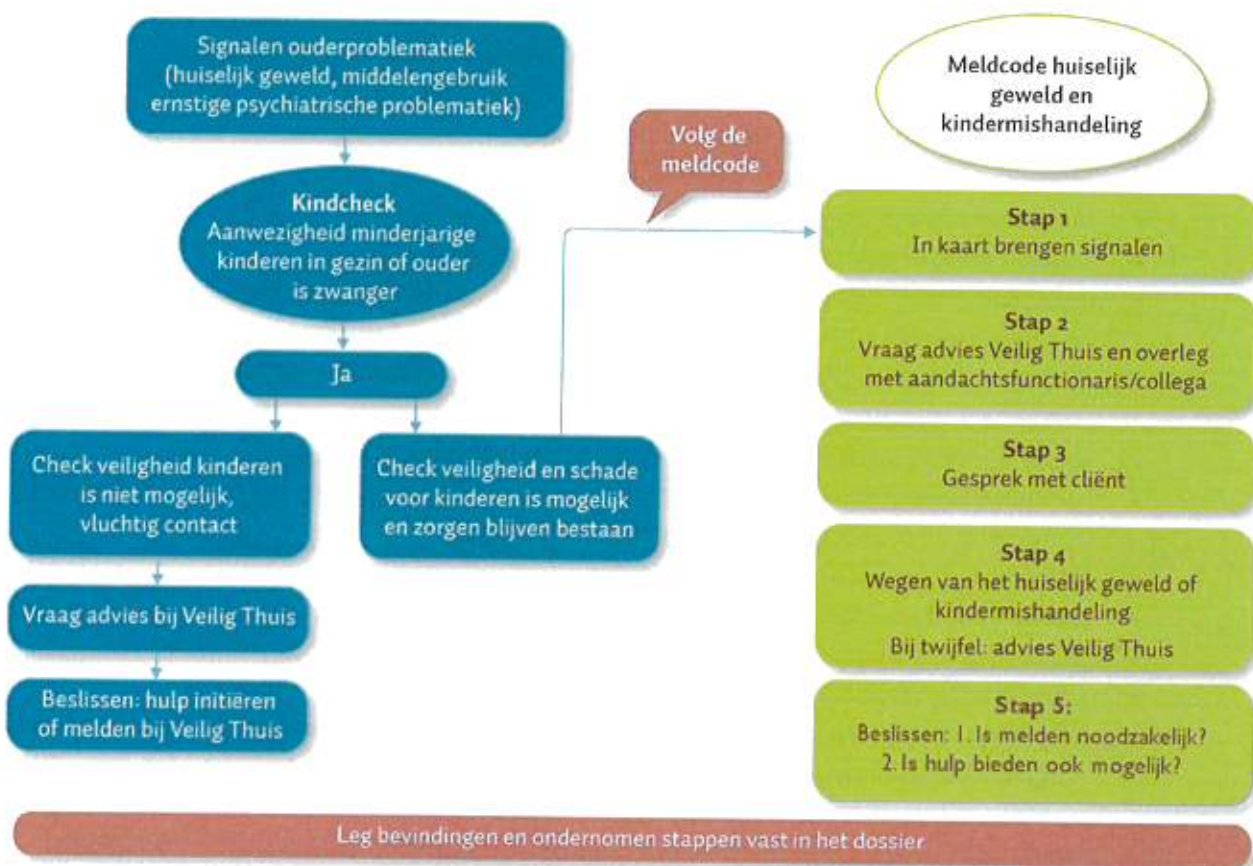
- de conditie of de omstandigheden van de cliënt waardoor naar zijn mening het risico ontstaat op ernstige schade of bedreiging van de veiligheid en welzijn bij de kinderen;
- of er inderdaad minderjarige kinderen bij de cliënt thuis wonen, wie er voor hen zorgt of zorgen en of de cliënte zwanger is;
- de beslissing die de professional op basis van de situatie van de cliënt en op basis van het gesprek met de cliënt neemt over eventuele vervolgstappen.

NB1: Zeker als de professional zelf geen contact heeft met de kinderen, kan hij geen uitspraken doen over de *feitelijke* situatie waarin de kinderen zich bevinden. Hij kan alleen beschrijven waarom de conditie of de situatie van de cliënt naar zijn mening risicovol is voor de kinderen van de cliënt en dat hij daarom nader onderzoek nodig vindt.

NB2: In iedere fase van de Kindcheck en van de Meldcode kan, op basis van anonieme cliëntgegevens, advies worden gevraagd aan Veilig Thuis.

2.5 STAPPENPLAN

Wanneer u vermoedt dat de situatie van een volwassen cliënt mogelijk risico's oplevert voor kinderen waar hij zorg voor draagt, voert u de Kindcheck uit. U kunt dit doen aan de hand van het onderstaande stappenplan.

HOOFDSTUK 3 WANNEER IS DE KINDCHECK AAN DE ORDE?

3.1. SITUATIES WAARIN EEN KINDCHECK AAN DE ORDE KAN ZIJN

Hieronder volgt een aantal voorbeelden waarin een Kindcheck, dit wil zeggen onderzoeken of er kinderen zijn die van de volwassen cliënt afhankelijk zijn, of als cliënt zwanger is, aan de orde kan zijn:

- ernstige chronische of acute psychiatrische stoornis;
- ernstige of acute suïcidale gedachten of gedrag;
- ernstig agressief gedrag;
- ernstige uitingen van middelengebruik (alcohol, drugs of medicijnen);
- vermoedens van huiselijk geweld tussen huisgenoten van de minderjarige kinderen;
- (dreigende) huisuitzetting, afsluiting van gas, water en licht;
- ernstige chronische lichamelijke problematiek of andere problematiek waarbij er sprake is van overbelaste volwassenen waardoor het risico ontstaat op overbelasting van de kinderen;
- extreem slechte hygiëne in huis, of onveilige of zeer slechte huisvesting;
- verstandelijke beperking op gebied van sociale interactie, waarbij vermoed wordt dat opvoeden een probleem is en er schade dreigt voor mogelijke kinderen;
- gewelddadig gedrag, wapenbezit;
- extreme angst voor familieleden in verband met eerschendingen;
- aanwijzingen van huwelijksdwang;
- echtscheiding waardoor de verblijfsstatus dreigt te worden ingetrokken;
- aanwijzingen dat cliënt vrouwelijke genitale verminking voor zichzelf of voor de vrouwelijke partner en mogelijke dochters vanzelfsprekend vindt.

3.2. VOORBEELDEN VAN SITUATIES WAARIN DE KINDCHECK GEDAAN MOET WORDEN

Hieronder volgt een aantal voorbeelden waarin een Kindcheck gedaan moet worden:

- ernstige/acute psychische stoornis of problematiek (waaronder ernstige depressie of manie, psychose, dissociatie);
 - voorbeeld: zodanige escalatie dat opname op een SEH of inschakeling crisisdienst noodzakelijk is, acute psychose of verwardheid.
- ernstige / acute suïcidale of agressieve gedachten of gedrag;
 - voorbeeld: cliënt⁵ heeft suïcidepoging gedaan, vertoont signalen van automutilatie, zegt dat hij er een eind aan wil maken, dat hij thuis de boel kort en klein gaat slaan, dat hij zijn partner of de kinderen iets gaat aandoen.
 - voorbeeld: ouders in asielzoekerscentra met post traumatische stress stoornis, gecombineerd met onzekerheid over verblijf en/of samenwonend met andere volwassenen met vergelijkbare problematiek. Deze situatie kan een continue bedreiging vormen voor de veiligheid van anderen.

⁵ Voor het gemak gebruiken we steeds de termen 'cliënt' en 'hij'.

- ernstige manifestaties van middelengebruik (alcohol, drugs, medicatie);
 - voorbeeld: cliënt kan door overmatig gebruik of overdosis van middelen geen coherent en duidelijk verhaal meer vertellen over zijn (thuis)situatie of over zijn eigen gedrag.
- volwassene is duidelijk slachtoffer van partnergeweld, heeft ernstige ruzie of conflicten met een gewelddadige partner;
 - voorbeeld: cliënt meldt dat hij door partner in elkaar is geslagen, dat de partner agressief is naar de kinderen, dat de partner heeft gedreigd (ook) de kinderen iets aan te doen.
- andere crisissituaties dan bovengenoemd, bijv. huisuitzetting, afsluiting gas/water/licht, deurwaarder;
 - voorbeeld: cliënt maakt melding van deze crisissituaties (of de professional neemt dit waar) en maakt duidelijk dat hij nu geen dak meer boven zijn hoofd heeft, of dat hij niet meer weet hoe hij zijn huishouden overeind moet houden.
 - voorbeeld: de professional weet dat er kinderen zijn. Ze zijn buiten beeld omdat het gezin na huisuitzetting vertrokken is én de professional maakt zich zorgen over de kinderen.
- extreem slechte hygiëne in huis of onveilige of slechte huisvesting;
 - voorbeeld: cliënt meldt dat de situatie thuis onleefbaar, gevaarlijk of hygiënisch onverantwoord is, of tijdens een huisbezoek merkt de professional dat het door stank, vuil, of inrichting een onleefbare situatie is.

HOOFDSTUK 4 HANDREIKING VOOR HET VOEREN VAN HET GESPREK MET DE CLIËNT IN VERBAND MET DE KINDCHECK

De Kindcheck vraagt van een professional om in sommige ernstige gevallen in gesprek te gaan met de volwassen cliënt over zijn kinderen. Een dergelijk gesprek is aan de orde in alle gevallen waarin de professional meent dat de fysieke en geestelijke conditie of andere omstandigheden waarin de volwassen cliënt verkeert, een ernstig risico vormen op schade voor de kinderen waar de cliënt de zorg voor draagt. Doel van het gesprek is om duidelijkheid te krijgen of er kinderen zijn en of nader onderzoek naar de veiligheid van deze kinderen nodig is.

NB: Het gaat er in het gesprek *niet* om dat de professional de kans op ernstige schade bij de kinderen *vaststelt*, maar dat hij op een zorgvuldige manier beslist of het *nodig is* dat nader onderzoek daar (door een ander) naar wordt gedaan.

4.1. HOUDING EN INZET

Maak in uw houding en door de wijze waarop u vragen stelt duidelijk dat u met uw cliënt in gesprek gaat uit oprechte zorg voor zijn kinderen die doorgaans zo onlosmakelijk met hem verbonden zijn en dat uw inzet is de cliënt en zijn kinderen zo goed mogelijk te helpen. Vermijd interpretaties en oordelen, maar vraag wel goed door naar de feiten. Toon interesse en begrip voor de situatie waarin de cliënt zich bevindt en deel zo mogelijk uw zorgen over de kinderen met hem.

4.2. ALGEMENE VRAGEN OVER DE ZORG VOOR DE KINDEREN

- Wonen er minderjarige kinderen bij u in huis, zo ja, hoeveel en van welke leeftijd? Wonen ze de hele week bij u of een deel van de week?
- Zijn er meer volwassenen bij u in huis die voor deze kinderen zorgen, zo ja, wie zijn dat (partner, ex-partner) en welk aandeel hebben zij in de zorg voor de kinderen?
- Zijn er ook volwassenen die niet bij u in huis wonen maar wel een deel van de zorg voor de kinderen bij u thuis hebben, zo ja wie zijn dat (oma, zus, broer, enzovoort). Zo ja, waaruit bestaat hun aandeel in de zorg?
- Waar zijn de kinderen overdag? (school, kinderdagverblijf, oppas)
- Als uw kinderen niet bij u wonen maar ergens anders, hoe vaak bezoekt u hen?
- Hebt u een partner die kinderen heeft en hoe vaak bent u bij uw partner als de kinderen er ook zijn?

4.3. VRAGEN OVER DE ZORG VOOR DE KINDEREN IN RELATIE TOT DE SITUATIE VAN DE CLIËNT

- Hoe lukt het u, ondanks uw situatie, om uw kinderen voldoende zorg te bieden? Wie brengt de kinderen naar school / opvang? Wie kookt er, en wie brengt de kinderen naar bed, enzovoort?
- Vindt u dat u hen voldoende verzorging en veiligheid kunt bieden en kunt u voldoende toezicht op uw (kleine) kinderen houden. Zo ja, hoe doet u dit?
- Op wie kunt u een beroep doen als de zorg voor uw kinderen u, vanwege uw situatie, te veel wordt? Wat kunnen zij voor u en uw kinderen doen?
- Wat denkt u dat de kinderen merken van uw situatie, hebt u enig idee wat uw situatie voor hen betekent, hebt u het daar wel eens over met hen?

- Maakt u zich zorgen over uw kinderen vanwege uw situatie?
- Hebt u, of hebben uw kinderen professionele hulp, zo ja vindt u het goed dat we samen met hem of hen overleggen of, en zo ja wat we kunnen doen voor u en uw kinderen?

Geeft de cliënt gericht antwoord op uw feitelijke vragen, hebt u de indruk dat uw cliënt u feitelijk juiste informatie geeft en is hij zich bewust van de reële risico's die zijn situatie voor zijn kinderen heeft?

1. Stel dan vast of de antwoorden van uw cliënt uw zorgen over de kinderen overtuigend hebben weggenomen.
2. Twijfelt u, vraag dan een collega of een hulpverlener uit uw eigen kring of die van cliënt of Veilig Thuis om mee te denken.
3. Blijven de zorgen bestaan, leg uw cliënt dan uit dat u Veilig Thuis gaat vragen om een onderzoek te doen naar de situatie van de kinderen zodat op basis daarvan zo nodig (extra) hulp voor hen in gang kan worden gezet.

Ontwijkt uw cliënt uw vragen door geen of alleen maar zeer algemene antwoorden te geven, of acht u de cliënt door zijn situatie niet in staat om feitelijk juiste informatie te geven en/of is hij zich niet bewust van de reële risico's die zijn situatie heeft voor zijn kinderen ?

1. Stel dan vast, op basis van de situatie waarin de cliënt verkeert en op basis van het gesprek dat u hebt gevoerd, of u nog steeds risico's aanwezig acht op ernstige schade of onveiligheid voor de kinderen.
2. Als een andere hulpverlener die al bij het gezin betrokken is, in staat is de situatie van de kinderen te beoordelen, kunt u dat ook aan hem vragen, in plaats van een melding te doen. Vraag over uw keuze zo nodig advies aan Veilig Thuis.
3. Lukt dat niet, leg uw cliënt dan uit dat u de stappen van de Meldcode gaat uitvoeren waarbij u mogelijk Veilig Thuis gaat vragen om een onderzoek te doen naar de situatie waarin de kinderen zich bevinden zodat op basis daarvan zo nodig (extra) hulp voor hen in gang kan worden gezet.

4.4. BEROEPSGEHEIM⁶

Professionals zoeken naar een oplossing die de veiligheid van het kind waarborgt. Deze handleiding helpt om op een adequate wijze te handelen met inachtneming van het beroepsgeheim en de beginselen van doelmatigheid, proportionaliteit en subsidiariteit. Het melden van kindermishandeling is een schending van het beroepsgeheim. Die schending moet te rechtvaardigen zijn. Dit vraagt om het zorgvuldig hanteren van de regels, een goede onderbouwing van de beslissing, goed overleg met collega's en zorgvuldige verslaglegging.

Het meldrecht voor kindermishandeling is vastgelegd in de Wet op de Jeugdzorg. In de Wjz is bepaald dat een geheimhouder zijn beroepsgeheim mag schenden als hij een vermoeden van kindermishandeling heeft. Het gaat hier zeer uitdrukkelijk om een meldrecht, geen meldplicht.⁷ In de Wet Meldcode is een meldrecht voor huiselijk geweld opgenomen. Een meldrecht houdt in dat professionals met een beroepsgeheim (vermoedens van) kindermishandeling en huiselijk geweld mogen melden bij Veilig Thuis. Zo nodig zonder toestemming van de betrokkenen.⁸

⁶ www.meldcode.nl

⁷ WLJM Duijst. Wetgeving en meldcode. In: EM van de Putte, IMA Lukkassen, IMB Russel, AH Teeuw (red). Medisch handboek kindermishandeling. Houten:Bohn, Stafleu van Loghum; 2013; 488-489.

⁸ www.meldcode.nl

HANDIGE LINKS EN HULPMIDDELEN

Wilt u meer weten? Hieronder vindt u een kort overzicht van handige websites en hulpmiddelen met betrekking tot de Kindcheck:

- Veilig Thuis: <http://www.vooreenveiligthuis.nl/>
- Meldcode stappenplan: www.meldcode.nl
- Beoordeling veiligheid: LIRIK: [http://www.nji.nl/nl/Kennis/Projecten/Licht-Instrument-Risicotaxatie-Kindveiligheid-\(LIRIK\)](http://www.nji.nl/nl/Kennis/Projecten/Licht-Instrument-Risicotaxatie-Kindveiligheid-(LIRIK))
- Website Kindcheck: www.kindcheck.nl

©2013 Augeo

Deze handleiding is ontwikkeld in opdracht van VWS door Augeo, Veilig Thuis Haaglanden en MC Haaglanden in samenwerking met mr. Lydia Janssen en het Nederlands Jeugd instituut (NJI).

AUGEO
VERSTERKT

STEUNT
SCHRIJFT
VERNIEUWT
VERBINDT
ONTWIKKELT
LEERT

Bezoekadres:
Hoofdstraat 65-67
3971 KD Driebergen

Postadres:
Postbus 592
3900 AN Zeist

Tel. 0345-536040

K.v.K. 32142168

WWW.AUGEO.NL

Kindermishandeling zien en samen aanpakken

Aangescherpte meldcode inpassen
in ondersteuningsroute basisonderwijs

Iedereen die met kinderen werkt, schrikt van verhalen over kindermishandeling. Vaak is een eerste gedachte: 'zoiets kun je een kind toch niet aandoen?' Toch gebeurt het nog te vaak, in ieders omgeving. Ook bij leerlingen op uw school. Gemiddeld heeft één leerling per klas met kindermishandeling te maken, zo blijkt uit landelijke cijfers. Leerkrachten vragen zich soms af: 'ik werk nu 20 jaar in het onderwijs en heb pas één keer een geval van kindermishandeling meegemaakt. Hoe kan dat? Let ik niet goed op?' Er zijn tal van redenen waarom signalen van kindermishandeling niet altijd gezien of aangepakt worden. Het is een beladen onderwerp, waarvoor kinderen en ouders zich vaak schamen en dus zwijgen. Ook leerkrachten aarzelen vaak om (vermoedens van) huiselijk geweld of kindermishandeling ter sprake te brengen. Soms ziet een leerkracht belangrijke signalen over het hoofd, vanuit het idee dat het wel meevalt met kindermishandeling en dat zoiets in deze omgeving niet gebeurt, of omdat die ouders toch zo aardig zijn. Soms vermoeden leerkrachten wel dat er iets aan de hand is, maar weten zij niet wat zij daarmee aan moeten, bijvoorbeeld wanneer een duidelijke ondersteuningsroute of samenwerking met jeugdhulp ontbreekt. Of ze zijn bang voor negatieve reacties van ouders.

De school is belangrijk

School is voor veel kinderen die thuis te maken hebben met kindermishandeling of huiselijk geweld een plek waar ze zich wél veilig voelen. Een plaats waar zij plezier kunnen hebben en positieve relaties met anderen kunnen aangaan. Scholen kunnen ook een belangrijke rol spelen in de preventie van kindermishandeling en het verzorgen van voorlichting aan kinderen over kindermishandeling. Er zijn diverse programma's beschikbaar, onder andere bij onderwijsadviesbureaus, de GGD en andere organisaties. Door deze programma's leren kinderen dat ze zich niet hoeven te schamen, dat het meer kinderen overkomt, dat ze erover mogen praten met anderen, wat hun rechten zijn, waar ze hulp kunnen vinden, enzovoort. Ook kunnen scholen, in samenwerking met hulpverleningsinstellingen, preventieve programma's aanbieden op het gebied van sociale vaardigheden en weerbaarheid. Sommige kinderen vinden op school iemand die zij zo vertrouwen dat ze hun verhaal vertellen, waarmee een last van hen afvalt en ze er minder alleen voor staan. De school is ook een plaats waar personen aanwezig zijn die iets kunnen doen om de kindermishandeling te signaleren en te stoppen. Leerkrachten zien vaak veel bij kinderen, omdat ze een groot deel van de dag op school doorbrengen en ook vele jaren achter elkaar. Vaak kent de school ook broertjes of zusjes. Ook heeft de school regelmatig contact met ouders. Deze publicatie gaat over wat u als school kunt doen om kindermishandeling te signaleren en te stoppen.

De leerkracht staat er niet alleen voor

Een leerkracht kan zelf in gesprek gaan met de leerling of met de ouders. Als een leerkracht het moeilijk vindt om zelf het gesprek te voeren over zo'n beladen onderwerp, kan hij/zij ook de intern begeleider inschakelen of een partner van de school, zoals de schoolmaatschappelijk werker of de contactpersoon van het wijkteam/CJG. Een leerkracht is geen hulpverlener. Belangrijk advies voor scholen is daarom: doe het niet alleen! Schakel partners uit de jeugdhulp in om samen af te wegen wat de juiste stappen zijn. Samen kunnen school en jeugdhulp afwegen door wie en hoe het gesprek met ouders gevoerd kan worden, of er hulp voor het kind en/of de ouders in gang gezet kan worden, of een melding bij Veilig Thuis nodig is en wie dat het beste kan doen.

Wat is kindermishandeling?

Kindermishandeling is elke vorm van mishandeling die voor een kind bedreigend of gewelddadig is. Ook bijvoorbeeld verwaarlozing en getuige zijn van huiselijk geweld vallen eronder. Kindermishandeling komt vaak voor in huiselijke kring, door bijvoorbeeld de ouders of verzorgers. Maar ook andere volwassenen kunnen een kind mishandelen, bijvoorbeeld pedagogisch medewerkers van peuterspeelzalen, leraren of sporttrainers. Het kan gaan om opzettelijke mishandeling, maar dit is niet altijd het geval. Als ouders of verzorgers de zorg niet meer aankunnen, kan hun gedrag ontsporen, met mishandeling tot gevolg. Er wordt vaak onderscheid gemaakt tussen de volgende vormen van kindermishandeling:

- *Lichamelijke mishandeling*: alle vormen van lichamelijk geweld.
- *Emotionele of geestelijke mishandeling*: een volwassen persoon scheldt het kind regelmatig uit, doet afwijzend en vijandig tegen het kind of maakt het kind opzettelijk bang.
- *Lichamelijke verwaarlozing*: het kind krijgt niet de zorg en verzorging die het nodig heeft.
- *Emotionele of geestelijke verwaarlozing*: doorlopend tekort aan positieve aandacht voor het kind. Negeren van de behoefte van het kind aan liefde, warmte, geborgenheid. Hieronder valt ook de situatie waarbij een kind getuige is van geweld tussen ouders of verzorgers.
- *Seksueel misbruik*: seksuele aanrakingen die een volwassene een kind opdringt.

Sommige kinderen vinden op school iemand die zij zo vertrouwen dat ze hun verhaal vertellen, waarmee een last van hen afvalt en ze er minder alleen voor staan.

Voor het implementeren van de aangescherpte meldcode in scholen zijn geen nieuwe structuren of procedures nodig. De gangbare ondersteuningsroutes bieden hiervoor voldoende mogelijkheden.

De meldcode Huiselijk geweld en kindermishandeling in de ondersteuningsroute

Om professionals die werken met kinderen en jongeren (dus ook in het onderwijs) houvast te geven bij vermoedens van kindermishandeling en huiselijk geweld zijn beroepskrachten verplicht om de meldcode Huiselijk geweld en kindermishandeling te gebruiken. Bedoeling daarvan is om kindermishandeling tijdig te signaleren en interventies in gang te zetten, opdat het geweld stopt.

Aanscherping van de meldcode

Vanaf 1 januari 2019 wordt de meldcode verbeterd en aangescherpt. Om het geweld zo snel mogelijk te stoppen en de kans op herhaling zo klein mogelijk te maken, moeten professionals om het kind heen Veilig Thuis inseeinen als zij constateren dat er in hun ogen sprake is van ernstige mishandeling, ook als er hulp in het gezin is ingezet. Het doel van de aanscherping is dat slachtoffers eerder en beter in beeld komen én blijven bij Veilig Thuis. In de huidige meldcode melden professionals alleen als zij zelf inschatten dat het noodzakelijk is. Hierdoor worden signalen soms gemist en is er weinig uitwisseling van informatie van professionals die met dezelfde gezinnen werken. Professionals hebben vaak zelf niet de mogelijkheid vast te stellen of het geweld daadwerkelijk gestopt is of weer is opgeblaaid: zij zijn kort betrokken bij een gezin of ze zien slechts een deel van de problematische gezinssituatie, omdat ze slechts een gezinslid kennen of omdat ze te weinig achtergrondinformatie hebben. Veilig Thuis brengt signalen over een langere periode en uit verschillende bronnen bijeen. Op deze manier kan Veilig Thuis beter monitoren of de veiligheid in het gezin op lange termijn verbetert.

Afwegingskader voor het onderwijs

Aansluitend bij de aangescherpte meldcode bepalen professionals in het onderwijs via een afwegingskader, dat voor het hele onderwijsveld is vastgesteld, wanneer er sprake is van ernstige mishandeling.

In stap 4 (Wegen van het geweld) en stap 5 (Beslissen) zijn vijf afwegingsvragen toegevoegd. Die vijf vragen hebben betrekking op:

1. Het vermoeden wegen om te beslissen of actie nodig is;
2. Inschatten of sprake is van acute of structurele onveiligheid;
3. Kan de school, samen met ketenpartners, hulp organiseren om de dreiging af te wenden?
4. Aanvaarden de betrokkenen die hulp en zetten zij zich actief in?
5. Leidt de hulp tot de afgesproken resultaten met betrekking tot veiligheid en welzijn?

Aangescherpte meldcode inpassen in ondersteuningsroute

Voor het implementeren van de aangescherpte meldcode in scholen zijn geen nieuwe structuren of procedures nodig. De gangbare ondersteuningsroutes bieden hiervoor voldoende mogelijkheden. In die routes is altijd overleg met ouders, collega's, experts en externe partners uit de jeugdhulp ingebouwd. De verplichte stappen van de aangescherpte meldcode kunnen naadloos in die ondersteuningsroute ingepast worden. Dit kunt u zien in het schema.

Toelichting bij de stappen van de meldcode

Stap 1: Signaleren

Een belangrijk onderdeel van de beroepshouding van leerkrachten en intern begeleiders is het signaleren van belemmeringen in de ontwikkeling van een kind en dit met ouders bespreken. Dit kunnen signalen bij het kind zijn, maar ook bij de ouders. Vaak begint dat met een 'niet pluis' gevoel. Dan is niet meteen duidelijk wat de achterliggende oorzaak is van de signalen. Veel signalen kunnen wijzen op kindermishandeling, maar ook te maken hebben met iets anders. Om

> TIP

Download het afwegingskader voor het onderwijs op:
www.vo-raad.nl/system/downloads/attachments/000/000/633/original/Afwegingskader_Onderwijs_en_leerplicht.pdf?1530543279

Stappen in de ondersteuningsroute

Stap 1: Observeren, signaleren en begeleiden

Leerkracht begeleidt en observeert de leerling en signaleert belemmeringen in de ontwikkeling.

Bespreken met ouders

Stap 2: Collegiale consultatie

Leerkracht overlegt met collega's, leidinggevende en/of intern begeleider; nagaan of collega's dezelfde signalen en gedragingen waarnemen. Eventueel in- en/of externe deskundigen raadplegen (eventueel ook Veilig Thuis).

Bespreken met ouders

Stap 3: Multidisciplinair overleg

Professionals van school en jeugdhulp wegen de aard en ernst van signalen en schatten de risico's en ondersteuningsbehoeften in. Op grond van deze taxatie wordt een aanpak vastgesteld. Zo nodig worden aanvragen voor (integrale) arrangementen op school en thuis voorbereid.

Bespreken met ouders

Stap 4: Uitvoering acties

Uitvoeren van afgesproken acties op het gebied van nader onderzoek of ondersteuning en hulp voor leerling, ouders en leerkracht.

Bespreken met ouders

Stap 5: Nazorg en evaluatie

Volgen van ontwikkeling kind en gezin, evalueren van gekozen aanpak en interventies, zo nodig bijstellen, en signaleren van eventuele knelpunten ten behoeve van beleidsadviezen voor scholen, zorgpartners, schoolbesturen en gemeenten.

Stappen in de meldcode

Stap 1: In kaart brengen van signalen

Stap 2: Collegiale consultatie en zo nodig raadplegen Veilig Thuis

Stap 3: Gesprek met de 'cliënt'

Stap 4: (Multidisciplinair) wegen van signalen

Stap 5: Beslissen: hulp bieden en/of melden bij Veilig Thuis

Stap 6: Volgen en afsluiten

> SEKSUELE INTIMIDATIE IN DE SCHOOL

Naast de meldcode Huiselijk geweld en kindermishandeling kent het onderwijs ook de meld- en aangifteplicht bij seksueel geweld en seksuele intimidatie binnen het onderwijs. Daarover gaat deze meldcode niet. Scholen hebben daarvoor een Klachtenregeling en daarbij passende voorzieningen en maatregelen.

de signalen beter te kunnen beoordelen is het belangrijk om ze te delen, zowel intern als eventueel extern. De leerkracht staat er niet alleen voor. Als een onderwijsprofessional zich zorgen maakt op basis van oudersignalen, terwijl er geen kindsignalen zijn, geldt de Kindcheck. Meer informatie over de Kindcheck: www.augeo.nl/thema/kindcheck/materialen-kindcheck.

Stap 2: Collegiale consultatie

De leerkracht bespreekt de waargenomen signalen met een collega, de intern begeleider of de aandachtsfunctionaris huiselijk geweld en kindermishandeling. Die collega kan de leerkracht zijn waarbij de leerling het jaar daarvoor in de klas heeft gezeten, of de leerkracht van een broertje of zusje. De IB'er kan de leerkracht adviseren, zelf observeren in de klas en zo nodig de jeugdverpleegkundige, jeugdarts, schoolmaatschappelijk werker of de contactpersoon van het wijkteam/CJG consulteren. In veel scholen is al een aandachtsfunctionaris huiselijk geweld en kindermishandeling aangesteld. De vernieuwde meldcode adviseert met klem om zo'n functionaris aan te stellen. De IB'er of aandachtsfunctionaris kan bij vermoedens van huiselijk geweld of kindermishandeling ook (anoniem) advies vragen bij Veilig Thuis.

Stap 3: Gesprek met de cliënt

In de landelijke basis-meldcode is pas bij stap 3 sprake van het 'gesprek met de cliënt'. In het basisonderwijs is die 'cliënt', naast het kind, ook altijd de ouder(s). Scholen hebben de opdracht om met ouders te spreken over de ontwikkeling van hun kind. Als de school vermoedens heeft van belemmeringen in die ontwikkeling, ook als die in de thuissituatie liggen, wordt dat met ouders besproken. Dat gebeurt over het algemeen al eerder dan pas in stap 3. Scholen blijven gedurende het gehele traject ook in gesprek met het kind en de ouders. Om die reden komt 'in gesprek met ouders' bij elke stap in de ondersteuningsroute terug.

Stap 4: Weging en risicotaxatie

Als er nog geen oplossing is kunnen de signalen, het bij collega's ingewonnen advies en de informatie uit het gesprek met de ouders besproken worden in het ondersteuningsteam/multidisciplinair overleg, waaraan ook jeugdhulppartners deelnemen. Ouders kunnen daarbij, indien mogelijk, ook aanwezig zijn. De aard en de ernst van de signalen en de risico's voor het kind worden daar gezamenlijk afgewogen, met behulp van de vijf eerder genoemde afwegingsvragen. De expertise van de partners wordt gebundeld en optimaal benut. Vervolgens wordt een afgestemde aanpak vastgesteld, gericht op de veiligheid van het kind en de ondersteuning van de ouders en de leerkracht.

Stap 5: Beslissen: melden bij Veilig Thuis en/of (ook) hulp organiseren

Het ondersteuningsteam/multidisciplinair overleg neemt twee beslissingen:

1. Melden bij Veilig Thuis? En:
2. Is hulpverlening (ook) mogelijk?

Het multidisciplinair team/overleg besluit of het nodig is en zo ja wie er een melding doet bij Veilig Thuis. Het nieuwe afwegingskader, met de vijf afwegingsvragen, wordt daarbij vanaf 1 januari 2019 benut. Melden is niet verplicht en kan ook anoniem. Daarnaast organiseert het multidisciplinair overleg (zo mogelijk) de noodzakelijke hulp aan kind en ouders en geeft het handelingsadviezen aan de leerkracht. Met Veilig Thuis wordt besproken wat de school en de jeugdhulp na de melding, binnen de grenzen van de gebruikelijke werkzaamheden, zelf nog kunnen doen om de leerling en andere gezinsleden tegen het risico op kindermishandeling te beschermen. In het ondersteuningsteam/multidisciplinair overleg wordt ook afgesproken wie de ouders informeert over de uitkomsten van de bespreking en de eventuele melding bij Veilig Thuis. Het bevoegd gezag (bestuur en directie) moet altijd op de hoogte zijn als een melding wordt gedaan in het kader van de meldcode.

Stap 6: Volgen

Deze stap staat niet in de landelijke basis-meldcode, maar voor een school is het niet 'klaar' na een melding of het inzetten van hulp. De school heeft immers nog dagelijks te maken met het kind en vaak ook met de ouders. De school is bij uitstek de instelling die het kind goed kan volgen en kan zien of de ingezette hulp effect heeft. De school kan hierover contact houden met de contactpersoon van het wijkteam/CJG of de aanpak en voortgang evalueren in het ondersteuningsteam/multidisciplinair overleg.

Aandachtspunten en dilemma's

Hoewel de stappen van de meldcode Huiselijk geweld en kindermishandeling eenvoudig in te passen zijn in de bestaande ondersteuningsroute van de school, zijn er zeker punten die op veel scholen nadere aandacht verdienen om de meldcode succesvol te implementeren en toe te passen. Dat gaat vooral om:

1. Feiten en cijfers over kindermishandeling; Wat is kindermishandeling? Hoe vaak komt het voor? Wat zijn de gevolgen voor slachtoffers? Waarom is de school hierbij zo belangrijk? Hoe kan kindermishandeling stoppen?
2. Preventie kindermishandeling; Wat kan de school betekenen voor het tegengaan van kindermishandeling? Wat kan de school doen aan algemene preventie? Wat kan de school doen voor kinderen die te maken hebben met mishandeling? Wat kan de school doen om de onveiligheid zo snel mogelijk te stoppen? Wat kun je bieden aan scholing, training en ondersteuning van het onderwijspersoneel?
3. Signalering; Signaleren van kindermishandeling; een taak van de leerkracht? Weerstand of excuses om niet te handelen. Een niet-pluis-gevoel, en dan? Signalen objectief beschrijven. Omgaan met signalenlijsten.
4. Communiceren met de leerling en ouders; In gesprek gaan over zo'n beladen onderwerp als kindermishandeling, hoe doe je dat en wie kan daarbij helpen? Praten met de leerling, praten met de ouder(s) en communiceren met ketenpartners over kindermishandeling
5. Samen afwegen: melden en/of hulp organiseren? Signaleren en samen handelen. Samenwerken in de driehoek school - wijkteam - Veilig Thuis. Beslissen over het melden bij Veilig Thuis. Het afwegingskader onderwijs bij de meldcode. Beslissen over het organiseren van hulp.

> TIP

Het Nederlands Jeugdinstituut publiceert over deze vijf onderwerpen in de Week Tegen Kindermishandeling (start 20 november 2018) informatie-materiaal op: www.nji.nl/kindermishandeling.

Meer informatie

- Het basismodel van de meldcode is te vinden op: www.meldcode.nl
- Het afwegingskader voor het onderwijs bij de meldcode is te vinden op: www.huiselijkgeweld.nl/interventies/hulpverlening/afwegingskader-meldcode-onderwijs-en-leerplicht
- Video en informatie over het nieuwe afwegingskader is te vinden op: www.augeo.nl/meldcode/afwegingskader
- Meer informatie over de aanpak van kindermishandeling: www.nji.nl/nl/Kennis/Dossier/Kindermishandeling

Tips voor scholing

- Online cursussen over signaleren en de meldcode voor het primair onderwijs: www.augeo.nl/nl-nl/lidmaatschappen/onderwijs/primair-onderwijs/inhoud-lidmaatschap
- Trainingsprogramma voor basisscholen: www.veiligheid.nl/kinderen-professionals/scholen/sysm
- Trainingen en workshops communiceren met kinderen en ouders: academiepratenmetkinderen.nl/aanbod

De school is bij uitstek de instelling die het kind goed kan volgen en kan zien of de ingezette hulp effect heeft.

Voor veel kinderen die thuis te maken hebben met kindermishandeling of huiselijk geweld is de school een plek waar ze zich wél veilig voelen. Waar zij plezier kunnen hebben en positieve relaties met anderen kunnen aangaan. Sommige kinderen vinden op school iemand die zij zo vertrouwen dat ze hun verhaal vertellen, waarmee een last van hen afvalt en ze er minder alleen voor staan. De school is ook een plaats waar personen aanwezig zijn die iets kunnen doen om de kindermishandeling te signaleren en te stoppen. Deze publicatie gaat over wat u daartoe als basisschool kunt doen.

Vanaf 1 januari 2019 wordt de meldcode Huiselijk geweld en kindermishandeling verbeterd en aangescherpt.

Aansluitend bij de aangescherpte meldcode bepalen professionals in het onderwijs via een afwegingskader, dat voor het hele onderwijsveld is vastgesteld, wanneer er sprake is van ernstige mishandeling. Voor het implementeren van de aangescherpte meldcode in scholen zijn geen nieuwe structuren of procedures nodig. De gangbare ondersteuningsroutes bieden hiervoor voldoende mogelijkheden. In die routes is altijd overleg met ouders, collega's, experts en externe partners uit de jeugdhulp ingebouwd. De verplichte stappen van de aangescherpte meldcode kunnen naadloos in die ondersteuningsroute ingepast worden. In deze brochure nemen wij dit met u door.

